

ويارلي خبري

نور الله زهير

Download from: aghalibrary.com

ويارلي خېري

نورالله زهير

د چاپ حق خوندي دی.

کتاب نوم: ویارلي خبرې
لیکنه او راټولونه: نورالله زهير
کمپوز او ډیزاین: پسرلی ادبي بهیر
پښتې: صفي الله بهار
کال: ۱۳۹۹ ل / ۲۰۲۰ م
پر نيت خپړندوی: پسرلی ادبي بهیر

ليکچر

- سيد جمال الدين افغان..... ۱
- ابن خلدون..... ۹
- سقراط..... ۱۵
- رابندر ناتھ ٽاگور..... ۲۱
- محمد گل خان مومند..... ۲۵
- گل پاڇا الفت..... ۳۲
- قيام الدين خادم..... ۳۹
- عبدالرؤف بېنوا..... ۴۴
- عبدالکلام ازاد..... ۴۷
- جبران خليل جبران..... ۵۰
- ويليام شڪسپير..... ۵۵
- وکٽور هوگو..... ۶۴
- فرانسوا ماري ولٽير..... ۷۱
- اسدالله غضنفر..... ۷۷
- ژان پل سارتر..... ۸۶
- مهماتما گاندي..... ۹۶
- ارسطو..... ۱۰۲
- اجمل بېکلی..... ۱۰۷
- عبدالغفور لېوال..... ۱۱۵
- ليف تولستوی..... ۱۲۲

ډالۍ

د پښتو

ژبي او ادب

مينه والو ته

څو خبري

د پوهنتون د څلور کلني تحصيلي دورې په ازاده او خوره وره مطالعه کي چي ما له بېلابيلو کتابونو، مجلو، ورځپاڼو او ويبپاڼو، د بېلابيلو فيلسوفانو، ادبي سياسي او ملي خبرو ځيني ويناوي ياداشت کړي وې؛ دلته مي د هر يوه ويناوي رابيلي او يو ځای کړې. زياتونه او سمونه مي پکي وکړه. ځيني نورې خبرې مي هم ورسره يو ځای کړې. د هرې خبرې لنډه پېژندنه مي ورسره راواخيسته او کتابي بڼه مي ورکړه.

په دې کتاب کي يوازې نړيوالي او سيمه ايزي مشهورې خبرې نه، بلکي د خپل هيواد پښتني، ملي، سياسي او ادبي خبرو پېژندنه او د هغوی مختلفي ويناوي، چي د دوی له اثارو ما اخيستي وې ورسره يو ځای کړې.

دلته د راغلو خبرو ويناوي د ژوند، مينې، ژبي، ادب، سياست، علم، ټولني او نورو اړخونو په اړه دي. هره وينا پر خپل ځای ارزښت لري. ارزښت ئې دا دی چي ډېر څه ويل په لږو کلماتو کي بيان شوي دي. له يوې وينا موږ پوهېدای شو، چي تر شا ئې څومره خبري شته او څومره لوی مفهوم په څومره لږو کلمو کي ځای شوی دی. هره وينا په خپل اړخ کي يو لارښود دی.

له کومو اثارو چي مي مستقيم اخذ کړی دی په ماخذونو کي مي ښودلي دي. خدای دي وکړي، چي د مينه والو لپاره يو څه شي او دا وړه هڅه يو ځای ونيسي.

نور تاسو او کتاب.

ښه مو غواړم.

درنښت

نورالله زهير

سید جمال الدین افغان

سید جمال الدین د سید صفدر زوی دی. په افغانستان کې د یوې لويي کورنۍ څخه دی. د نسب سلسله یې سید علي ترمذي ته رسیږي. په ۱۲۵۴ هـ.ق کال چې د ۱۸۳۹ میلادي کال سره برابر دی د کونړ په اسعد اباد کې زیږېدلی دی. (۳، ۲۱ مخ)

علامه سید جمال الدین افغان په افغانستان او سیمه کې د یوې منظمې او منسجمې اسلامي او مترقي مبارزې بنسټ ایښودونکی او مخکښ دی. د علامه د مبارزې موخه دا وه چې اسلامي قلمرو او حتی ټول ختیځ له کورنۍ زورواکۍ او بهرني ښکېلاک څخه ازاد کړي او اسلامي هیوادونه د نوي تمدن له ټولو وسایلو نه په استفادې سره د مترقي او پرمختللي ژوند پر لور ګامونه واخلي.

علامه سيد جمال الدين افغان، افغان و، د افغانستان و، د افغانستان په كونړ كې زيږيدلى و، دلته يې د ماشومتوب دوره تېره كړې وه بيا يې د زده كړو لپاره هندوستان، ايران او ځينو نورو هيوادونو ته سفرونه كړي او د اميرمحمد اعظم خان د واكمنۍ پر وخت يې د لومړي وزير په توگه كار كاوه او پاچا ته يې سالمې او صالحې مشورې وركولې... په ټولو اسلامي هيوادونو او ختيځ كې يې د ازادۍ څانگو وځنگوله او غورځنگونه او نهضتونه يې راوړل كړل كتابونه يې وليكل، خپرونې يې راوايستې او خپله اسلامي او د ازادۍ غوښتنې دنده يې تر سره كړه. ۳، ۳-۴ مخونه

سيد جمال الدين افغان په ۱۸۹۷م كال د مارچ پر ۹ مه نېټه په استنبول كې له دې نړۍ نه سترگې پټې كړې او هلته خاورو ته وسپارل شو. په ۱۹۴۴م كال په وروستيو كې د افغان دولت په غوښتنه يې جسد افغانستان ته راوړل شو او د كابل پوهنتون په انگرې كې خاورو ته وسپارل شو.

❦ ازداي اخيستل كېږي، وركول كېږي نه.

❦ زه د ظالم او مظلوم سره يو شان دښمني لرم، ظالم د هغه د ظلم او مظلوم د دې لپاره چې ظلم يې قبول كړى دى.

❦ زه دې ته احتياج نه لرم چې ځان كوم بل ملت ته منسوب كړم زه افغان يم افغان (افغانستان) لومړنى هغه ځمكه ده چې زما وجود يې خاوره لمس كړې ده.

❦ د هغه حق فايده نشته چې قوت او طاقت ورسره مرسته ونه كړي.

❦ بې له اسلام نه بل هيڅ غرض نه لرم، نن اسلام ته خدمت په دې منحصر گڼم چې ټولو مسلمانانو ته په دغه علم كې هدايت وغواړم.

❦ هغه ملت چې مرگ ته په خدا او موسكا بڼه راغلى ونه وايي ژوندى به پاتى نشى.

- عاجزي د فضيلت دښمن دی او شتمني د رذالت سره مرسته کوي. ۱
- اديب په شرق کې د ژوندانه پر وخت مړ، خو د مړينې نه وروسته ژوندی کېږي. ۱
- د نيت د خاوند له منځه وړل د هغه نيت له منځه وړای نشي. ۱
- دا ساده توب او بې عقلي ده چې يو انسان پر بل باندې د عمر او زړښت په اساس عقیده او باور لري مشرتوب زياتره د فضيلت او بهتری موجب نه گرځي. ۱
- د عملي او سمدستي اقدام ارزښت او قدر يوازې د تشي وينا افتخار محوه کوي (يعنې د وينا څخه عملي حرکت او اقدام ته زيات ضرورت دی او خلک د عقل تر اغېزې لاندې راتلی شي. ۱
- بد او پست انسان هغه دی چې د خپل ژوند لپاره د خلکو مرگ غواړي او په انسانانو کې د لوی شخصيت خاوند هغه دی چې د خلکو د ژوند لپاره که څه هم د يوه تن ژوند برابر کړي ايشار او قرباني ورکولو ته حاضر وي. ۱
- ذلت او صحيح علم سره يو تر بله ضدیت او مخالفت لري دواړه سره نه يو ځای کېږي. ۱
- د مقدماتو اوږدوالی د نتايجو په ضعف باندې دلالت کوي. ۱
- څوک چې د پاچاهانو او د قدرت د خاوندانو څخه بې له کو جرات کولو ډارېږي دا گدايگر دی. ۱
- يو انسان په تواضع سره ښه کېدای نشي مگر چې څه علم هم ولري. ۱
- په تواضع کې افراط (يعنې چې که يو سړی له اندازې نه زياته خپله عاجزي ښکاره کړي) دا يې په دې دلالت کوي چې ادعا لري (يعنې د کوم مطلب لپاره يې چل جوړ کړی دی). ۱
- ناپوه مه وژنئ، ناپوهی ئی ووژنئ. ۱

❧ چا ته چې دروازه خلاصه شي او دا خل نشي د دې وړ دی چې وشړل شي.

❧ حق ډېر ځلې بې له زحمت گاللو څخه نه حاصلیږي.

❧ هیڅوک د خپل ملت په مینه کې نه دی مړ شوی مگر چې ملت یې بیرته ژوندی کړي.

❧ که څوک له ژوند سره مینه لري نو د خپل ملت د ژوند په لپاره کې دي مړ شي.

❧ هیڅ یو ملت بې له اخلاقو پاتې کېدای نشي او اخلاق بې له عقیدې ځان نه نیسي او عقیده بې له پوهې نه پیدا کېږي.

❧ د ملتونو او ولسونو بهتر اټکل او اندازه معلومول په اخلاقو کېدای شي بهتر د اخلاقو څخه هغه خلق حسابېدای شي چې سړی د ځان څخه تېر شي او د ځان څخه د تېرېدو دلیل په کار او عمل باندې اقدام دی.

❧ د زرو ویناوو دروندوالی په ترازو کې د یوه کار د دروندوالي په اندازه وزن نه لري.

❧ بهتر هغه چې شرق او ختیځ ورته احتیاج او ضرورت لري قوي او عادل پاچاهان او د قدرت خاوندان دي، خو په ضعیف عادل کې کومه فایده نشته لکه چې په قوي ظالم کې خیر نه لیدل کېږي.

❧ د استقلال هیله د کار او عمل لپاره ده.

❧ کله چې میدان د پوهانو او عالمانو څخه خالي شي جاهلان ورته دانگي او یو په بل سبقت کوي.

❧ فقیر عالم پخپل علم باندې غني وي او جاهل غني د خپل جهل له کبله ضعیف دی.

❧ اخبار د هر ولس ژبه ده.

❧ استقلال او ازادی ته په تشو ویناوو څوک نشي رسېدای.

﴿ که څوک عقیده ولري چې بې له دې فاني ژوند نشته نو هغه په دنیا او آخرت کې نقصان او تاوان وکړي او دویم یې دواړه له لاسه ورکړل. ﴾

﴿ که څوک د وطن د خدمت په لپاره کې مرګ غواړي یعنې چې په مرګ ډیل نشي یا به مجاهد سرباز او شهید مري او یا به د عزت او سرلوری ژوند کوي. ﴾

﴿ څوک چې ژوند کې متانت وکړي او د تنګسو په تجربو برلاسی او بریالی شي د ده لپاره غوره دا ده چې له خپلو تجربو څخه عبرت واخلي. ستونځې او مشکلات همت لوړوي. ﴾

﴿ د جاهل په مخ کې چې عاقل ماته وخوري دا بهتره ده له دې څخه چې ورباندې غالبه شي. ﴾

﴿ صالح هغه دی چې د الله تعالی عبادت کوي دا د دې لپاره نه چې له دوږڅه یې ډارېږي او یا د جنت لپاره امید او تمه لري بلکې له دې سببه چې الله په ټولو کمالیه اوصافو او صفاتو موصوف او له ټولو نواقصو څخه پاک د عبادت او تقدیس وړ دی. ﴾

﴿ د ځینو پګړۍ وهونکو جمود او ناپوهي اسلام او مسلمانانو ته زیات تاوان رسوي. ﴾

﴿ یو ملت چې د خپل حق اخیستلو په لپاره کې یو ساعت جهاد وکړي دا ورته تر قیامته پورې ذلت او د پستی له ژوند نه ښه ده. ﴾

﴿ یو ملت چې بې خبرو ظالمانو په مقابل کې ځان مسلح نه کړي نو ورباندې دا حکم وکړه چې د څارویو او بې عقله حیواناتو څخه هم بدتر دی. ﴾

﴿ یو ملت چې له خپلو حاکمانو څخه له ورايه شکایت کوي او په ښکاره د هغو عبادت کوي یعنې پوره اطاعت ورته لري داسې ملت د ژوند کولو حق نه لري. ﴾

❧ د ایمان او یقین دا معنی نه ده چې د دین د مشرانو او روحانیونو عبادت وشي.

❧ بده زمانه او وخت هغه دی چې جاهل بری ومومي (لارښوونه یې په لاس وي) او عاقل چوپ وي.

❧ کومه وېره چې د حاکم له کرسې څخه د عدالت او فضیلت په اساس نه و هغه د احترام په ځای کې د مسخرو کولو وړ وي.

❧ په کومه اندازه چې د قدرت خاوندان او پاچاهان د خلکو څخه پټ وي په هماغه اندازه دوی د حقایقو څخه هم لیرې پاتې کېږي.

❧ څوک چې بد او خبیث شي نو د هغه ظاهري وضع نرمه وي چل او فرېب به یې ډېر وي.

❧ ځوانان د لېونتوب یعنې د احساساتو پلونه دي پوهان او عاقلان مجبور دي په دې پله تېر شي.

❧ سیاسي احزاب ډېره ښه اجتماعي دوا ده، خو په شرق کې اکثره د بدې دوا خاصیت پیدا کوي.

❧ غرب په علم پورته شو او شرق په جهل او سستۍ بېرته پاتې شو.

❧ د فکرونو مېوه یواځې په دې لاس ته راځي چې فکرونه د اوهامو له قیدونو خلاص شي.

❧ په اوهامو باندې د افکارو تړلو او قیدولو څخه د ځنځیر تړل او قیدول اسانه دي.

❧ څوک چې تقلید او خپلې خوښې په اساس وایي چې دین په سختۍ امر کوي نه په اسانتیا، په ضرر امر کوي نه په فایدې دا شخص ډېر زیات دروغجن دی.

❧ څوک چې باور لري چې په ناروا یې خلکو ته فریب ورکړی دی هغه دي پوه شې چې نورو څخه اول ده فریب خوړلی وي.

﴿ د ظاهري کړو خلکو ضرر د هغو خلکو له ضرر څخه لر دی چې په استقامت يې ځان ملبس کړی وي يعنې په واقع او حقيقت کې يې ليارې وي. ﴾

﴿ د پاچا او مقتدر ضرورت او حاجت خلکو ته د خلکو د ضرورت او حاجت نه چې پاچا او مقتدرينو ته يې لري زيات دی. ﴾

﴿ د علومو په مقدمو کې مبتدي گومان کوي چې ده په علومو کې تبحر لاس ته راوړی دی او اخر ته ورسېد خو څوک چې بيا په علومو محقق شي او تجربه او رسوخ پيدا کړي هغه په دې عقیده او باور پيدا کوي چې لا تر اوسه دی په لومړني پړاو کې دی. ﴾

﴿ چا ته چې نوی د مال نعمت په لاس ورغلی وي هغه يې په هر ځای کې ښکاره کوي او چا ته چې نوی د علم نعمت حاصل شوی وي هغه يې هر چا ته وايي. ﴾

﴿ انسان څنگه چې نور محاسبه او تفتيش کوي هم دارنگه خپل ځان هم محاسبه کړي نو خطا به يې لږه او کمال ته به نژدې شي. ﴾

﴿ عقل اشرف او بهتر د مخلوقاتو څخه دی د دې پواسطه انسان د صنعت او مدني پيداېښت په رمز پوهېږي بې زړه توب ټالوي (ځنډوي) او همدا وېره او بې زړه توب دی چې انسان ته ورک شوي، موجود او نژدې ورته ليري ښکاره کوي. ﴾

﴿ د کور د ښځو د جگړې فيصله کول د سړي ژوند تريخوي. ﴾

﴿ قوي ونه ځغرده او ژر مېوه نه نيسي. ﴾

﴿ د شرق خلک د خپلو حاکمانو په کوږوالي کاره کېږي او کله چې يې حاکم سم وي دوی هم ورسره سمېږي. ﴾

﴿ بېله اخلاقو د يوه ملت جوړېدل، بېله دينه اخلاق کول او بېله پوهي دينداري کول، دا هيڅ امکان نه لري. ﴾

﴿ د وجود ټول عناصر په دې فاني نړۍ کې د انسان اصلي عقل ته تابع دي نو هر هغه چې نن طب او صنعت کې نه کېدونکې او محال ښکاري هغه نژدې دی چې سبا ته ممکن شي او د عمل جامه واغوندي. ﴾

﴿ پوه او هوښیار پلار هغه دی چې د خپلو اولادو سره د واده څخه یو ځای ونه اوسېږي او په چل سره یې د نژدېوالي څخه ځان خلاص کړي. ﴾

﴿ ډېر لږ خلک لیدل کېږي چې دوی له ښځو څخه د خوښۍ احساس وکړي پوه او ډېر لږ خلک دي چې ښځو ته د شقاوت او بدبختۍ نسبت نه کوي. ﴾

﴿ په شرفیانو باندې دا وینا «څنگه چې تاسې یاستې هغه شان ستاسې والیان هم دي» نه تطبیقېږي یعنې والیان د خلکو په مزاج کار نه کوي بلکې د دوی په هکله دا وینا مصداق کوي چې وایي څنگه چې مو والیان دي تاسې هم هغه شانته اوسې یعنې خلک باید د والیانو د ښو اطاعت وکړي. ﴾

﴿ ای لویه خدایه زموږ له سترگو د وهم پردې پورته کړې چې حقایق هغسې ووینو لکه څنگه چې دي. ﴾

ابن خلدون

«علامه عبدالرحمن ابن خلدون پخپل ليکل شوي کتاب «کتاب العبر» کې ليکلي، چې هغه د ۷۳۲هـ کال د روژې په لومړۍ نېټه، چې د ۱۳۳۲ ل کال د می میاشتي د ۲۷ نېټې سره سمون خوري، د تونس په یوه کلي قراون کې وزېږېد.

لومړنۍ ښوونه یې د خپل پلار نه تر لاسه کړه. د هغه پلار د خپل وخت وتلی عالم او فقیه و. د هغه نوم محمد بن خلدون دی. کله چې تونس ته راغی نو سیاسي ژوند یې پرېښود او د لغاتو د علم تدریس یې پیل کړ. ابن خلدون د خپل پلار څخه فقه، تفسیر او د حدیثو علم زده کړ. سربېره پر دې یې قرائت کتابت، د نحوې اصول او د ادب تدریس یې هم ورکړ، ځکه نو موږ ویلای شو چې د ابن خلدون لومړنی استاد د هغه خپل پلار دی.

په ۷۴۹هـ یا ۱۳۴۹ز کال کې په تونس او شاوخوا سیمو کې د طاعون ناروغي رامنځته شوه، چې زیات خلک یې ووژل. د ابن خلدون مور او پلار او نور زیات خپلوان یې د دې ناروغۍ په وجه مړه شول. د مور، پلار او نورو خپلوانو د مرګ په وجه د یو څه وخت لپاره غمجن و. د وبا په ورځو کې د هغه زیاتره خپلوان او دوستان د تونس نه موریتانیا ته ولاړل، خو ابن خلدون د خپل ورور په مشوره په تونس کې پاتې شو.» (۷)

علامه ابن خلدون بېلابیلو سیمو لکه بیت المقدس، اندلس، تلمسان... ته سفرونه وکړل او له بېلابیلو اشخاصو سره یې هم ولیدل. د قاضي القضا، سفیر او مدرس دندی یې تر سره کړي دي. دا ستره هستي تاریخپوه، ټولنپوه مفکر، سیاسي څېره او لوی لیکوال و.

«ابن خلدون په مصر کې ۲۳ کاله تېر کړل. هغه ژوند چې ابن خلدون په شمالي افریقا کې تېر کړی و، هغه ډېر خطرناک او له ستونزو ډک و. د هغه ځای ژوند به کله د غربت سره مخ کړ او کله به یې لوړو پوړیو ته ورساوه. په مصر کې ابن خلدون د یوه عادي فرد په څېر ژوند کاوه. سیاسي چارو سره یې هېڅ تړاو نه و. مګر په شمالي افریقا کې په سیاست کې برخه اخیسته. په مصر کې یې سیاسي کالي وغورځول او د یوه عالم، فاضل او محقق شخص کالي یې په تن کړل. په مصر کې د دوو سترو کارونو سره مخ شو. یو یې د کورنۍ له منځه تلل او بل د ستر فاتح امیر تېمور سره لیدل.

علامه ابن خلدون د هغو سترو علماؤ څخه دی، چې په علومو کې ډیرې لاسته راوړنې لري. هغه د ټولنپوهنې د علم د لومړنیو پوهانو څخه شمېرل کېږي. هغه په لومړي ځل د تاریخ د فلسفې اساس کېښود. د تاریخ د علم په اړه یې زیاتې څرګندونې وکړې، چې «مقدمه» یې یو شهکار اثر ګڼل کیږي. په داسې حال کې چې د ده څخه مخکې هېڅ عالم د تاریخ په اړه څرګندونې نه درلودې. ابن خلدون په لومړي ځل د قومونو د عروج او زوال عوامل وڅېړل. د

ښوونې او روزنې، جغرافيايي، حکومت کولو او نورو موضوعاتو په اړه يې ليکل وکړل.» (۷)

- ◇ تاريخ داسې علم دی، چې بايد په بې طرفۍ ولوستل شي.
- ◇ تاريخ يو دلچسپ علم دی.
- ◇ کله چې ټولنه رامنځته شي، نو موږ ته د سياست ضرورت دی.
- ◇ انسان لکه حيوان دی، ځکه د ژوند اساسي اړتياوي لکه غذا غوښتل، د ځای پيدا کول او يا نور صفات په دواړو کې يو شان دي، هغه څه چې انسان ته يې پر حيوان برتري ورکړې ده، هغه فکر دی.
- ◇ فکر دی، چې انسان د انبياوو د علم نه خبروي او د آخرت درسته لاره ورته ښيي. د دې پايله دا شي، چې د علماوو يوه ټولنه رامنځته شي او هغوی دا علم نورو ته رسوي.
- ◇ د فکر قوت انسان ته بدي او نېکي ښيي. د همدې فکر پواسطه انسان علم او فن زده کوي او د دې فکر پواسطه انسان خپل راتلونکی روښانه کوي.
- ◇ د حيواني ټولنې عادت طبيعي وي، خو د انساني ټولنې طبيعت د عقل فکر او غور نتيجه وي.
- ◇ د قومونو زوال درې عوامله لري. ۱. د اشرافو کمزوري. ۲. د فوځ تشدد. ۳. عيش و عشرت
- ◇ مرکز د حکومت لپاره د زړه مثال لري، که چيرې مرکز قوي وي نو ټول حکومت ورسره قوي وي. که مرکز کمزوری وي، نو ټول حکومت (مرکزي او غير مرکزي) ورسره کمزوری وي.
- ◇ که واکمن د سياسي قوانينو په نافذولو کې ناکام شو هغه نشي کولای چې حکومت کنټرول کړي.

- ◇ فکر د علم د حرکت پایله ده.
- ◇ ضروري علوم باید لومړی پخپله ژبه ولوستل شي، ځکه په پردۍ ژبه ولوستل د نیمایي علم لاسته راوړل دي.
- ◇ علوم باید په تدریجي ډول زده کړل شي. له اسانه د مشکل په طرف ولاړ شو او په یوه وخت کې یو فن زده شي.
- ◇ انسان فطرتاً ازاد پیدا شوی دی.
- ◇ وهم نیمه ناروغي، اطمینان نیمه شفا او صبر د شفا لومړی قدم دی.
- ◇ انسان په وینا تلل کیږي او په عمل قیمت کیږي.
- ◇ په ټولنه کې د انصاف او پرمختګ لپاره دا اړینه ده، چې په ټولنه کې ازادي او د بشریت احترام رامنځته شي. دا هغه برتري ده، چې خدای تعالی انسان ته ورکړې ده او انسان یې پر ځمکه خپل خلیفه ګرځولی دی.
- ◇ کله چې تاریخ په ژور ډول مطالعه، تجزیه او مشاهده کړو، موږ به د غلطیو څخه لیري پاته شو او حقایق به لاسته راوړو.
- ◇ موږ له تاریخه هغه وخت درسته ګټه اخیستای شو، چې ځان د ریښتیاوو اساس ته ورسوو.
- ◇ تاریخ په حقیقت کې د انساني ټولنې په اړه د معلوماتو علم دی، چې د نړۍ کلتور او ثقافت بلل کیږي.
- ◇ زاړه رواجونه ژوندي کول دا معنا نه ده، چې مړه ژوندي دي؛ بلکې دا معنا چې ژوندي مړه دي.
- ◇ تمدن د یوه انسان د ژوند په څېر دی. لومړی ماشوم وي او بې شماره هیلې لري. بیا ځوان شي هر څه لاسته راوړي. بیا زوړ شي، بېسپکه شي او وروسته مړ شي. له ځوانۍ څخه زوړوالي او مرګ ته یې استراحت طلبی بیایي.
- ◇ علم د عرفان او عرفان د ژوند سرچینه ده.

◇ تاریخ د اصلي پېښو پورې تړلی علم دی. تاریخ د پېښو مثبت یا منفي شکل دی.

◇ د ښوونکي شخصیت باید د زده کوونکو لپاره یوه نمونه وي.

◇ علم او تدبر د انسان ذهن، ټولنیز ژوند او روحي ژوند کې یووالی راولي.

◇ علوم د ټولنیز او کلتوري پرمختګ ښکارندوی دي. برعکس علمي جمود د ټولنې د انتشار او بربادۍ سبب ګرځي.

◇ د قوي اقتصاد نه بهیر د حکومت پښې سستې وي.

◇ تېر، حال او راتلونکی یو مثلث دی. که یوه زاویه ترې لیرې کړو هندسي شکل خپل اهمیت بايلي.

◇ سیاست او حکومت د بندګانو د ساتنې او د هغوی د ګټو د ساتنې او کفالت او په بشري ټولنه کې د الله تعالی د احکامو د تطبیق لپاره استازیتوب دی.

◇ کله چې داسې خلک ووينې، چې د بدو پېښو او سختو حالاتو پر مهال په ټوکو او خندا خبرې کوي؛ پوه شه چې فقر ځپلي دي. دوی کې غفلت دی. دوی د سپکاوي احساس کوي. لکه څوک چې د نشې په حالت کې مرګ ته بېول کېږي.

◇ انسان او ټولنه په داخلي او خارجي ډول له یو بل سره اړیکه لري. په داخل کې انسان پخپل جسماني قوت تکیه کوي او په بیرون کې پخپل جغرافیایي محیط، اب و هوا تکیه کوي.

◇ د زده کړې موخې د ټولنې د موخو تابع وي. د زده کړې موخې:

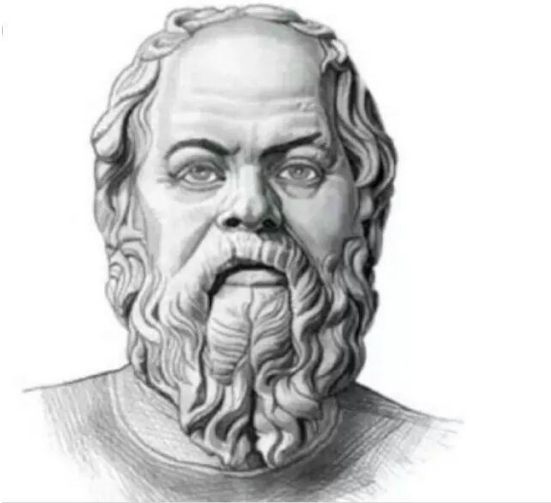
● د داسې کسانو روزل، چې ژوند په ښه ډول تیر کړي.

● د نویو پیدا شویو او بالغانو کلتوري خلاء ډکول.

● فرد ته په درست ډول د فکر کولو عادت ورکول، تر څو ټولنیز مسائل په صحیح ډول حل کړي.

- ◆ زده کوونکو ته د قواعدو او ضوابطو مطابق د ژوند تیروولو تربیت ورکول.
- ◆ په زده کوونکو کې تمدني خصوصیات رامنځته کول، تر څو ټولنه په صحیحو لیکو باندې روانه کړي.
- ◆ د مسلمان د زده کړې اصلي موخه د الهي معرفت پېژندل دي، کوم چې د پیغمبرانو د پیروۍ نه تر لاسه کیږي.
- ◇ د مذهبي، کلتوري، ساینسي او فلسفي علومو زده کړه د ټولنې د هر وگړي لپاره ضروري ده، چې ټولنه د جمود ښکار نشي او ټولنیز پرمختګ لا ګړندی شي.

سقراط

سقراط په (۴۶۹) ق.م د اتن ښار په ایلوپیک نومي کوڅه کې زیږېدلی دی. پلار یې مجسمه جوړوونکی او مور یې د کوچنیانو پالنه کوله. سقراط ښکلی نه و، له رنګه تور او بدرنګه څېره یې وه. د کرایټو په وینا «سقراط د اتن ښار تر ټولو بدرنګ هلک گڼل کېده، غټې پرسېدلې شونډې، پلن تندي او بې ډوله سترګې یې وې.»

سقراط پوځي زده کړې هم کړې وې، په ځینو جګړو کې یې برخه هم اخیستې ده او د یوه اتل سرتېري په توګه یې ځان ثابت کړی دی، سیاسي

◆ شخصیت هم و. د سقراط فلسفه پر انصاف، نېکۍ او ځان پېژندنې ولاړه وه ، له خلکو سره ئې تل بحثونه کول او نېکۍ ته ئې رابلل. سقراط دوه ودونه کړي وو د لومړۍ مېرمنې تر مرګ وروسته ئې دویم واده وکړ او له دې مېرمنې ئې درې زامن وزیرېدل.

سقراط په ۳۹۹ ق.م په زندان کې د زهرو جام وڅښ، له اتن او دې نړۍ نه د تل لپاره ولاړ ،خو نوم ئې د یونان وياړ او دی د خپلې فلسفې قرباني شو.

◆ پر کومه پوهه چې انسان نازیږي هغه یوازې تشي او بې معنا خبرې دي.

◆ ښه اخلاق یوازې امن، سوکالي او سلامتي نه راوړي بلکې په زړونو کې مایۍ هم جوړوي.

◆ خپله ټوله مینه خپل دوست ته هم مه ښکاره کوه، کله چې لږ بدلون هم وويني، تا خپل دښمن بولي.

◆ کوم انسان چې له نړۍ څخه ولاړ شي هلته به هغه ریښتني قاضیان ومومي، چې په هکله ئې ویل کیږي دوی هلته عدل کوي.

◆ په یوه هیواد کې استبداد او افراطیت هغه وخت رامنځته کیږي چې تر اندازې زیاته ازادي ولري.

◆ تر ټولو نژدې مرګ او تر ټولو لیرې هیله ده.

◆ مرګ څه شی دی؟ ښایي مرګ د انسان لپاره یو ستر نعمت وي خو خلک له مرګه داسې ویرېږي لکه ستر ناورین چې وي.

◆ له مرګه مه وېرېږئ ځکه تر مرګ ئې وېره ترخه ده.

◆ د یو چا د شخصیت پر ځای د هغه له بدن سره مینه کول د څارویو کار دی.

- ◆ د فکر ازادي يو لازمي شی دی.
- ◆ هغه دولت هیڅکله نه پاتیري، چي مجرم ته سزا واورول شي او پرې پلې نشي.
- ◆ واده کول او نه کول دواړه پېښماني لري.
- ◆ پوهه یوازې له استادانو نه، بلکې له هر تجربه ناکه کس څخه هم تر لاسه کېدای شي.
- ◆ هر سړی که غلام هم وي یو ډول وړتیا لري.
- ◆ مرگ یو ژور خوب دی یا له یو ځای څخه بل ځای ته د تللو نوم دی.
- ◆ اروا هم په نېکۍ او ښه والي سره وده کوي په بدیو بربادیري.
- ◆ نېکي پوهه ده، پوهه یوه ښکلا ده او د انسان په کړو- وړو مخامخ اغېزه کوي.
- ◆ نا ازمويل شوی ژوند د پاتي کېدو ارزښت نه لري.
- ◆ له هر کار سره چي مینه لرې تر سره ئې کړه؛ که ئې تر سره نه کړې بیا به پېښمانه شي.
- ◆ ای خدایه ما ته پوهه را او دومره پوهه چي زه ئې وزغملای شم.
- ◆ خدایه داسي ساده او یو مخیزه ژوند را کړې چي پټ او ښکاره هر چا ته په یو ډول ورڅرگند شم.
- ◆ جگړه په حقیقت کې ځانوژنه ده.
- ◆ ټولنه هغه وخت نېکمرغه کېدای شي چي مطالعه ئې ورځنی کار شي.
- ◆ چي په دې پوه شي چي نه پوهېږم دارښتیني پوهه ده.
- ◆ یوازې په یوه شي پوهېږم، چي نه پوهېږم.
- ◆ نېکمرغه هغه دی، چي له خپلې هري خطا نوي تجربه تر لاسه کړي.

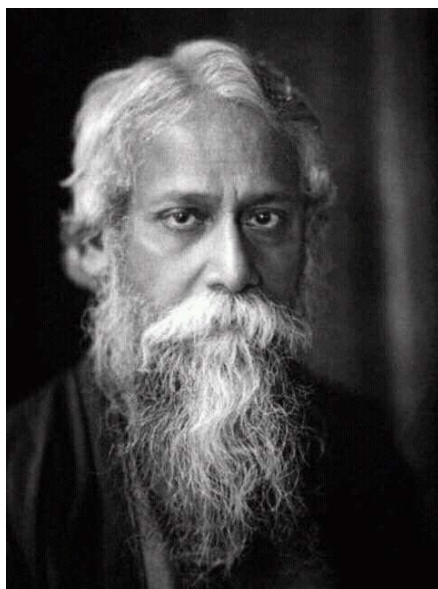
- ◆ که زده کړه غواړې هره تېروتنه یو درس دی.
- ◆ نېکمرغي يعني په تېر وخت وياړ، اوس وخت هلي - ځلي او راتلونکي ته امید.
- ◆ ښه خبره که د بد سړي له خولې هم راوړي عمل پرې کوه ځکه سره زر د بدرنگي ښځې پر غاړه هم قيمت نه بایلي.
- ◆ کومه خبره چې له دښمنه پټه ساتې هغه له دوسته هم پټه ساته.
- ◆ د غوسې غوره علاج خاموشي ده.
- ◆ رښتينولي هغه لاره ده، چې نېغ دي تر خدايه رسوي.
- ◆ ښکلا د لږ وخت ظلم دی.
- ◆ فلسفه له کتابه نه، له ژوندانه راټوکيږي.
- ◆ د خپلو ټولو دښمنانو تر څنگ خپل ډېر نژدې دښمن ته چې ستا ژبه ده، ډېر پام ساته.
- ◆ زړه زر سترگي لري، خو چې مين شي د شېۍ يو عيب هم نه ويني.
- ◆ پوهه دوه ډوله ده رښتيني او نا رښتيني، د رښتيني پوهي بنسټ د پوهي لټون دی او د نارښتيني پوهي بنسټ بې ځايه خيالونه دي.
- ◆ واده خامخا وکړئ که دي ښه ښځه په نصيب شوه نېکمرغه به يې او که نه وه فيلسوف به شې.
- ◆ پاکه پوهه په ناپاکو زړونو کې نه ځاييږي.
- ◆ ژوند لنډ او فاني دی، خو هنر اوږد او تلپاتې دی.
- ◆ د يوه ملت د له منځه وړلو لومړی گام د هغه د حافظې پاکول دي.
- ◆ ستاسو تر زړه هيڅوک هم تاسو ته نژدې او رښتینی نه دی له هغه چا ليري اوسئ چې ستاسو زړه ئې نه غواړي.
- ◆ وخوره چې ژوندی اوسئ، خو نه دا چې ژوند د خوراک لپاره وکړي.

- ◆ عاقل کم ږغیري او ډېر اوري.
- ◆ وېره ده، چي مرگ تريخوي.
- ◆ د کوم کار په کولو چي شرمېږي نوم ئې هم مه اخله.
- ◆ توده مينه سپړه ختمیږي.
- ◆ کار د نېکمرغۍ او خوښۍ سرمایه ده.
- ◆ خوب د انسان د وجدان رغ دی، باید په هغه ښه پوه شو او هغه ته غاړه کښېږدو.
- ◆ د یوې بریا خوند د سلو ناکامیو په خوند ارزي.
- ◆ غریب هغه نه دی، چي پیسې نه لري غریب هغه دی چي هیلې نه لري.
- ◆ له خپل مور و پلار سره داسي چلند وکړه، چي له خپلو اولادونو ئې تمه لري.
- ◆ سیاست یو هنر او جمهوریت یو ټاکل شوې او منل شوې ناپوهي ده.
- ◆ پوهه او عقل په انساني نفس کي له ټولو ښېگڼو لوړ او تر ټولو ښه دی.
- ◆ د نفس د تزکیې بنسټ له خدایه وېره او پر اخرت باور دی.
- ◆ په کوم شي چي نه پوهېږي هغه مه وایه، څه ته چي اړتیا نه لري هغه مه لټوه او کومه لاره چي درته معلومه نه وي پر هغې مه ځه.
- ◆ په انساني ژوند کي تر ټولو بده زمانه هغه ده چي خلک له دلیل نه نفرت کوي.
- ◆ کار د سعادت ذخیره او کامیابي ده.
- ◆ څوک چي د ښه او بد توپیر نشي کولای هغه کس په مړو کي شمېر دی.
- ◆ د چا چي معامله د ریښتیا پر بنسټ ولاړه وي هغه شخص په لویه او نوې وسله سمبال دی.
- ◆ تعلیم د حقیقت پر لور د لارښود نوم دی.

- ◆ هره نېکي علم دی او هره بدې جهل او ناپوهي.
- ◆ د دنیا عزت په دې کې نغښتی دی چې موږ په ظاهر څه ډول یو باطن مو هم باید هغه ډول وي.
- ◆ وسله یوازې د جنگ په وخت کې د زرو څخه زیات ارزښت لري مگر عقل هر وخت او په هر ځای کې.
- ◆ د هوښیار سړي ازموینه د غصې په حالت کې کېدای شي.
- ◆ ژوند له مرگ څخه سخت او مشکل دی.
- ◆ مرگ په حقیقت کې د نوي ژوند پیلامه ده.
- ◆ دوستي د بشر له اړتیاوو څخه ده.
- ◆ ناپوه دوستان مو وېروونکي دښمنان دي.
- ◆ که انسان بدې پېژندلی، نو بدې یې نه کوله.
- ◆ ښکلا یوه منطقي قضیه ده چې صغری ئې سترگې دي، کبری ئې زړه دی او نتیجه ئې عشق دی.

رابندر ناتھ ټاگور

رابندر ناتھ ټاگور نړیواله مشهوره څېره او نړیوال ادبي شهرت لري. په ۱۸۶۱م کال د می میاشتي په اوومه نېټه د هندوستان په کلکته ښار کې په داسې کورنۍ زیږېدلی دی، چې په ادب، هنر او موسیقۍ کې یې شهرت درلود. ټاگور یوازي ادبیات نه بلکې په تمثيل او موسیقۍ کې یې هم خپل نوم ځلولی دی. زده کړې یې په کورنۍ کې پیل بیا ښوونځي، د بنگال اکاډمي او بیا تر انگلستان پوهنتونه ورسېد. په ژوند او تر مرگ وروسته یې بېلابېل ویاړونه او لقبونه گټلي دي بېلابېلو هیوادونو ته یې سفرونه کړي او په نړیواله کچه مینه وال لري.

ټاگور يو پراخ نظره او بې تعصبه شخصيت و. د نړيوال انساني او بشري فکر خاوند و، همدا سبب دی چې په نړيواله کچه يادېږي. د ده د منظمو او منشورو اثارو شمېر گران، خو ډيرې ډرامې، ناولونه، ليکونه، نندارليکونه داستانونه، بېلابېل مضامين او بېلابېلي ښوونيزي- روزنيزي، مذهبي او سياسي ويناوې ئې په اثارو کې راځي. دلته ئې د ځينو ډرامو، ناولونو او شعري ټولگو نومونه يادوو.

د ځنگله گل، مات زړه، د ماښام سندري، د سهار سندري، تصويرونه او سندري، توپان، قرباني، پاچا او ملکه، د فطرت انتقام، زرينه کښتۍ، باغوان، خوږمني سترگي او داسي نور.

گيتانجلي ئې مشهور اثر دی، چې نړيوال شهرت لري او د نوبل جايزه ئې گټلې ده. دا اثر ارواښاد استاد عبدالرؤف بېنوا پښتو ته ژباړلی دی.

دا نړيوال مشهور شاعر، ليکوال او د انساني او بشري فکر پالونکی په ۱۹۴۱م کال د اتيا کلونو په عمر مړ او خپل نوم ئې د هندوستان لپاره ستر وياړ پرېښود.

- که له چا څخه د څه تمه ونه لرې ټول ستا دوستان دي.
- که د ټولو تېروتنو پر مخ دروازه وتړې نو حقيقت ښايي د دروازې شاته پاته شي.
- عشق د لويۍ راز دی چې مرگ او ژوند ته تړاو ورکوي.
- عشق حرکت او سکون دواړه په ځان کې نغښتي دي، زموږ زړونه چې هره شېبه بدلېدونکي دي په عشق کې آرام، ډاډه او سکون ته رسېږي.
- ښکلا د حقيقت موسکا ده کله چې زموږ په وجود کې غزوني وکړ په يوه بشپړه هينداره بدلېږي.

- د لوبښي په منځ کي اوبه رڼې دي، خو د سمندر اوبه پيکه وي کوچني حقيقتونه رڼې کلمې لري، خو ستر حقايق په ستره چوپتيا کي ډوب وي.
- زموږ لپاره د دې نړۍ تر ټولو ستره موخه دا نه ده چي يوازي ژوند پکي وکړو بلکي دا ده چي هغه وپېژنو او گټه ترې واخلو.
- پتنگان شېبې شمېري، نه مياشتي ځکه خو پوره وخت لري.
- له خپل خدايه مه بې پرواکېږئ، پر هغه تلپاتي تکیه ولرئ، ځکه چي هغه مو هيڅکله يوازي نه پرېږدي او ستاسي په څنگ کي دی.
- د خلکو زړونه خوشحالول نه څرخ لري، نه زحمت يوازي موسکا بسنه کوي.
- چي زړونه پکي له ډاره په امان وي، چي سرونه پکي هسک وي، چي په علم هيڅ ډول بنديزونه نه وي، چي په نړۍ کي د ځايي ټاکل شويو پولو په دېوالونو وېشلي نه وي، چي توري پکي د صدق له ژورو راوړي، چي د عقل رڼه سرچينه د عادتونو په دښتو کي لاره ورکه نه کړي... باداره، د ازادۍ په داسي جنت کي زما وطن وينښ وساته.
- نصيحت کول اسان، عمل کول گران دي.
- ډېر فکر کول، لږ خبري کول او ډېر اورېدل د هوښيار انسان عمل دی.
- د ويري او اميد په وخت کي ريښتيا ويل مشکل کار دی.
- دروغجن اخر رسوا کېږي.
- شپه په لوړه تېره کړئ، خو سهار پوروي مه پورته کېږئ.
- خوږه ژبه د الله ج غوره نعمت دی.
- پردی شهرت له مصيبتو کم نه دی.
- کاميابي يو ځل دروازه ټکوي مگر مصيبت او مشکل سهار او ماښام.
- د ژوند ټول توان او طاقت دومره دی لکه د ډبري پر سر د شبنم څاڅکی.

- انسانان ظالمان دي، خو انسان مهربانه دی.
- مینه د ژوند ډېوه ده.
- مینه یو بې پایه راز دی، نو بل هیڅ شی نشي کولای چي تشریح ئې کړي.
- د بنځو غوسه د الماسو په څېر ده؛ ځلیري مگر سوځل نه کوي.
- د چینجي په فکر، ډېر عجب او احمقانه کار دی، چي انسان خپل کتابونه نه خوري.
- سیند ته په کتو او درېدو هیڅکله له سینده نشي اوښتلی.
- مابښام مهال لمر د ډوبېدو په حال کي وپوښتل: داسي څوک شته، چي زما ځای ونیسي؟ کوچنی شمعي وویل: زه به هڅه وکړم.
- اوسنی نړۍ په کرکه او وحشت کي د جنون له بریده هم ورواوښته جگړه د ظلم، تېریو او پر له پسې اضطراب سمبول گرځېدلې ده. د تلو راتلو ټولي لاري کړې- وړې شوي دي، زړونه ټول د تمې او حرص نه ډک دي. ټول مخلوقات بیا راژوندي کېدو ته سترگي پر لاره دي. ای د لا محدود څښتنه! ای سپینه اسمانه! ای خپلواکه! پخپلي بې اندازې مهربانۍ او لطف سره د ځمکي له زړه نه د کرکي دا توري لکې لیري کړه.

محمد گل خان مومند

«ښاغلی محمد گل خان د محمد خورشید زوی، د مومن خان لمسی، د عبدالکریم کړوسی په قوم حسین خېل مومند دی. د ۱۳۰۳ هجري قمري کال د روژې میاشتې پر ۱۳ ورځ د کابل د اندرابیو په کوڅه کې زېږېدلی دی. لومړنۍ زده کړه او دود علوم یې په خصوصي ډول له پوهانو څخه لوستي دي.» پر ۱۳۲۷ هـ. ق کال د حربي ښوونځي په دویم ټولگي کې د زده کوونکي په توگه شامل او تر پنځه کلنې تعلیمي دورې نه وروسته بریالی فارغ شو او د اردلانو په غونډ کې د توپچي خانگي د قوماندان په حیث وټاکل شو. په دغه شاهي ټولگي کې له یوې خوا کنډک ته درس ورکاوه، له بلې خوا یې د حربي ښوونځي د سرښوونکي په توگه وظیفه اجرا کوله او د دغه بریالي

خدمت په نتیجه کې د سپه سالار صالح محمد خان د یاور په حیث مقرر شو او د شاهي گارډ د قوماندانۍ چارې هم وروسپارلې شوې. (۹، ۶مخ)

محمد گل خان مومند لکه د نورو پښتنو مشرانو په څېر نه یوازې د تورې خاوند و، بلکې د قلم او ادب د دنیا لویه شتمني هم ور په برخه وه او په دې برخه کې هم زیات خدمتونه کړي دي... پر پښتني فرهنگ باندې د محمد گل خان مومند د هلو ځلو اغېزې او تاثیرات په لاندې ډول په گوته کوو:

۱ په ژورنالېستکه او خپرنۍ برخه کې ۲ د ادبي ټولنو په جوړونه کې ۳ د روزنې او پالنې په برخه کې. (۹، ۸مخ)

ځیني اثار او لیکنې ئې په دې ډول دي:

پښتو سیند، د پښتو ژبې لپاره، لنډۍ پښتو او پښتنواله، روزنه، پخلۍ، پښتني تربیه او پخواني ملي او ادبي اصطلاحات.

«مرحوم محمد گل خان مومند په درې ژبه کې هم د ښه قلم خاوند، پر ترکي او روسي ژبو هم ښه پوهېده.» (۹، ۷مخ)

«... د لومړي ځل لپاره یې پر ۱۳۱۱ ل کال، په کندهار کې د (طلوع افغان) اوونیزه په پښتو کړه، دا په افغانستان کې لومړنۍ اوونیزه ده، چې په پښتو ژبه خپرېږي، د دې اوونیزې مسؤل چلوونکی لوی استاد علامه پوهاند عبدالحي حبيبي و... د ۱۳۱۱ ل کال د قوس پر ۹ نېټه یې په کندهار کې «پښتو ادبي انجمن» تاسیس کړ. (۹، ۸ مخ)

«محمد گل خان مومند چې پښتانه یې د بابا او دادا په نوم یادوي پر ۱۳۴۳ ل کال د اسد میاشتې پر ۲۷مه ورځ د سهار پر ۸ بجو د ۸۰ کالو په عمر د زړه د درېدو په اثر، د کابل په بریکوټ کې وفات شو او په شهدای صالحین کې خاورو ته وسپارل شو. د مرحوم محمد گل خان مومند د جنازې په مراسمو کې د هغه وخت د دولت ډېرو لوړو دولتي اشخاصو برخه اخیستې وه.»

(۹، ۷مخ)

له «لنډکۍ پښتو او پښتونوالي» نه د پښتو په اړه د محمد گل خان مومند ځينې ويناوي د نمونې په توگه را اخلو، چي له پښتو سره د ده اورنۍ مينه ښيي. د ده د پښتني احساساتو او جذباتو ښکارندويي کوي. پښتو يوازي ژبه نه گڼي، بلکي پت، مېړانه، سربښندنه، پښتني ټولنيز ژوند، دود و دستور چلند او کره وړه او هغه پښتني صفات پکي انځوروي، چي پښتو ترې جوړه ده او پښتون پرې پښتون بلل کيږي.

ارواښاد مومند په خپلو لاندې ويناوو کي چي هره يوه ملغلره ده، واقعاً پښتو تعريف کړې ده. موږ ترې پوهېدای شو، چي پښتو څه ده؟ پښتو څه ته وايي؟ او څنگه پالل کيږي؟

✦ پښتو، پښتو منل، پښتو ويل، پښتو کول او پښتو چلول دي.

✦ پښتو د پښتنو په ولس او جامعي کښې لکه روح په کالبد کښې ده. څنگه چي په کالبد کښې روح نه وي کالبد خوشي شی دی همدغسې که د پښتنو په ټولۍ کښې پښتو نه وه نو د پښتنو ټولۍ به خوشي شی وي.

✦ د پښتنو خوږه مرکه په پښتو کيږي. پښتانه د پښتو نه خوند اخلي. تر ټولو مرکو خوندوره مرکه د پښتو ده.

✦ د پښتانه سره د پښتو د ليارې سره سم روغه کول پښتو ده، د پښتو د ليارې سره سم پښتانه ته ننوتې کول پښتو ده. د پښتو د ليارې سره سم د پښتانه ننوتې منل پښتو ده، پرته منل او تره ورکول پښتو ده.

✦ پښتون ريښتيا وايي، هر چيري يې وايي، هر چا ته يې وايي او هر کله يې وايي.

✦ پښتانه په پښتو سره پښتانه وه، ان په پښتو به سره پښتانه وي.

✦ پښتو خورا خوږه وروري ده. پښتو د پښتنو سره خواخوږي ده.

✦ د پښتنو رنگ په پښتو ښه کيږي.

✦ پښتو له دښمن سره گالنه ده. پښتو انتقام دی.

✦ د پښتنو خپلوي په پښتو سره ده، خپل او پردی په پښتو سره څرگندېږي او بیلېږي.

✦ له عزیز سره عزیزولي، له خپله سره خپلوي، د مشرانو احترام، د کشرانو قدر او عزت، پر وړو مهرباني او شفقت، د هغوی روزنه، پر هغوی د هر پښتانه پاملرنه دا ټول په پښتو سره کېږي.

✦ پښتو ده، چې له پښتونه یو کور، یوه کورنۍ، یو ټبر، یوه کورمه، یو کهول او یو ولس جوړوي.

✦ پښتو د پښتنو تفکرات، تخیلات، ذوق او هر څه یې چې سره یو شاته او یو کوي.

✦ پښتو صله رحمې ده. پښتو شفقت دی. پښتو مرحمت دی. پښتو مهرباني ده. پښتو مروت دی. پښتو نښکېنه ده.

✦ کونډې، رنډې، یتیمان، بېوزلي او مسکینان، پانده او گوډ په پښتو ساتله کېږي.

✦ د ضرورت په وخت کښې د هر مسلمان ورور سره په تېره بیا د هر پښتون سره هر ډول مرسته په پښتو سره کېږي.

✦ پښتو پښتانه په غم او ښادي کښې سره شریک کړي او شریکوي یې. پښتو پالنه ده.

✦ که پښتو نه وه، ته به زما د سر خوږ یې، زه به ستا د سر خوږ یم.

✦ پښتو اصیلتوب دی پښتو سیالوالی دی پښتو نجات دی پښتو عالیجنابي ده.

✦ پښتو کښې سپکه نشته، نو ځکه سپک پښتون نه دی.

✦ پښتو عزت دی. پښتو کښې بې پټي، د ککتوب نشته، ځکه پښتانه یې نشي زغملای.

✦ پښتو کښې لویې نشته. پښتو د لویجن سړي سر په تیره ټکوي.

- ✦ پښتو ساووتوب او باداري ده. پښتو دروندوالی دی. پښتو د پښتنو درنول دي. پښتو کښې ټيټيال او تملق نشته.
- ✦ پښتو شرافت دی. پښتو ښه نيت دی. پښتو د پښتون او مسلمانانو د خير غوښتنه ده. پښتو ښه اخلاق دي.
- ✦ پښتو سپېڅلتوب دی. پښتو پاکوالی دی. پښتو فضيلت دی. پښتو د پښتنو معنويت دی.
- ✦ پښتو د پښتنو د روح او ژوندانه ښکارندوی ده. پښتو سپړتوب دی او سپړتوب پښتو ده. پښتو انسانيت ته خدمت دی.
- ✦ پښتو کښې ظلم نشته. د لږ زورور او بې زورو سره زور پښتو نه ده.
- ✦ پښتو په خبره درېدل، خپله خبره تر سره کول او په عهد وفا ده.
- ✦ پښتو غنا ده. پښتو استغنا ده. پښتو کښې سوال نشته او سوال کول پښتو نه ده.
- ✦ پښتو قناعت دی. پښتو په حق درېدل دي. پښتو کښې ناروا نشته او ناروا پښتو نه ده.
- ✦ پښتو صبر دی. پښتو حوصله ده. پښتو زغم دی. پښتو کار کول دي. پښتو هاند او کوښښ دی.
- ✦ پښتو دين، وطن او د پښتانه ولس ته خدمت دی. پښتو ايثار دی. پښتو فداکاري ده.
- ✦ پښتو د اسلام، د پښتو او د پښتنو د شته والي لپاره ځان نشته کول دي.
- ✦ پښتو ريښتيا ده. پښتو کښې خيانت نشته. پښتو کښې دروه نشته. پښتو کښې ټگي نشته. ټگ پښتون نه دی. پښتو صداقت دی.
- ✦ پښتو پاک زړه دی. پښتو سليم وجدان دی. پښتو ده، چې پښتانه له بدو چارو ساتي. ښو ته مخه په پښتو کيږي.
- ✦ پښتو دوا ده. پښتو شفا ده. پښتو د پښتنو گاڼه ده. پښتو حيا ده.

- ✦ پښتو د پښتنو زلمو ښکلا او د پېغلو ښايست دی.
- ✦ پښتو د پښتنو جامه ده او حيا يې پرې ساتلې ده.
- ✦ پښتو د پښتنو نارينه وو پگړۍ او د ښځو ټيکرۍ او پورنۍ دی. پښتو د پښتنو ښځو ستر دی.
- ✦ پښتو عفت دی. پښتو عصمت دی.
- ✦ پښتو سمه عقیده ده. پښتو ایمانداري ده. پښتو پر مسلماني ټينگېدل دي.
- ✦ پښتو سعادت ته ورغلې سمه سيخه لاره ده.
- ✦ ورکړه او سخاوت، د بې وزلو سره مرسته لویه پښتو ده.
- ✦ پښتو ډاډ دی. پښتو توکل دی. پښتو په پښتنو اعتماد دی. پښتو پر ځان باور دی. د مېلمنو پالنه د پښتو ځيني ده. پښتو ډوډۍ ماري ده.
- ✦ پښتو د علماوو مننه او احترام دی.
- ✦ له سيالانو سره سيالي او له نړۍ سره برابري په پښتو کيږي.
- ✦ د وطن مينه پښتو ده.
- ✦ پښتو د پښتنو د بري او لوړوالي ضامنه ده.
- ✦ پښتو د پښتنو د لوړوالي وسيله ده.
- ✦ پښتو ازادي ده. پښتو قوت دی. پښتو مقاومت دی. پښتو اقتدار دی.
- ✦ پښتو حاکمیت دی. پښتو عظمت دی. پښتو شوکت دی.
- ✦ پښتو د پښتنو لوی ناموس دی. پښتو د پښتنو د ټولني روح دی.
- ✦ پښتو د پښتنو د ژوندو ساه او د مړو کفن دی.
- ✦ پښتو پښتنو ته د پښتني ژوندانه لاره وربښي.
- ✦ پښتو د پښتنو د دواړو نړيو د سعادت ضامنه ده. د زلمو، د زېږو قوت او خوشحالي ده. د زړو لکړه او امسا ده.
- ✦ پښتو اراده ده. پښتو ننگ دی.

- ✦ پښتو متانت، ثبات او استقامت دی.
- ✦ پښتو توره ده. پښتو مېړانه ده.
- ✦ پښتو د پښتنو نه چاپېره خورا کلکه کلا ده.
- ✦ د ژوندانه په تیارو کښې پښتانه یواځې د پښتو په رڼا لاره میندلاى او
سیخولای شي.
- ✦ پښتو نظام دی. پښتو انتظام دی. پښتو نیاو او انصاف دی. خواخوږي په
پښتو کښې ده.
- ✦ پښتو د پښتنو هغه حق دی، چې یو ځای ورسره زیږېدلى دی.
- ✦ پښتو د پښتانه د ناموس ساتنه پر هر پښتانه لازمه گرځولې ده.
- ✦ پښتو خو نو پښتو ده او پښتو پښتونواله ده.
- ✦ پښتانه په پښتو نازېږي. پښتانه په پښتو سرلویڼه کوي.
- ✦ پښتانه په پښتو ولاړ دي. که پښتو نه وي پښتانه غورځېږي، پرزېږي، سټه
یې خيژي او ورکېږي.

گل پاچا الفت

گل پاچا الفت د مير سيد پاچا زوی د سيد فقير پاچا لمسی په ۱۲۸۸ هـ . ش کال لغمان ولايت، عزيز خان کڅ په منصور کلي کي دې نړۍ ته سترگي پرانيستي.

گل پاچا الفت د لغمان، ننگرهار او کابل له علماوو څخه زده کړي وکړې. د خپلي مورنۍ ژبي تر څنگ ئې په پارسي او عربي هم ليکل کول. ښاغلي الفت رسمي ملازمتونه، پارلماني او صحافي مصروفيتونه او د تدريس چاري تر سره کړي دي. په بين المللي سيمينارونو کي ئې هم گډون کړی دی. د کلتوري او ادبي هئيت په توگه ئې بېلابيلو هيوادونو ته سفرونه او هلته ئې

کنفرانسونه کړي دي. استاد الفت د خپلو فعالیتونو، نوښت او جدیت له امله نمانځل شوی دی. بېلابېلي ادبي او علمي جایزې، نښانونه او ستاینلیکونه ورکول شوي دي.

د استاد الفت په اثارو کې تخلیقي، تحقیقي، تحلیلي، ژباړي او په نورو ژبو لیکنې شاملې دي. د ځینو منظومو او منثورو اثارو نومونه ئې دا دي. د پسرلي نغمه، عالي افکار، د ازادۍ نغمه، د زړه وینا، غوره اشعار، بله ډېوه، غوره نثرونه، املا او انشاء، ادبي خپرنې، پښتو سندري او نور اثار. د استاد گل پاچا الفت نثري کلیات د ښاغلي محمد اسماعیل یون په زیار او شعري کلیات ئې د شهرت ننگیال په زیار راټول او چاپ شوي دي. استاد الفت نژدې تر څلوېښت کلن ادبي، ملي او ټولنیزو خدماتو وروسته د ۱۳۵۶ هـ. ش کال د لیندۍ میاشتې پر ۲۸مه نېټه له دې نړۍ سترگې پټې کړې. د عزیز خان کڅ د منصور کلي په هدیره کې د کابل - ننگرهار د لوی واک پر غاړه خاورو ته وسپارل شو.

روح ئې ښاد.

✍ د مینې تر اغېز لاندې خلک په سترگو لیدل او په خوله ویل نشي کولای.

✍ مینه او محبت سپی پوند او گونگ کړي چې په سترگو عیب لیدلای او په خوله یې ویلای نشي.

✍ له خپل کار سره مینه لرل د بري ستر راز دی.

✍ هر څومره چې په زړه کې له کار سره مینه زیاته شي د انسان په کوښښ کې زیاتوالی راځي او کار ښه کیږي.

✍ چیري چې مینه نه وي هلته ژوند نه وي.

✍ یوازې مینه ده چی له پاچاهانو خدمتگاران جوړوي.

- ✽ افلاطون په پوهه او مجنون په مینه مشهور شوی دی.
- ✽ د یو ښه او ټولنیز ژوند لپاره اړینه ده چې له خلکو سره ښې اړیکې، مینه او قربت ولرو او د اخلاقو پواسطه په زړونو کې مینه وزېږوو.
- ✽ هغه مشران او رهبران چې له پیسو سره مینه لري هیڅکله له خپل ملت سره مینه نشي کولای.
- ✽ هغه چې په زړونو کې د خیر مینه نه لري هغوی هیڅکله سمه لار نشي موندلای.
- ✽ د انسانانو په زړونو کې مینه او محبت یو شان نه وي د ځینو خلکو په زړونو کې ډېره، د ځینو لږه وي. د ځینو په زړونو کې تر ډېره دوام کوي او د ځینو له زړونو ژر له منځه ځي.
- ✽ که هغه مقام غواړئ چې یوازي د خدای ^ع د دوستانو په نصیب رسیږي نو په زړونو کې مومینه او محبت پیدا کړئ.
- ✽ هر انسان هر وخت د مینې او محبت تېری وي.
- ✽ دروغ نه دي که ووايو چې هر انسان پر ځان مین دی او له ځان سره مینه لري. د انسان هره مینه چې له هر چا او هر شي سره وي په هغه کې د ځان مینه پټه ده ځکه له ځان سره مینه د انسان په غرایزو کې شمېرل کیږي هیڅوک ترې خلاص نه دی.
- ✽ که تاسې یو څوک وینئ چې له یوه بل سره ډېره مینه کوي دا مینه هم په اصل کې له ځان سره مینه ده.
- ✽ یوازې د مور او پلار مینه ده چې لمن یې له هر راز تومتونو پاکه ده.
- ✽ دا یوازې عقیده ده چې په انسان کې عقل، مینه، صداقت، زړورتیا غښتلی عزم او حرکت پیدا کوي.
- ✽ په هغه مینه کې چې د عدالت ملا ماتیري لویه گناه ده.
- ✽ څوک چې پر ازادۍ مین وي هغه هیڅکله ځان نشي مقید کولای.

که مو د ازادی په لار کې سر او مال ولاړ شي بیا مو هم له زړونو د ازادی مینه نه وزي.

که د سبا ورځې مینه زموږ له زړونو ووزي موږ بیا ژوند نشو کولای ځکه چې زړونه سپرېږي او ارزو گاني مري.

ښه عقل هغه دی چې د مینې او محبت په غېږ کې وده وکړي.

هره ښکلا پرته له مینې ارزښت نه لري.

عاطفه، مینه او محبت د انسان د ډیرو ناروغیو غوره درمل دي.

د مینې او محبت په نړۍ کې ضعیف او کوچني د لوی او قوي تر څپرو لاندې نه دي.

په ډیرو مینو کې ډیرې کینې او په ډیرو احسانونو کې ډېر زیانونه پټ وي.

د سترگو کار له ښایست سره دی، د زړه کار له مینې سره.

که دوه مینان سره بېل شي پروا نشته ځکه چې مینه نوره هم زیاتېږي او د وصال ارزو قوي کیږي.

د مینې خبرې چې څومره ساده او بې ساخته وي هغومره ښې وي.

مینه کله د ښایست په اثر کې راپیدا شي او کله د مینې په سبب سړي ته یوشی ښایسته ښکاري.

مینه او محبت زموږ سترگې داسې تړي چې د خپل محبوب معایب له محاسنو نشو بېلولای.

څوک چې د مینې او محبت تر اغېز لاندې راشي هغه لکه بلبل او بورا د گل په یوه پاڼه خوښ او خوشحاله وي او ټول باغ په همدغه یوه پاڼه کې ویني.

مینه او محبتونه ټول یو راز نه دي او نه یې اغېزه د انسان په زړه کې یو ډول وي.

- ✍ مینه، عاطفه او محبت د انسان د ډیرو ناروغيو درمل دي.
- ✍ تر څو چې د دنیا پر مخ د حُسن او جمال مظاهر لیدل کیږي او د انسان په سترگو کې د لیدلو او کتلو احساس وي هرو مرو به د انسان په زړه کې یو ډول مینه او د یو شي محبت وي.
- ✍ که مینه په منځ کې نه وای نو د دېب او بڼاپېرۍ زور هیڅکله برابر نه دی.
- ✍ ځینې مینې او محبتونه وي چې ډېر ژر د انسان له زړه محوه کیږي او هیڅ اثر یې نه پاتېږي.
- ✍ هر سړی په هر وخت کې د مینې او محبت وړی دی او لوی خدای ۷ هم د مومنانو شدید محبت او مینه ستایي.
- ✍ هغه شی چې خلک یې سعادت او خوشحالي بولي هغه خوند چې سړی یې په سرو او سپینو یا خوندوره خوراکونو کې نشي موندلای په یوه شي کې پیدا کیږي چې ځینې خلک ورته مینه او محبت وايي او په اسمانونو کې د ژوندانه روح بلل کیږي.
- ✍ مینه او عاطفه د زور او قوت په مقابل کې ماشومان دي ځکه زور او قوت پخوا پیدا شوي مینه، عاطفه، رحم او شفقت وروسته.
- ✍ که څوک د سولې غوښتونکی وي نو یوې داسې اختراع ته اړتیا ده چې د مینې او عشق له عناصرو پکې استفاده شوې وي.
- ✍ د استقلال ساتنه د ملت قوي جذبې ته ډېر شدید ضرورت لري.
- ✍ د ښکلو مینه له گل او بلبله اخیستل کیږي چې بهار او خزان پکې لوی دخل لري او فریادونه، اغزي، د غوټۍ دلتنگي هر- هر څه پکې شته او د شکایت هنگامه ورځینې جوړیږي.
- ✍ سیند هر تږي ته اوبه ورکوي او د هر چا خیرنې جامې پاکوي.
- ✍ کوم ملت چې شاعر نه لري، سترگی او زړه نه لري.

✍ د انسان غرايز او خويونه د انسان اصلي حقيقت دی چې ډېرې پردې يې پر مخ پرتې دي.

✍ موږ بايد خپل ملي امتيازات، ملي شعور او ملي احساس ډېر ټينگ وساتو.

✍ ژوند د تحول او تکامل نوم دی.

✍ حقايق اکثره تراخه وي او حق په تريخوالي ستايل کيږي.

✍ دنيا په حقيقت کې يو نندارتون دی چې انسان ته هر راز بشکلي شيان وربښي هر څوک د خپل ذوق او خواهش سره سم يو شي ته ځان رسوي.

✍ ژوند هغه حرکت دی چې د خپل مطلب او مقصد لپاره وي.

✍ هر ځای کې چې ښو ته ښه او بدو ته بد نه ويل کيږي عدالت مري.
✍ د يو ملت اخلاق چې فاسد او خراب شي هرو-مرو د انحطاط لور ته ځي.

✍ چيري چې شعر و ادب کمزوری او خيالات مړه وي هغه ملت مړ بلل کيږي.

✍ د ناپوهۍ تياره له شپې کمه نه ده.

✍ انتقاد د بشريت ډېر لوی مصلح او صحيح رهنما دی.

✍ شاعر بايد د فکري انقلاب علمبردار او بت شکن وي.

✍ هغه قام چې د حالاتو په بدلون قادر نه وي، خپل زوړ فکر، زوړ خيال زوړ عادت، زړه پوهه په نوي نشي بدلولای مترقي ژوند نه لري.

✍ د يوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق په شعر و ادب ساتل کيږي.

✍ د يوه لوړېدل او د بل ټيټېدل له يو بل سره تړلي دي.

✍ شپې لکه د خوبانو زلفی چې څومره اوږدې وي هغومره ښې وي.

د ژوندانه ټول خوږوالی په همدغه سبا کې پټ دی، که دغه سبا ته

امید ونه لرو د ژوندانه تحمل هیڅکله نشو کولای.

کله چې یو شی په سترگو ښه ښکاره شي په زړه کې ځای نیسي.

کوم قدر او قیمت چې د انسان په بدن کې زړه لري په یوه جامعه کې یې

شعر او شاعر لري.

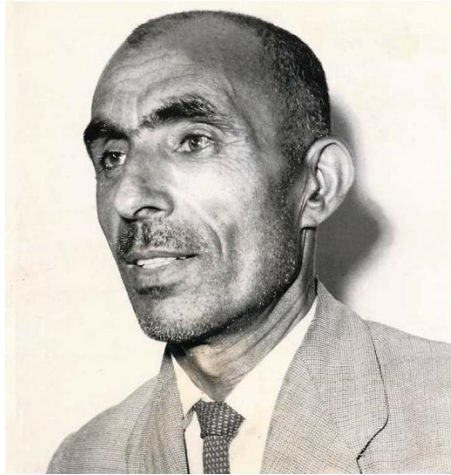
په یوازې گلتوب او گلالیتوب هیڅوک قدر او منزلت نه مومي او نه

په تش ښایست دلبري او دلربایي کیږي.

د ویدو قومونو کارونه لکه د ویده خوب چې په سیند کې لامبي خو

لاس به یې لوند نه وي او هماغه به شان به تری وي.

قيام الدين خادم

د پښتو ادب ځلانده ستوری، لیکوال، شاعر، ادیب، ژورنالیست، مفکر او ستر شخصیت استاد قیام الدین خادم د ملا حسام الدین زوی، د ملا علي گل لمسی د ننگرهار ولایت، کامې ولسوالۍ کې په ۱۲۸۶ هـ. ل / ۱۹۰۷ م کال کې زیږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې ئې کورنۍ کې او د نورو دیني زده کړو لپاره ئې د هیواد دننه او له هیواده بهر سفرونه کړي دي.

استاد خادم د ښوونکي، د ځینو ورځپاڼو او جريدو د مسؤل مدیر په توګه او هم ئې نوري مطبوعاتي او دولتي دندې تر سره کړي دي.

هغه یو سیاستپوه، د مشرانو جرګې سناتور، د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي استاد، ژورنالیست، پیاوړی لیکوال، وېښ شاعر، ادیب او د فلسفې اندونو یو پوه عالم و. نوموړی پښتو ادب کې ځانګړی ځای لري. د

پښتو ژبي او ادب له پنځو ځلاندو ستورو څخه يو ستوری دی. د ادبي ډگر تر څنگ ئې سياست کي هم ونډه درلوده.

استاد قيام الدين خادم منثور او منظوم اثار لري لکه: بيدار شه پښتونه، د مرغلرو امېل، پښتونولي، خيالي دنيا، د مور مينه، نبوغ او عبقریت، څاروان، نوې رڼا، نوی ژوندون، مکارم الاخلاق، د خوشحال او رحمان موازنه، روهي گلونه بايزيد روښان، کره پښتو، بلهکا، د پښتو نني ليکوال د کوچنيانو اخلاقي پالنه او داسي نور.

استاد قيام الدين خادم د ۱۹۷۹م / ۱۳۵۸هـ ل کال د وږي د مياشتي پر ۵ مه نېټه وفات او د ننگرهار ولايت، کامې ولسوالۍ کي په خپله پلرنۍ هديره کي خاورو ته وسپارل شو.

اروا ئې ښاده

❖ د ورځي رڼا د شپې له تيارې څخه ده.

❖ د ژوند ناکامي هغه څوک غواړي چي د کاميابۍ وړ وي.

❖ هغه ژوند کامياب ژوند نه دی، چي تل کامراني لري.

❖ هغه خوشحالي سپړ نه خوشحالوي چي د درد او خوږ په بيه نه وي اخیستل شوې.

❖ د ليدو خوند د بېلتانه په غم کي او د ژوندانه فتحه د ژوند په ماتې کي ده.

❖ هر څومره چي يوه خوشحالي شانداره وي هغومره هغه ليارې هم سختي وي چي د هغې د حصول لپاره لنډيږي.

❖ تر څو چي ژوند ژوند دی، نو په دې کي برکت له حرکت څخه دی. ځکه کامل سکون کټ مټ مرگ دی.

❖ گټه د زيار د باغ مېوه ده.

- ❖ حقيقي خوشحالي د استغنا، موړ سترگي او د خوشحال زړگي نوم دی او دا شی په دغو شيانو کي پټ او مضمړ دی.
- ❖ خوشحالي د خواهشاتو د محدود کېدلو نوم دی.
- ❖ خوشحالي د قناعت او د خپل زړه څخه د حرص د ایستلو نوم دی.
- ❖ د حیات خوند ازادي ده.
- ❖ د عاشقانو زړه په داسي همېشه جنت کي چي هلته د درد د اواز، غم او غمگسار نه وي، مري.
- ❖ کېدای شي چي نور کارونه په زور وچلېږي، مگر قلم نازکه شی دی پر ده چي زور راشي ماتېږي.
- ❖ هيڅوک په زور باندي خپل ځان په چا لوی نشي منلای.
- ❖ توره په خپل ځای کي دکتاتوره ده او قلم په خپل ځای کي، وړاندي والی هغه وخت کېږي چي دا دواړه احترامانه اتفاق وکړي.
- ❖ زندگي يوه سرسبز او ښېرازه ونه ده. علم ئې بېخ، شعر ئې تنه او سياست ئې مېوه ده.
- ❖ علم اکتشاف، شعر احساس او سياست کول دي.
- ❖ د ژوند سعادت او خوښي د مادياتو په زياتوالي او ډېروالي دومره اړه نه لري، لکه د ضمير په ازادۍ او د روح په خوشحالي پوري.
- ❖ ريښتني ارزو هغه وي چي تل د تکميل په تلاش کي وي.
- ❖ ريښتني محبت هم هغه دی چي د محبت د مدعا لپاره پرله پسې جد وجهد وکړي او دغه جد و جهد د ژوندانه مال وگڼي.
- ❖ بې دردي په يوه قوم او جامعه کي داسي يو مرض دی چي په علاج ئې يوازي پېغمبران پوه شوي دي.
- ❖ د زړه د درد علاج پخپله د زړه درد دی او بس.
- ❖ هر ويده، ويده نه پاتي کېږي او هر کله چی وي ويښېږي.

- ❖ په دې خبره کي هيڅ شک نشته چي د يوه ملت يا د کل انسانيت سعادت خوشحالي او د اجتماعي گذران سمون په علم دومره اړه نه لري لکه په اخلاقو ځکه چي علم پوهنه ده او اخلاق کړنه.
- ❖ اي ازادي، بې له تا ژوند يو لفظ دی، چي معنی نه لري. يا د رسام مڼه ده چي نه بوی لري او نه خوند.
- ❖ ترقي د هماغه قومونو په نصيب کيږي چي هغوی استعداد معلومولی شي او پس له معلومولو او پېژندلو څخه ئې روزلی او پاللی شي.
- ❖ انسان په خبرو انسان دی.
- ❖ که ته زړه لرې، نو د چا زړه مه ازاروه.
- ❖ زړه خو د همدې لپاره دی چي د عشق متاع پرې واخيستل شي.
- ❖ خدای يو دی مگر ده ته د رسېدو دومره لاري دي لکه څومره چي د انسانانو روحونه دي.
- ❖ ډيري بڼې او طلايي خبري چي بې وخته او بې موقعې وشي هسي خوشي تيري شي او هيڅ فايده ونه ښندي.
- ❖ ژوندون بېشکه يو طلسم دی چي ماتېږي، خو د يو زړور انسان د پاره. څنگه ښکلی دی دا طلسم او څنگه خوندور دي دا ماتېده.
- ❖ خبرېده د هوښيار زړه د پاره لوی تسل دی او د حقيقي ژوند د پاره مرگ اډو څه مرگ نه دی.
- ❖ اخلاق هغه وخت د سعادت وسيله کيږي چي د فردي دايرې څخه ووځي او اجتماعي رنگ قبول کاندې.
- ❖ هلته چي زړه نه ويرېږي؛ او سر نه ټيټوي. هلته چي علم ازاد دی. هلته چي دنيا د کورگيو په تنگو دېوالونو نه ده ماته او ټوکړې ټوکړې نه ده شوې. هلته چي الفاظ د ريښتينولۍ د عمق څخه راوځي. هلته چي سعی په استقلال سره خپل وزرونه د تکميل لپاره خپروي. هلته چي د

عبدالرؤف بېنوا

استاد عبدالرؤف بېنوا د مفتي عبدالله زوی په ۱۲۹۳ هـ. ش کال په کندهار ښار کې زیږېدلی دی. لومړنۍ زده کړې ئې له خپلې کورنۍ او کندهاري عالمانو څخه کړي دي. وروسته ئې خصوصي زده کړې او مطالعې ته دوام ورکړ.

استاد بېنوا د پښتو ټولنې مدیر، په ډهلي او قاهره کې مطبوعاتي اتاشه، د کابل راډیو رئیس، په ولسي جرگه کې وکیل، په لیبیا کې سفیر او د اطلاعاتو او کلتور وزیر په توگه دندې تر سره کړي دي.

د ارواښاد استاد بېنوا مشهور اثار دا دي:

پښتني مېرمني، میرویس نیکه، ادبي فنون، هوتکي ها، پرېشانه افکار، د ټاگور (گیتانجلی) پښتو ژباړه، اوسنی لیکوال، د هسک پېغله او ځینې نور.

عبدالرؤف بېنوا په ۱۳۶۳ هـ. ش کال د سرطان ناروغۍ د علاج لپاره نيويارک ته ولاړ. هلته وفات او په نيو جرسي کي خاورو ته وسپارل شو.

- ☼ اوسنۍ دنيا يوازي ويلو ته ضرورت نه لري بلکي کار هم غواړي.
- ☼ زما و ستا رقابت بايد د نورو لپاره په خدمت کولو کي وي نه د موټرو په اوږدوالي، د کوټيو په لوړوالي او د لباس په ښکلا کي.
- ☼ را څه چي د خپلو سپېڅلو زړونو مشعلونه بل کړو او د هغو په روڼا کي په پاک نيت د خپل ژوندون لاره صافه کړو.
- ☼ د رازونو په څرگندولو کي ريښتيا خبري راځي او ريښتيا ويل ترڅه وي.
- ☼ د ځينو رازونو پټول نه يوازي د يو بدبخته انسان په کمزورۍ دلالت کوي، بلکي د هغه بدبختي لا زياتوي.
- ☼ څنگه چي په پټو سترگو له پټي دنيا څخه دې دنيا ته راغلي يو همداسي په پټو سترگو او پټه خوله دا نيمگړی ژوند پرېږدو نو زموږ د وجود او عدم تر منځ به توپير څه وي؟
- ☼ کوم کار چي د هوس او تظاهر له مخي شروع کيږي هغه به ضرور نيمگړی پاته وي او هغه کار چي نيمگړی پاته او سر ته نه رسيږي ښه دا ده چي شروع نه سي.
- ☼ طبيعي ښکلا يوازي د پسرلي د گلونو په برخه نه ده بلکي خزان وهلي پاني هم ځان ته يو ښکلی خزاني پسرلی لري.
- ☼ هيڅ انسان په يوازي سر، بې د نورو له مشورې او مرستي څخه حقيقي برياليتوب ته رسېدلی نه سي.
- ☼ پرون مو د نن په تمه ځانونه تېر ايستل، نن په سبا غولېږو او سبا خو به هيڅکله سبا نه سي.
- ☼ بې حرکتۍ او يو نواخته ژوند تر مړينې بدتر دی.

☼ په خزان کي که د پسرلي هيله نه وای د بلبل په وزرو کي به دومره توان
او شوق هم پاته نه و.

☼ د پوهي رڼا ليري نه ده خو چي زه او ته ځانونه ورځيني ليري ونه ساتو.

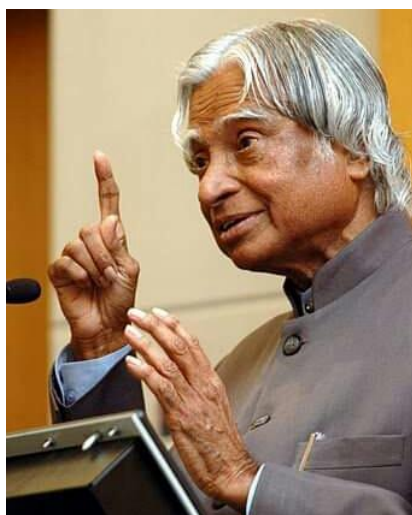
☼ افسوس دي وي د هغه چا پر حال چي کال نوی سي خو د ده ژوند زوړ
وي، يا نوی کال د نوي ژوند نوي ارزوگاني راوړي خو د ده زړې ارزوگاني
لا هم تر سره سوي نه وي.

☼ د زړه ناخوالي څرگندول د زړه د غم بار سپکوي او د سړي دماغ او
وجدان لږ څه اراموي.

☼ يو گل چي څومره ډېر رنگونه ولري ښکلا يې هم هومره زياته وي او
چي څومره مخونه ولري هغومره د ستايني وړ وي، خو يو انسان که دوه
رنگه سو، يا يې ځان دوه مخی وښود نو نور يې مخ د کتو نه وي.

☼ که دوه مخي او دوه رنگي له منځه ليري سي د طبقاتو تر منځ مستقيمه
رابطه او مفاهمه ډېره ژر د دوی منځ ته صميميت او يو رنگي راوستلای
سي.

عبدالکلام ازاد

عبدالکلام ازاد (ابوالفقیر زین العابدین) د هندوستان د جنوب له مسلمانانو څخه و، چي په یوه متدینه مسلماننه کورنۍ کي په ۱۹۳۱ کال کي زیږېدلی دی. ده ساده ژوند درلود، کله چي په ۲۰۰۲—۲۰۰۷ کلونو کي د هندوستان ولسمشر شو، د ده د ژوند په ډول او چلند کي هیڅ توپیر رانغی، له زیاتو بوختیاوو سره ئې هم خپله اساسي دنده چي له ځوانانو سره تړاو، تدریس او ارتباط و کله هم له یاده ونه ایستله. ده د واحد او یو پیاوړي هندوستان لپاره د ژوند او پرمختګ نوي فورمول چي د هغه له عصر سره دغه هیواد د انسان عیارول و خپل ملت ته ورپه گوته کړ. دی د هند د ملت پاله ګوند بي-جي-پي د واکمنۍ پر مهال د هندوستان ولسمشر و چي هیڅا هم فکر نه کاوه دی به

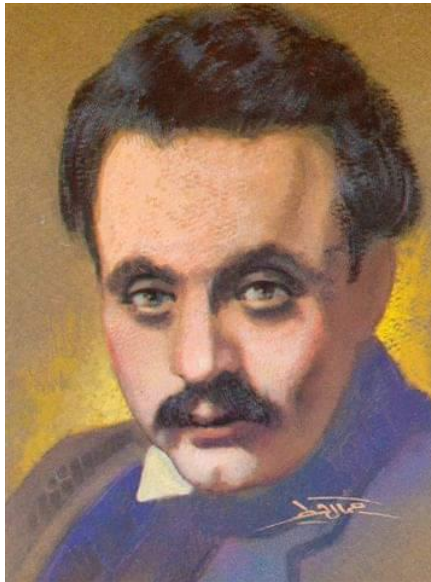
دغه دنده تر ډيرو پر مخ بوزي خو ده خپله دوره په خورا متانت او د هند ملي گټو ته په خورا درنښت سره په بري پای ته ورسوله.

گرداب ورځپاڼه

- برياليتوب له ناکامۍ څخه لاسته راځي.
- علم د پرمختگ او خوښۍ سبب دی.
- د نورو دروازې ټکول هيڅ گټه نه لري د خپلو خيالونو د ريسنښتيا کولو لپاره موږ حللاري ته اړتيا لرو.
- زه په دې عقیده چي که موږ پر خپلو موخو باور ولرو؛ نو هغه خوبونه چي موږ ئې وينو ضرور په حقيقت بدليري.
- دا خبره ښکاره ده، چي له زيار و زحمت پرته هيڅ کار هم نه تر سره کيږي او په زيار و زحمت سره هر ډول سخت کار تر سره کيږي.
- غوره خلک د انسان د ښه والي لپاره کار کوي خو انسانان د بربادۍ او تباهۍ وړتيا هم لري.
- ځان پېژندل هيله ښونکي نظر دی.
- موږ بايد خپل ويده ځواک را بيدار کړو او له خپل تېر وخت نه درس واخلو.
- ځوانان د هيواد شتمني ده، ځوانانو ته بايد د خپل ژوند د ښه والي لپاره لارښوونه وشي.
- د رغوونکو هلو- ځلو لپاره بايد ملا وتړو.
- ذهنونه داسي روښانه کړو چي د ملت لپاره د سولي، خوښۍ، برکت او نېکبختۍ سبب شي.
- موږ بايد د خپل ژوند لپاره موخي وټاکو ځکه موخي ټاکل ذهنونه بيداروي.

- نور خلک نشي کولای چې موږ ناکام او بريالي کړي يوازي موږ يو، چې دا کار تر سره کولای شو.
- که هر څومره له ستونزو سره مخامخ کيږو بايد زغم او حوصله له لاسه ورنه کړو.
- که موږ موخه ولرو نو پر مختگ هم کولای شو.
- د داسي سياست پوهانو د رامنځته کېدو لپاره دعا وکړي چې د هيواد د پرمختگ لپاره کار وکړي.
- زموږ تاريخ، دودونه او کلتور هم زموږ د پوهنتونونو په څېر د علم او پوهې سرچينې دي.
- اى خدايه، زما د هيوادوالو په ذهن کې فکر او عمل دواړه پيدا کړي او هغوى په اتفاق ولري.
- زما د هيواد مذهبي مشرانو ته دا توفيق ورکړي، چې هغوى خلک له قومي او مذهبي جگړو وژغوري.
- مشرانو او عامو خلکو ته دا فکر وکړي چې د افرادو پر ځاى د ټولو هيوادوالو خدمت وکړي.
- اى خدايه، زما خلکو ته همت ورکړي د هيواد د ابادۍ او د خلکو د خوښۍ لپاره کار وکړي.
- اى خدايه، ته زموږ خلکو ته دا ځواک ورکړي چې شر او نا امنۍ له منځه يوسي او زموږ هيواد او خلکو ته خوښي ور په برخه کړي.
- موږ ټول يو شان استعداد نه لرو، مگر موږ ټول يو شان فرصت لرو چې خپل استعداد پر مخ بوزو.
- غوره هوښيار هغه دى، چې هر څه ته د عبرت په سترگه وگوري.

جبران خليل جبران

جبران خليل جبران نړيواله نوموتې، مشهوره ادبي څېره ده، په ۱۸۸۳م کال د جنورۍ پر شپږمه د لبنان په شمالي غرنۍ او ښکلې سيمه «بشره» کې زيږيدلى دى. د هغه مور كامله رحمه نومېده. په هنر او انځورگرۍ کې ښه لاس درلود. دوو خاوندانو ئې لاره بېله كړې وه. د جبران پلار د هغې درېم خاوند و. د جبران ژوند له ډيرو لوړو ژورو او ستونزو ډك دى او په يوه اغزن چاپېريال كې رالوى شوى دى. په هلكتوب كې له خپلې كورنۍ سره له خپل پلرني هيواده امريكا ته ولاړ، هلته ئې ادبي فعاليت پيل او ادبي ژوند ئې جوړ كړ. جبران د ځوانۍ له مهاله د شعر، هنر او ليكوالۍ ډگر ته راوتى

و. د ليکوالۍ او شاعرۍ تر څنگ انځورگر هم و، په عربي او انگليسي ژبو ئې اثار ليکلي، چي د نړۍ نورو ژبو ته هم ژباړل شوي دي. په فرانسه کي د نقاشۍ او انځورگرۍ له زده کړو وروسته چي دويم ځل امريکا ته ولاړ د نيويارک په ښار کي ئې دفتر پرانيست. د کلونو کلونو لپاره د ليکوالو، عرب هنرمن ملگرو او امريکايي مينه والو د راتپولېدو او مجلس ځای و. ده په امريکا کي غوره نقاشۍ او غوره اثار وپنځول. ده دا وخت لا نړيوال شهرت نه و گټلی، کله چي ئې «پېغمبر» نومی کتاب خپور کړ دا کتاب ده ته نړيوال شهرت او مقام ورکړ. له دې وروسته نړيواله ادبي او هنري څېره وپېژندل شوه. «پېغمبر» نومی کتاب ئې د نړۍ ۵۰ ژبو ته ژباړل شوی او د ډيرو پلورل شويو کتابونو په کتار کي ئې لومړی مقام خپل کړ.

ځيني اثار ئې په دې ډول دي.

مات وزرونه، لېونی، سرگردان، شگي او ځگ، د ځمکي خدايان، اوبښکي او موسکا، د دښت ناوې، پېغمبر او نور...

ليکني ئې تر ننه په ټوله نړۍ کي د اوچت شعر، فلسفي، حکومت او هنر مينانو ته په ميراث ورپاتي دي.

ده ته د اروپا او منځني ختيځ په ادبياتو کي د اغېزمن ليکوال په سترگه کتل کيږي.

د ده ليکني د هغو ټگو مذهبي مشرانو له غندنې ډکي دي چي خپل ناوړه کارونه د مذهبي مشرۍ تر چپنه لاندې پټوي.

جبران په ۱۹۳۱م کال د سرطان له ناروغۍ، په نيويارک کي د ۴۸ کلونو په عمر له دې نړۍ ولاړ. جسد ئې په يوه بېړۍ کي د هغه له وصيت سره سم پلرني هيواد لبنان ته راوړل شو.

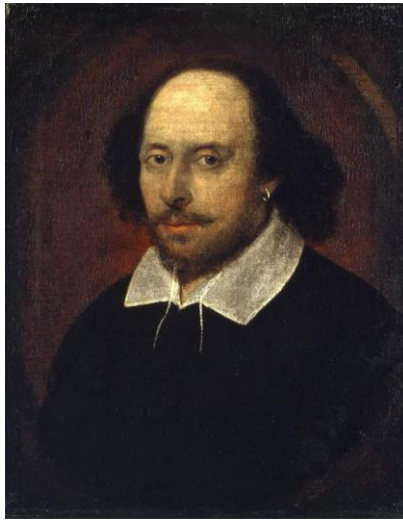
د خپل ښکلي او مينه ناک ټاټوبي «بشره کلي» په غونډيو کي خاورو ته وسپارل شو.

- و دي پوښتلم: ستا ژوند مهم دی که زما؟
- ما وويل: زما. پرې دي ښودم ولاړې. پوه نشوې چې ته زما ژوند يې.
- ✓ باور د زړه د ننه علم دی.
- ✓ په ژوند کي هيڅ شی په مطلق ډول نه دي تضمين شوي.
- ✓ هغه نارينه چې د ښځي په عظمت نه پوهيږي هغه تر وحشي کم نه دی.
- ✓ د ښځو خبرو ته هغه وخت غوړ ونيسئ چې نورو ته ئې کوي نه هغه وخت چې تا ته ئې کوي.
- ✓ ويل کيږي چې چا ځان وپېژانده ټول خلک ئې وپېژندل زه وایم چې چا له خلکو سره مينه وکړه ځان ئې وپېژنده.
- ✓ کوم کس چې کوبښن کوي په زور ځان غالب وښيي تر بل هر وخت د نفرت وړ گرځي.
- ✓ غوره خلک هغه دي که وستايل شي خجل شي او چې بد ئې وويل شي غلي شي.
- ✓ لوست او پوهه هغه پانگه ده چې زورواکان او ظالمان ئې له چا نشي اخيستلای.
- ✓ خوبونو ته عقیده ولرئ چې دا د ابدیت کړکۍ ده.
- ✓ تاسي زړه يار ته وسپارئ خو نه د ساتلو لپاره ځکه يوازي د ژوند گرمي کولای شي زړونه وساتي.
- ✓ خوشحالي هغه پرېشاني ده، چې موږ ئې په لټه کي يو.
- ✓ د ونو ژوند په حاصل کي دی، وني حاصل ورکوي چې ژوندۍ پاتي شي، که حاصل ورته کړي ژوند ئې ختم دی.
- ✓ زموږ د ژوند تر ټولو ترخې شېبې هغه دي چې تېر خواږه وختونه پکي يادوو.

- ✓ شتمني د ميني په څېر ده که چا ورباندي بڅيلي وکړه مړه کيږي خو بښونکي ئې ژوندي پاتېږي.
- ✓ مينه تر هر شي واکمنه ده او لوړتيا ته ئې هيڅ شی نشي رسېدای.
- ✓ مينه او شک په زړه کي يو ځای نشي اوسېدلای.
- ✓ ژوند له ميني پرته داسي دی لکه ونه چې گل او مېوه ونه لري او مينه پرته له ښکلا هغه گل دی چې وږمه ونه لري او هغه مېوه چې زړی ونه لري.
- ✓ مينه تر هر څه کلکه او ستروالی ئې په تورو کي څرگندېدای نشي.
- ✓ په ژوندوني د انسان لپاره يو گل کافي دی نه تر مرگ وروسته د هغه پر مزار د گلو گېډی.
- ✓ انسانان دوه ډوله دي يو په تياره کي وينس، بل په رڼا کي ويده.
- ✓ هغه لاسونه چې د ازغو تاج جوړوي تر هغو لاسونو ښه دي چې هيڅ نه کوي.
- ✓ زه هيچا ته بې ځوابه نه يم پاته شوی، پرته له هغه چې رانه پوښتي ئې دي ته څوک يې؟
- ✓ غم د دوو باغونو تر منځ ولاړ دېوال دی.
- ✓ روح اور او بدن ئې ايرې دي.
- ✓ د مقتول لپاره همدا وياړ بس دی چې قاتل نه دی.
- ✓ جهالت او ناپوهی د بې فکرۍ زانگو ده.
- ✓ ښکلا په مخ کي نه، په زړه کي د رڼا څرک دی.
- ✓ سترگي د روح دروازې او خبري ئې استازي دي.
- ✓ بغض او کينه يو بې ساه مړی دی په تاسو کي څوک دا خوښوي چې د دې مړي لپاره د خپل زړه نه قبر جوړ کړي.
- ✓ له هغی خوښۍ څخه ځان وژغورئ چې د نورو د غم سبب گرځي.

- ✓ د دنیا بڼایسته او غوره شی یوازې مور ده.
- ✓ د حقیقت او باطل تر منځ په نیمه لار کې مه درېږه.
- ✓ ژوند دوه مهم او قیمتي څیزه لري. بڼایست او ریښتیا. لومړی می د یوه مین په زړه کې پیدا کړ او دویم می د یوه کاریگر په لاسونو کې.
- ✓ که ازادي ونه لرئ، اجتماعي عدالت نشئ کولای.
- ✓ پوند دی، چې د جېب په زور زړه رانیسي.
- ✓ دا مهمه نه ده، چې له کومه راغلې. مهمه دا ده چې کوم ځای ته ځې؟
- ✓ که دي چوپتیا غوره کړه تر پایه چوپ شه.
- ✓ وینا لپاره چوپ مه کښېنه او چوپتیا لپاره وینا مه کوه.
- ✓ د رضایت پر مهال خپل رضایت څرگند کړه، نیم راضي او نیم ناراضه مه اوسه.
- ✓ نیم انکار مه کوه ځکه نیم انکار منل دي.
- ✓ په نیم گیلان تنده نه ماتېږي او په نیمه ډوډۍ لوړه نه ختمېږي.
- ✓ نیمه لاره دي منزل ته نه رسوي او نیمه مفکوره نتیجه نه لري.
- ✓ نیمه هیله او نیم ارمان مه کوه.

ويليام شكسپير

د نړۍ نامتو او مشهوره ادبي څېره، شکسپير د برتانيا سټرانفورډ ښار کې په يوه بېوزله کورنۍ کې زېږېدلی دی. دی د لويو غنايي شاعرانو په ډله کې شمېرل کېږي. له انسانانو سره د ده ژوره عاطفه او بشري احساس د ده د ډرامو په اشخاصو کې ليدل کېږي.

ويليام شکسپير ډيري ډرامې ليکلي دي. تاريخي، کوميډي، تراژيډي او طنزي رنگ لري، چې ټولې نندارې ئې شهرت لري. مشهورې ئې مکبث، هملت، اتللو، روميو او ژوليت دي. روميو او ژوليت ئې مشهوره تراژيډي ده چې د يوې غمجنې مينې بيان دی. په دوو دښمنو کورنيو کې د دوو مينو له مينې بحث کوي، چې د مينو په مړينه پای ته رسېږي.

شکسپیر په نړۍ کې د لوی ډرامه لیکونکي نړیوال شهرت او مقام لري. د ده د انګلیسي ژبي اشعار په مشهورو شعرونو کې حسابیږي. «لینارټ پیټرسون» د بریتانیې ادبیاتو په اثر کې د شکسپیر په حق کې لیکلي، چې ده په خپلو پنځونو کې دېرش زره لغاتونه کارولي دي.

«ویلیام شکسپیر د انګلستان هغه نابغه لیکوال او متفکر دی چې په انګلستان کې به ډېر کم داسې کور وي چې د ده یو یا څو کتابونه دي پکې نه وي او په نړۍ کې به ډېر کم داسې لوستي کسان وي چې د ده له نوم سره اشنا نه وي.

ویلیام شکسپیر د نړۍ تر ټولو ستر او نامتو ډرامه لیکونکی بلل کېږي، د ده د ډرامو ښکلا په دې کې ده، چې هره ډرامه یې یو ځانګړی شاعرانه او فیلسوفانه رنگ لري او د بشر دوستۍ، تواضع، عبرت او نصیحت مسایل په خپله لمن کې رانغاړي، همدا لامل دی چې د ده له اثارو څخه اوس فلمونه جوړ شوي دي او په نړۍ کې بې شمېره کتونکي او مینه وال لري.

د شکسپیر مړینه په ۱۶۱۶ م کال ښودل شوې ده. شکسپیر د «سټرانفورډ» ښار په یوه کلیسا کې خاورو ته سپارل شوی، چې اوس هم له ډیرو لیري ځایونو څخه خلک د ده د قبرلیدو ته راځي او د دغه ستر ډرامه لیکونکي او شاعر درناوی کوي.»

نړیوال ادبیات/ پوهنیار مصطفی صفا

✱ مینه تلپاتې ده.

✱ له مینې وګړي نه ستړي کیږي او هوس له مړتیا څخه مري.

✱ که مینه ښکاره نه کړې ښايي خپله مینه ونه مومي.

✱ ناورین هغه دی چې د غرور له لاسه خپله مینه وبایلې.

✱ د مینې پسرلی تلپاتی وي.

✻ ښځه له هغه سړي سره مينه کوي چي راز ساتي، خو سړی له هغي ښځي سره مينه کوي چي ښايسته وي.

✻ هوښياره نجلۍ مينه د ميني لپاره نه کوي، بلکي مينه د واده لپاره کوي.

✻ هغه نجلۍ چي په لومړي ځل درته په ښکاره د ميني اظهار کوي هغه به دي بي خدای پامانۍ پرېږدي.

✻ ملگرتيا ډېر وخت په مينه پای ته رسېږي او مينه ډېر کم وخت په ملگرتيا پای ته رسېږي.

✻ ښځه اول مينه په سترگو کوي، بيا په زړه او اخر په عقل.

✻ مينه وگړي ته داسي هوسايي ورکوي لکه تر باران وړېدو وروسته چي لمر راوځيږي.

✻ که مو له چا سره مينه لرله پرې ئې ردئ که بيرته درته راوگرځېده نو ستا به شي کنه نو له اوله ستاسي نه و.

✻ سوچونه، خيالونه، اسوېلي او اوښکي له ميني څخه نه بېلېدونکي ملازمان دي.

✻ ښځه له خدايه يو مېړه غواړي، خو له مېړه بيا ټوله دنيا غواړي.

✻ سړی په اوښکو قانع کيږي، ښځه په ښکلولو.

✻ سره زر په اور معلومېږي، ښځه په سرو زرو او سړی بيا په ښځه امتحانېږي.

✻ ښځه سور گل دی چي کله مړاوی شي ژر پانې- پانې شي.

✻ له دريو څيزونو ځان ساتئ: اور، اوبه او ښځه. اور دي سوځوي، اوبه دي ډوبوي، ښځه دي لېونی کوي.

✻ څه شی چي لاسته نه درځي هېر ئې کړه، که ئې هېرولای نشې نو تر لاسه ئې کړه.

✻ نړۍ يو دريځ دی او ټول نارينه او ښځينه يوازي لوبغاړي دي.

❖ دنيا دومره سخته ده چي څوک ئې د فلسفې په کتابونو نشي پېژندای.

❖ سکې هر وخت شور کوي خو پیسې همېشه غلي وي، کله چي دي ارزښت لوړېږي خاموش اوسه.

❖ ای فساد او فتنې، ولي دومره ژر د انسان په افکارو کي وده کوي؟

❖ ای مغرور انسانه، ته تر اسمان لاندي د لږ قدرت پیدا کولو په خاطر داسي څه کوي چي پرېستې ژړوي.

❖ حقيقي ښکلا يوازي په طبيعت کي موندلای شو.

❖ خندان مخونه په دې معنا نه چي دوی غم نه لري، مطلب ئې دا دی چي دوی ئې د زغم وړتيا لري.

❖ کتابونه د بشر لويه اختراع ده.

❖ کتاب مي هغه ملگری دی چي د يوازي توب سختي شېبې راسره تجربه کوي.

❖ هيڅکله د چا له احساساتو سره لوبي مه کوه، کېدای شي لوبه وگټي خو، هغه شخص به د تل لپاره وبایلې.

❖ د گلو هغه گېډۍ چي تر مرگ وروسته ئې راته راوړې، له هغې نه يو گل همدا نن راته راوړه.

❖ له يو ځل بدگوماني څخه سل ځله تېر ايستل غوره دي.

❖ مينه د دوو کسانو تر منځ غلط فهمي ده.

❖ نارينه طبعي ښکلا لري ځکه ارايش او سينگار ته اړتيا نه لري.

❖ ما ژوند همېشه په خوښۍ تېر کړی دی، ايا پوهېږئ چي ولي؟ هغه ځکه چي له هيچا مي د څه تمه نه ده کړې.

❖ لېونی، مين او شاعر له يوې ډلې دي ځکه درې واړه د خيال بچيان دي.

✱ ژوند یوازې یو تېرېدونکی سیوری او بېوزله لوبغاړی دی، چې یوه شېبه د صحنې پر مخ راڅرگند شي، ځغلي، په شور، برم، پرتم ولولو، هیجان او احساساتو راځي او وروسته ئې هیڅ څه نه تر غوږو کیږي، یوه زړه رابښکونکې او له زوړه ډکه افسانه ده چې یو بېړا او احمق ئې لولي هیڅ معنا نه لري.

✱ ملگرتیا لوی نعمت دی نېکمرغي ډېروي بدمرغي کموي.

✱ حُسن چې خبرې شروع کړي نو د دنیا بهترین مقرر گونگي پاته شي.

✱ د ژوند ترڅې شېبې به له هغه چا تجربه کړې، چې تر ټولو خوږې شېبې دي ورسره تیري کړ وي.

✱ له ټولو سره مینه وکړه، پر لږو باور وکړه او له هیچا سره بد مه کوه.

✱ جدایي څومره خوږ غم دی.

✱ تا چې د کوم کار د بشپړولو اراده وکړه، له ناکامۍ سره- سره ئې نیمگړی مه پرېږده.

✱ وسوسې او شکونه زموږ هغه دښمنان دي چې د کامیابۍ په وخت کي زموږ د ناکامۍ سبب کیږي.

✱ ما د ښځې خپره نه بلکې د هغې مهرباني تسخیروي.

✱ معتقد یم د انسان سرنوشت یوازې محبت معلوموي او بس.

✱ دوستي یوازینۍ لاره ده چې سړی پرې رښتیني انسان پېژندلای شي.

✱ دوستي د یو دوست له خوا د یو دوست د کمزورتیاوو رغونه ده.

✱ نارینه د هغې ښځې تر تاثیر لاندې راځي چې اخلاق ولري نه ښکلا.

✱ یوه بې معنا او ناممکنه هیله له لاسه ورکول پخپله یو ستر بریالیتوب دی.

❀ که له ما سره مينه لرې ستا په زړه کي به يم او که نفرت رانه کوي په ذهن کي به دي يم، ما ته توپير نه راکوي چي له ما نفرت کوي، يا له ما سره مينه.

❀ وخت پر هغو خلکو باندي چي منتظر دي ډېر ورو، پر هغو کسانو چي په وېره او ډار کي دي ډېر تريخ، پر هغو کسانو چي غمجن دي ډېر اوږد او پر هغو کسانو چي خوشحاله دي ډېر تېز تيرېږي، خو هغه کسان چي مين دي د هغو لپاره وخت پيل او پای نه لري.

❀ تا ويل چي زه له باران سره مينه لرم کله چي باران شو تا پر ځان چترۍ ونيوله، تا وېل له لمر سره مينه لرم کله چي لمر راوخوت ته د سيوري په لټه کي شوې، تا وېل له باد سره مينه لرم، خو کله چي باد لگېده تا د کوټې کړکۍ بندي کړې، ته چي له څه سره مينه لرې ترې تېښتې دا هغه څه دي چي ما ډېر وېروي ځکه چي ته هر وخت راته وايي: زه له تا سره مينه لرم.

❀ که ټوله شپه د لمر له لاسه ورکولو لپاره وژاړې، د ستورو ليدلو خوند به هم له لاسه ورکړې.

❀ مور د ټولني بنسټ دی.

❀ چي څه ونه لرې نو د له لاسه ورکولو لپاره هم څه نه لرې.

❀ څومره بدمرغه دي چي صبر او زغم نه لري مگر ټپونه بيرته رغيږي.

❀ خدای تا ته يوه خېره درکړې خو تا له هغې بل څه جوړ کړي دي.

❀ څوک چي قانع مسکين وي، شتمن دی.

❀ چاپلوسي د احمقانو خوراک دی، بې له دې خوړو ژوند نشي کولای.

❀ د ژوند سختي هيري کړه او په خلاصه غېږ ئې هر کلي ته ورشه.

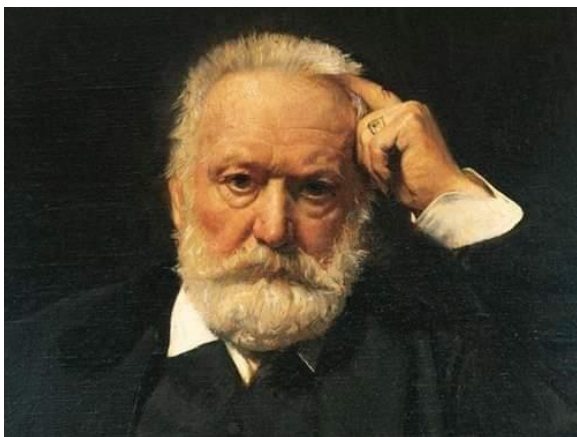
❀ د ښځې اوښکه د هر غم دارو ده او خندا ئې د ټولو خوښيو لپاره ده.

- ❖ د ښځې پر ژبه د ټولي نړۍ شات او زهر پراته دي، چي هر يو وغواړي کارولای ئې شي.
- ❖ ښځه هغه وخت خاندې چي امکان ئې وي مگر ژړا په هر وخت او هر گړی کولای شي.
- ❖ ښځه په دفاعي حالت کي ژاړي، د ناکامۍ په حال کي پټه خوله او د بحث پر مهال ئې وسله خندا ده.
- ❖ ښايسته مخ له ښه سیرته پرته لکه بې خوشبويۍ گلاب.
- ❖ پوچ او بې کماله سړی، لکه تش لوبنی ډېر شور ماشور کوي.
- ❖ خدای تا ته يو مخ درکړی، خو ته بل مخ غوره کوي.
- ❖ کاشکي توري او کلمات کم پيدا شوي وای تر څو ترې بېځايه استفاده نه کېدای.
- ❖ که چيري ټوله نړۍ له ترڅو ډکه شي زه به ئې د خوړو په هيله وزغمم.
- ❖ له ژوند څخه د خوند اخیستلو لپاره پکار ده چي لږ ناپوه واوسي.
- ❖ تل د انسان کار دا دی چي سبا په نن او نن په پرون بدل کړي.
- ❖ څوک چي خوښي نه لري د هغه زړه مړ دی او د چا چي زړه مړ وي هغه ژوندی دی خو ژوند نه لري.
- ❖ لویه گناه د افعي مار په څېر ده که هر څومره ئې له نورو څخه پټه کړئ د مرگ پر مهال به دي تر لستونې راووزي او رسوا به دي کړي.
- ❖ څوک چي يو ځل باور ته زیان ورسوي، بيا پرې باور ونه کړئ.
- ❖ ناوړه انسان ځي خو د هغه شر پاتي کیږي.
- ❖ که يو څوک زما مال پټ کړي، د يوه کم ارزښته شي غلا ئې وکړه، مگر که يو څوک زما ښه نوم له منځه یوسي، زما د ځان يوه برخه ئې وړې، په دی کار به دا غل ځان مالداره نه کړي مگر ما به غريب نه کړي.

- ✽ مور په خپلو سينو كي يوه اسماني وړانگه لرو چي نوم ئې وجدان دی.
- ✽ ژوند د هغو كسانو لپاره چي احساس كوي تراژيدي ده او د هغو كسانو لپاره چي فكر كوي كوميدې ده.
- ✽ خومره چي صبر زيات وي، دقت زياتيري او خومره چي دقت زياتيري، موفقيت زياتيري.
- ✽ كوم وياړونه او پېغورونه چي په دې نړۍ كي زموږ په برخه كيږي، د هغو دايرو په شان دي چي د اوبو پر مخ شېبه په شېبه لوييږي او د لويېدو په پايله كي له منځه ځي.
- ✽ هر څوك چي قناعت نه لري تر ټولو غريب دی.
- ✽ تبسم د زړه پاكوالي علامه ده.
- ✽ ژوند هر چاته خوږ او د قدر وړ دی ليكن مېړني او بهادر انسان ته عزت له هر څه زيات ارزښت لري.
- ✽ د بڼځي زړه د محبت په اوبو خړوب دی.
- ✽ د اولاد لپاره په دنيا كي بهترين ځای د مور زړه دی.
- ✽ ژوند د يو متحرک او روان سيوري په شان دی.
- ✽ انسان بايد د مرگ تر وخته خپلي هڅي گړندی وساتي.
- ✽ له همت بغير د برياليتوب فكر مه كوه.
- ✽ كه څه هم د واوري په شان پاك ياست خو له تومته نشي خلاصېداى.
- ✽ لويۍ ته مه حيرانيرئ، ځيني لوى نړۍ ته راځي، ځيني په نړۍ كي لويي لاسته راوړي او ځيني په نړۍ كي لويي له لاسه وركوي.
- ✽ د دې لپاره چې سم او ستر كار تر سره كړې نو كوچنۍ تېروتنه وكړه.
- ✽ ډېره عجيبه ده، چې د بشر غوږونه د نصيحت پر وړاندې كانه او د چاپلوسۍ پر وړاندې بيداره وي.
- ✽ لوبښى چى تش وي، نو غړى لور وي.

- ❖ ای، خیرکتیا زما ملگرې شه.
- ❖ دوستي ارزښتمن نعمت دی، چې نېکمرغي دوه برابره کوي او بدمرغي راکموي.
- ❖ د بل چا په سترگو او خوښه واده کول د ځان لپاره د دوزخ د دروازې پرانیستل دي.
- ❖ شیطان هم خپلې موخې ته د رسېدو لپاره پر اسماني کتاب استناد کوي.
- ❖ که چیرې اوبښکې لرې، نو تویولو ته یې چمتو شه.
- ❖ تا په دومره ځنډ ځواب راکړ، چې له ما اوس خپله پوښتنه هېره ده.

وکتور هوگو

د نړۍ د مشهورو، نومياليو شاعرانو او اديبانو په قطار کي وکتور هوگو نړيواله مشهوره څېره ده. وکتور هوگو د (۱۹) مې پېړۍ نړيوال او مشهور فرانسوی شاعر، ليکوال او سياستوال دی.

په (۱۸۰۲م) کال د فرانسې په بيزانسون کي نړۍ ته راغی. له ماشومتوبه ئې له هنر، ادب، شعر او ليکوالۍ سره مينه وه. همدغي ميني په ادبي ډگر کي نړيوال شهرت ورکړ.

په ۱۳ کلنۍ کې په ښه شعر ليکلو جايزه واخيسته او د فرانسې د هغه عصر نوميالي شاعر «شاتو بريان» د عالي ماشوم لقب ورکړ.

د وکتور هوگو کوچنیوالی د ناپیلیون د امپراتورۍ پر وخت په اروپا کې د جگړو په شور و ډب کې تېرېده. پلار ئې د ناپیلیون وتلی جنرال و، چې د هسپانیې او ایټالیا په جگړو کې وکتور ورسره وخت تېر کړی ؤ. له ټولنیز او سیاسي چاپېریال زده کړه او له لویو لیکوالو سره ناستې د لا سترو بریاوو پر لور وهڅاوه. هوگو په ښوونځي کې فعال او هڅاند زده کوونکی و.

په (۱۸۴۸م) کال د فرانسې په کورني اړ و دوړ کې ولس د بدمرغۍ په اور کې سوځېده. هوگو د خپل ولس د ژغورنې او گټې په خاطر سیاست ته ورگډ شو. وکتور هوگو د بېوزلو په پلوی کې شهرت پیدا کړ. کله چې لوی ناپیلیون په فرانسه کې پاچهۍ ته ورسېد؛ غوښتل ئې د خپل واک د ټینګښت لپاره قوي او ځواکمن گوند جوړ کړي. دلته د هوگو او ناپیلیون مخالفت پیل شو.

د ناپیلیون تر بریا وروسته د هوگو په گډون ۸۴ تنه ځینې نور سیاسيون د فساد، تاوتریخوالي په پلمه او تور له فرانسې تبعید کړل. وکتور لومړی بلجیم بیا انگلستان او هلته ئې د کرنسي په جزیره کې د تبعید ژوند تېراوه. د تبعید په وخت کې ئې هم قلم روان ساته او اثار ئې لیکل. رومانټیزم نړیوال ادبي مکتب دی. هوگو د رومانټیزم ادبي مکتب له بنسټ ایښودونکو گڼل کیږي. زیاتره لیکوال وکتور هوگو د رومانټیزم پلار گڼي او په پرمختګ کې ئې د ده رول ښیي. د رومانټیزم له پیل او پای سره د هوگو نو تړلی دی.

په فرانسوي ادب کې د وکتور هوگو نوم او ادبي کارنامې او هلي ځلي تلپاتې ارزښت لري، هوگو یوازي د فرانسې نه بلکې د اروپا او په ټوله کې نړیوال ادبي ویاړ دی.

ځینې اثار ئې دا دي.

بېنوايان، دا اثر ئې نړيوال شهرت لري. پښتو ته علامه عبدالحي حبيبي صاحب ژباړلی دی. نور اثار ئې لکه: انتقام، بدمرغان، هغه سړی چي خاندې، د يوه محکوم سرگذشت، د خزان پاڼې او نور.

«وکټور هوگو ته په ۱۸۸۵م ناروغي پيدا شوه او د ناروغۍ اوازه يې په هر ځای کې خپره شوه، ډيرو خلکو به د ده د ناروغۍ پوښتنه کوله، په پای کې په همدغه کال د می په ۲۲ مه نېټه د جمعې په ورځ د ۸۳ کالو په عمر مړ شو او لاندې وصيت يې وکړ.

له خپلو شتو څخه ۵۰۰۰۰ فرانکه بېوزلانو ته بښم.

هيله من يم چې زما جسد د فقيرانو په تابوت کې هديرې ته يوسئ.

د کليسا له دعا او بښنې غوښتنو څخه بېزاره يم.

غواړم ټول خلک راته دعا وکړي.

پر خدای بشپړ ايمان لرم.

د فرانسې حکومت د وکتور هوگو په مړينه ملي ماتم اعلان کړ او خاورو ته يې

د سپارنې په مراسمو کې تر دوو ميلونو زياتو کسانو گډون وکړ.»

نړيوال ادبيات/ مصطفی صفا

♥ بدمرغي د هوښيارۍ زېږنده ده.

♥ که بدرنگي نه وای ښکلا به بې معنا وه.

♥ له سر نه تېرېدل برياليتوب ته رسېدل دي.

♥ ادبيات د تمدن پټ راز دی او شعر د پټو هيلو سرچينه ده.

♥ شعر هغه پارونکی ساز دی چې د طبيعت، بشر او پيښو غږونه يې سره

يو ځای کړي دي.

♥ هر ښوونځی چې مو پرانيست د زندان يو ور مو وتاړه.

♥ هر څوک خپل ارزښت خپله ټاكي.

- ♥ باید د ټولو لپاره د علم دروازې پرانیستل شي هر چیرته چې کرنه ده او هر چیرې چې انسان دی نو هلته باید کتاب هم وي.
- ♥ هر سړی د خوشحالی دوی ورځې لري: یو د واده ورځ او بله هغه چې مېرمن خاورو ته وسپاري.
- ♥ هره زانگو یو مړستون دی.
- ♥ هغه څوک نېکمرغه دی چې د نورو د عزت او درناوي لاري ورمعلومې وي او د نورو خوشحالي د خپلو خوشحاليو په اندازه احساس کړي.
- ♥ د الوتونکي په خبر شه چې د ونې په یوه نري او کمزوري ښاخ باندې کيني سندرې وايي او دا احساسوي چې ښاخ ښوري مگر ډاډه دی چې ووزرونه لري.
- ♥ مخکي تر دې چې منی راشي له پسرلي خوند واخله.
- ♥ د ننني هنر موخه ژوند ده نه ښکلا.
- ♥ د پوهي ور دي د هر چا پر مخ پرانیستی وي هر چیرته چې انسان دی هلته دي کتاب هم وي.
- ♥ لا ما شوم وم چې د لویوالي هوډ راسره و.
- ♥ د ناپېژاند تر منځ د ملګرتیا څرګندېدل د ستونزو ښکلا ده.
- ♥ زما تر ټولو ښه ملګری هغه دی چې ورین تندی لري.
- ♥ لوړه او بېوزلي؛ نر جنایت او ښځه فحشا ته هڅوي.
- ♥ ما د محراب مصلی وشکوله، ځکه چې د هیوادنیو ټپونو د تړلو اړتیا وه.
- ♥ یوه کوچنۍ مرغۍ چې تر پاڼو لاندې غاړه وهي د خدای ج د شتوالي ثبوت ته بس ده.
- ♥ چې مرګ دي ومانه بری به تر لاسه کړي.
- ♥ بدمرغي اروا، وړتیا عقل او پوهه روزي.

- ♥ بې ښېگنې ښکلا بې بويه گل دی.
- ♥ واده يو پيوند دی يا به ښه مېوه نيسي يا بده.
- ♥ ښځه په نارينه او شيطان په ښځه لوبي کوي.
- ♥ مرگ څه خبره نه ده ژوند نه کېدل ډېر بد دي.
- ♥ هره پاک لمنې ښځه ښکلې او زړه وړونکې ده.
- ♥ مينه ښکلې او بدرنگ نه پېژني.
- ♥ الله ج بختور ته داسې زړه وربښي چې د مينې او زړه سوي وړ وي. هغه چې د ژوندانه پيښې او انساني زړه يې د مينې او درد په دوه مخې هينداره ليدلي نه وي رښتينولي يې نه ده ليدلي او له نړۍ نه ناخبره دی.
- ♥ تر مړينې بد څه دي؟ هغه څه چې تر راتلو وروسته يې مرگ غواړي.
- ♥ له هغه چا سره مينه وکړه چې ستا د مينې وړ وي نه د مينې تړی، د مينې تړی به يو ورځ نه يو ورځ خړوب شي.
- ♥ د وجدان عذاب په سوزنده سارا کې تر مړينې ډېر بد دی.
- ♥ هر هغه څه چې وايي، تر سره يې کړه او هر هغه څه چې تر سره کوي يې نو ويې وايه.
- ♥ که انسان وکولای شي چې خپل خپگان د يوه ښار په څېر پرېږدي او لاړ شي نو کولای شي چې خپله ښکمرغي له سره پيل کړي.
- ♥ که چيرې نه غواړې چې تا وازمايي نو خپل کار په سمه توگه تر سره کړه.
- ♥ هغه قلم چې د خیر په کار کې ونه چلول شي نو مات دي شي.
- ♥ ټول جهنم په يوه کلمه کې دی. يوازيتوب
- ♥ تر ټولو ستر ازموينه اخيستونکی الله ج دی او تر ټولو کوچنی ازموينه ورکوونکی د خدای ج بنده.

♥ تر ټولو نېکمرغه هغه څوک دی چې له دې دوه څیزونو څخه یوه ته لاسرسی ولري: لومړی ښه کتاب او بل داسې دوست چې د کتاب اهل وي.

♥ په ښکلا کې د کمې نشتوالی پخپله یوه نیمگړتیا ده.

♥ د ټولنې ښه والی او بدوالی زموږ د خپلو کړنو پایله ده د شکایت پر ځای باید بدمرغي له منځه یوسو.

♥ بشر ځان اشرف المخلوقات گڼي په داسې حال کې چې له مخلوقاتو ډېر کمزوری دی.

♥ کله بېوزلي او مسکیني دې ته برید ته ورسېږي چې اړیکې او تړونونه شلوي دا هغه مرحله ده چې بدمرغه خلک هلته ورسېږي له هغو سره یو ځای کېږي او په یوه کلمه د بېوزلو په نامه سره گډېږي.

♥ په هر ولس کې یو خراغ شته، چې ټولو خلکو ته رڼا ورکوي، هغه ښوونکی دی.

♥ د بشر لپاره په ژوند کې هیلې دومره ارزښت لري لکه مرغانو ته ښکې او وزرې.

♥ تمه هغه ځنځیر دی چې د هر ازاد بنده لاسونه او پښې یې تړلي دي.

♥ لکه څنگه چې د ټولو لپاره ښادي شته، نو غم هم شته.

♥ مینه د ژوند ښکلا ده.

♥ ویل ئې سبا به له نن ښه وي، ایا نن د پرون سبا نه و؟

♥ مینه له زړه وکړئ، انتخاب له عقله.

♥ مینه ښه او بد نه پېژني.

♥ د ښه ملگري درلودل ستا غم نشي ورکولای، خو د غم پر وخت ډاډ

درکولای شي. لکه چترۍ چې باران نشي درولای، خو ستا د راحت او آرام

سبب گرځي.

♥ د پوهې وړ دي د هر چا پر مخ پرانیستی وي. چېرته چې انسان دی هلته

دي کتاب هم وي.

♥ د ماشومانو راتلونکې د مور وپلار په روزنه پورې تړاو لري.

♥ په پاریس کې چې یو کس ووژل شي دا جنايت دی، که په ختيځ کې زر

کسه ووژل شي دا یوه پېښه ده.

فرانسوا ماري ولټر

«فرانسوا ولټر د فرانسې نوميالی، متفکر، شاعر، طنز ليکونکی او فيلسوف و چې څېړونکو د خندان فيلسوف په نوم هم ياد کړی دی. مشهور امريکايي مورخ «ويل ډورانت» د ولټر په هکله ليکلي: «که ايتاليا د رنسانس دوره لري او المان د سمون عصر، همداسې فرانسه هم دا وخت تر دوی وروسته نه ده ځکه دوی ولټر لري.»

د ولټر له کورنۍ سره په گاوند کې يوه مشهوره بڼځه د «ډولانکو» په نامه اوسېدله؛ هغې چې کله ولټر په کوچنيوالي وليد نو و يې ويل: «دا هلک نابغه دی» په دې توگه يې وصيت وکړ چې زما له مرگ نه وروسته به دوه زره فرانکه زما له شتو څخه دغه هلک ته د دې لپاره ورکوي چې ځان ته کتابونه ورباندې واخلي.

ولټر خپل لومړني معلومات له همدغو کتابونو، ښوونځي او له يوه کشيش څخه تر لاسه کړل.

په دې ترتيب د نورو مطالعاتو او د خپل پلار له پرلپسې ټينگار له امله د يوه اور ژبې، ټوکمار او هوښيار ځوان په ښه رابښکاره شو تر دې چې قلم ته يې لاس کړ او ويې ويل:

«تر څو چې د ادب قلم زما په لاس کې وي د بادشاهۍ د تاج پروا هم نه لرم.»
ولټر په خپل ژوند کې ۹۹ کتابونه وليکل... د خپل سرشوڅه ژوند تر څنگ يو زيات کاره انسان و او په دې اړه به يې ويل:
«کار نه کول، له ژوند نه کولو سره برابر دي.»

همدا سبب و چې د ۸۴ کلونو په عمر مړ شو نو څېړونکو به ويل چې ولټر په خپلو کارونو دومره بوخت و چې د مړينې لپاره يې وخت نه درلود.
د ولټر د جنازې په مراسمو کې «يو لک» تنو گډون درلود او «شپېتو لکو» نورو کسانو يې له کوڅو، واټونو او بامونو څخه ننداره کوله او پاریس ته يې د جسد د وړلو پر مهال تابوت ليکلي وو:

(دغه سړي د بشر ذهن ته ټکان ورکړ او زموږ لپاره يې ازادي جوړه کړه.)

د ده د قبر په تېره يوازې دا درې کلمې ليکل شوي دي: «

(دلته ولټر ويده دی)

نړيوال ادبيات/ مصطفى صفا

♣ د توري ملا د قلم پر وړاندي ماته ده.

♣ هغه لاسونه بختور دي، چې د توري پر ځای پکې قلم نيول کېږي.

♣ گټور کتابونه هغه دي، چې لوستونکی وهڅوي چې تر پايه ئې ولولي.

♣ د يوه کتاب پاڼې د وژونو په څېر دي، چې زموږ روح له نور او روښنايي

سره يو ځای الوزوي.

- ♠ هر انسان له خپلو پوښتنو پېژندل کيږي، نه له ځوابونو.
- ♠ کتاب پر ټوله نړۍ او يا لږ تر لږه پر لوستو خلکو حکومت کوي؛ له دې حکومت نه وتي خلک کوم ارزښت نه لري.
- ♠ له رښتينولۍ سره مينه ولره او تېروتنه وبخښه.
- ♠ ژوند يو امتحان دی، چي هيڅکله پای نه مومي.
- ♠ انسان که د هوډ او تصميم نيوني پر وخت ازاد و، نو ازاد دی.
- ♠ په کومه ټولنه کي چي کار اهل کار ته ونه سپارل شي، په حقيقت کي ټول بېکار دي.
- ♠ تصادف يوه بې معنا خبره ده. په نړۍ کي هيڅ شى بې دليله نه دي رامنځته شوي.
- ♠ کار مو له دريو بلاگانو ژغوري: غلا، خفگان او اړتيا.
- ♠ کار نه کول، ژوند نه کول دي.
- ♠ چي هر څومره ډېر فکر کوم؛ ښه پوهېږم، چي نه پوهېږم.
- ♠ څومره چي کتاب مطالعه کړئ، هغومره به رښتيني خوند ومومئ.
- ♠ واده کول د خوندونو هغه ټولگه ده، چې تريخوالی، خوږوالی، تريووالی او پيکه توب سرليکونه يې په لمن کې رانغښتي دي.
- ♠ څومره چي متاهل کسان ډېر شي، هغومره جنايت کميږي.
- ♠ د هغو ناپوهانو ازادول سخت دي، چي د خپلو ځنځيرونو لمانځنه کوي.
- ♠ اوږده موده مخالفت دا معنا، چي دواړه طرفونه خطا دي.
- ♠ پرېږدئ ولولو، پرېږدئ وناڅو دا دوه شيان هيڅکله نورو ته ضرر نه رسوي.
- ♠ موږ ټول د زيرېدو له ورځې برابر پيدا شوي يو، خو د امتياز توپير مو په رښتنولۍ او سپېڅلتيا کې دی.
- ♠ که پر بېوزلو غوسه شئ، نو ځواکمن نه يی.

- ♠ د فسادونو وروستی درجه د ظالمانو په توگه د قوانینو تطبیق کول دي.
- ♠ د څو مچانو نېښتونه هیڅکله نشي کولای چې د گړندي اس د منډې مخه ونیسي.
- ♠ هغه کس چې هیله لري د کال څلور واړه فصلونه دي پسرلی وي، نه ځان پېژني، نه طبیعت او نه هم ژوند.
- ♠ هر څوک دوه ځلې مري: لومړی هغه مهال چې له زړه یې مینه لاره شي، دویم هغه مهال چې ژوند ته پکې سپکي- سپوري وايي، خو د ژوند مرگ د مینې د مرگ پر وړاندې ناخیزه دی.
- ♠ زما په لاس کې چې تل د ادب قلم وي نو د پاچاهۍ د تاج پروا نه لرم.
- ♠ رښتینۍ مینه لیریوالی، خو څه ان له مرگ سره هم نه پخلا کېږي.
- ♠ مینه تر واده خوږه ده لکه ناول چې تر تاریخ خوږ دی.
- ♠ که چیرې کوم عمل مو وکاره نو عادت به ورېښی. که مو عادت وکاره نو اخلاق به ورېښی او که اخلاق مو وکاره، نو برخلیک به ورېښی.
- ♠ دوستي د روح واده دی په هغه کې د بېلېدو او طلاق اجازه نشته.
- ♠ د ژوندانه د لوبې په پیل کې انسان تېروتنکی او په پای کې یې تېر ایستونکی دی، یا په بله وینا د وري په څېر زیږي او د گیدر غونډې مري.
- ♠ کتابونه په نړۍ کې یا لږ تر لږه په هغو قامونو چې لیک او لوست یې زده وي واکمني کوي نور قامونه یې ارزښت نه لري.
- ♠ د ښځو یوه دنده دا ده، چې د نارینه وو اخلاق وروزي.
- ♠ یو پاک زړه د نړۍ تر ټولو ښکلیو جوماتونو او معبدونو ښکلی دی.
- ♠ چې خبره د پیسو شي نو بیا ټول یو دین مني.
- ♠ دوه لاملونه هیواد ویجاړوي: لومړی چې پوهان ونه لري، دویم چې د چارو واگی د پوهانو په لاس کې نه وي.

- ♠ د بديو وروستى پړاو، د تېري او ظلم په لاره كې د قانون كارول دي.
- ♠ انسان هماغه شېبه چې د خپلواك كېدو پرېكړه كوي خپلواك دى.
- ♠ د دوو مينو يو ځاى كېدل او بېرته جلا كېدل د ژوندانه دوې ارزښتمنې شېبې دي.
- ♠ مينه پياوړى اور دى چې په يوه شېبه كې زړه او ماغزه تر بريد لاندې راولي.
- ♠ د مينې پيوند په بېلتانه څه، چې په مرگ هم نه بېليږي.
- ♠ تاريخ د بشر د جنايتونو او بدبختيو انځور دى.
- ♠ د ښځې كاته تر قوانينو زورور او اوښكې يې تر شرعي ځواكونو اغېزناكې دي.
- ♠ زما د ژوندانه ټولې برياوې، هڅې، پوهه او وياړونه له ښځې سره په يوه شېبه مينه نه ارزې.
- ♠ هنرونه ټول سره وروڼه دي هر يو پر بل وړانگې اچوي.
- ♠ د دې لپاره چې ښه وليكو، نو يوه خپلواك هيواد ته اړتيا لرو.
- ♠ څوك چې له مرگه وېرېږي، له ژونده هم وېرېږي.
- ♠ څوك چې غواړي خپلواكي يې خوندي پاتې شي نو بايد ځان په سادگۍ او بې برخيتوب روږدى كړي.
- ♠ ټول خلك خپلواكي خوښوي خو په گڼو لارو- چارو يې په له منځه وړلو كې بوخت دى.
- ♠ موږ ټول يو گډ فكر او خيال لرو او هغه د مال او شتو ټولول دي.
- ♠ نېكمرغي هغه جامې دي چې طبيعت هغه په ډېره گرانه بيه پر مو پلوري.
- ♠ دوست د چترۍ په شان دى چې په باران كې نه پيدا كيږي.

- ♠ په ځانگړې توگه سياست يعنې د هيواد لرلو علم، خو په عام ډول د سياست هر يو کار ځان ته خاصيت لري.
- ♠ د سړي وجدان لکه د هغه خپل ساعت داسې دی، هر سړی دا وايي، چي زما ساعت ښه او سم کار کوي.
- ♠ نېکمرغي هغه جامې دي چې طبيعت هغه په ډېره گرانه بيه پر مو پلوري.
- ♠ انسان هيڅکله بد عمله او خبيث نه وي زيرېدلی بد عملي او خباثت ساري ناروغي ده.
- ♠ مور د ژوند سمبول، مينه او محبت دی.
- ♠ ژوند د ماشوم په څېر دی، تر څو ستر شوی نه وي بايد ځانگو ته يې تالی ورکړو.
- ♠ د هر قوم ژوندون د جنايتونو، مصيبتونو او خلکو د لېونتوب يوه سلسله ده.
- ♠ د خدای ج نعمتونه بې شمېره دي، خو هر څوک د خپل قسمت په کچه له هغې څخه برخمن کيږي.
- ♠ د دوو مينانو ديدن او بېلتون دوه ارزښتمن وختونه گڼل کيږي.

اسدالله غضنفر

استاد اسدالله غضنفر د غزlstوري ارواښاد استاد محمد صديق پسرلي زوى دى. د كندز په چهار درې ولسوالۍ كې زيږېدلى دى. اوسنى استوگنځى ئې كابل دى.

ښاغلى غضنفر اوسني وخت كې د پښتو ژبې او ادب وياړ دى. مشهوره ادبي او فرهنگي خپره، نوموتى ليكوال، تكړه ژباړن، خوږ ژبى وياند او نامتو كره كتونكى دى. نوموړى د خوږې، ساده او اسانه ليكنۍ ژبې خاوند دى. په ليكنو كې ادبي، فرهنگي، گرامري، تاريخي او د كره كتني بحثونه په ډېره اسانه ژبه بيانوي. همدا ساده والى د ده د ليكنۍ ژبې او د ده د ليكوالۍ كمال او له خپلو لوستونكو سره د ده د مينې ثبوت دى.

نور د استاد غضنفر له ویکيپيډيا.

»زده کړې

دولسم ټولگي يې د کندز ښار په شېرخان لېسه کې لوستی او وروسته يې د کابل پوهنتون د حقوقو پوهنځی لوستی دی. ښاغلي غضنفر د پېښور له پوهنتونه په پښتو ادبياتو کې د ماسټرۍ سند اخيستی او خپل لومړنی رسمي کار يې د ايران په تهران راډيو کې ترسره کړی دی.

ليکوالي

اسدالله غضنفر په پېښور کې د مياشتنۍ سپېدې مجلې د چاپ په برخه کې له مرستو خپل ادبي او فرهنگي کار پيل کړ. گڼ شمېر لنډې کيسې يې وليکلې او وروسته وروسته يې د لنډو کيسو پر فني اړخ ډير کار وکړ. نوموړي پر ۱۹۹۹ ز کال د داستانونه دوه مياشتنۍ مجله له پېښوره چاپ کړه. دا د پښتو ژبې په ادبياتو کې لومړنۍ مجله وه چې يوازې لنډو کيسو ته ځانگړې شوې وه، خو تر دوه نيم کلن خپرندويي فعاليت وروسته داستانونه بنده شوه. له تېر کال څخه يو وار بيا داستانونه پيل شوې چې له کابل څخه پرې.

دندې

ښاغلی غضنفر د ازادۍ له راډيو سره همکاري لري خو د دوی ډير کار لا هم د داستان ليکنې پر فني او کره کتونکي اړخ راڅرخي. اسدالله غضنفر د ۱۳۹۳ ل کال په ليندۍ مياشت کې د افغانستان اسلامي جمهوريت د فرمان پر بنسټ د هېوادمشر ډاکټر محمد اشرف غني د فرهنگي چارو د سلاکار په توگه په دنده وگومارل شو.

چاپ شوي اثار يې

سېمبول په ادب کې. ساړه بادونه (لنډې کيسې). د تاريخ ننداره (ژباړه) د ۱۳۸۸ ل کال چاپ. د نثر ليکلو هنر د ۱۳۹۲ ل کال چاپ. د يو تېر اور اېرې

(لنډې کيسې. کولتور او ټولنه. جادوگر هنر. د تاريخ سبقونه (ژباړه) د ۲۰۱۳ ز کال چاپ. د زرو هېندارو کور (ژباړه). خراغ د ۱۳۹۶ ل کال چاپ»

اسدالله غضنفر ويکيپېډيا

ستا رقيب ستا پروڼ دی که تر پروڼ نن بهتره وي نو رقيب ته دي ماته ورکړې ده.

په شوره ځمکه کې گل نه غوړېږي او په شگو کې محل نه جوړېږي.
واقعي وده دا نه ده چې تر بل چا مې رتبه لوړه شي واقعي وده دا ده چې وړتيا مې زياته شي ځکه رتبه بل راکوي او بل به يې اخلي خو وړتيا پخپل مټ احساسوم او ساتل يې زما په لاس کې دي.
يو ذوق چې ونه پالل شي مراوی کېږي او يو شي ته چې توجه ونه کړو هغه که اهميت هم ولري اهميت يې زموږ په ژوند کې کمېږي.

کلمې به د پيسو غوندي په احتياط لگوو.
هېڅوک نه غواړي چې له لاسه يې پياله ولوېږي او ماته شي مگر هره ورځ ډېري پيالې ماتېږي.

په مينه کې يو بنيادم په دوو بنيادمانو بدل شي په دې معنا چې خپل ژوند او شخصيت له بل چا سره شريک کړي د يو بل چا غم يې خپل غم شي او د هغه خوشحالي يې خپله خوشحالي شي.
د نورو په کار کې کار لرل او د نورو په کاميابۍ باندي زړه خوړل په ژوند کې د ماتې او ناکامۍ سبب گرځي.

هر واقعي ليکوال ځينې ارزښتونه لري چې د هغو وړاندي کول يې ليکوالي ته روح ورکوي. په دغو ارزښتونو باندې سودا به ليکوال ته پيسې، منصب يا شهرت ورکړي خو د ليکوال په حيث يې د پرمختگ مخه نيسي.

- ۸ تر پرانیستی دروازي دي بنده دروازه د يوه کور منځ ته ډېر وربولي.
- ۹ بخت د هر چا د کور دروازه ټکوي خو دا نه ورته وايي چې دروازي ته څوک ولاړ دی.
- ۱۰ هغه فرصتونه چې زموږ په ژوند کې نه وو دومره دردوونکي نه دي لکه هغه فرصتونه چې زموږ ژوند ته راغلل او مو نه پېژندل.
- ۱۱ ټولې ورځې يو شان دي خو دا زړه دی چې فرق پکې راولي.
- ۱۲ چې په خوند پسې وگرځې، خوند پيدا کېږي.
- ۱۳ ابتکار هغه وخت واقعي وي چې له پوهې او بصيرته راټوکېدلی وي.
- ۱۴ سبک لکه شخصيت ورو - ورو وده کوي.
- ۱۵ هنر او ادبيات مو له يوازي توبه راباسي، ژوند ته مو معنا ورکوي... او د انسان په حيث ژوند کول راته اسانوي.
- ۱۶ د معرفت واقعي لاروی د ازاد ذهن څښتن وي. هغه څوک چې ذهن يې غلام وي له کتاب سره د بحث کولو جرأت نه لري.
- ۱۷ له بل سره مينه او بل ته احترام د هغه چا په زړه کې ښه ځانېدلای شي چې له ځان سره مينه او ځان ته احترام ولري.
- ۱۸ زموږ اصلي سرمايه ژوند دی او ژوند د يو څه وخت مجموعه ده. په دې وخت کې يو مقصد پکار دی او مقصد ته رسېدل پلان او پروگرام غواړي.
- ۱۹ په هره هغه ټولنه کې چې فردي ازادي ته احترام کم وي د دوه مخو کسانو شمېر زياتيږي.
- ۲۰ له وگړيو عالي اخلاق غواړو، خو د ټولنې د حالت د بهترۍ لپاره زحمت نه باسو.
- ۲۱ بې ابتکاره خلک هر نوي شي ته د شک په سترگه گوري.
- ۲۲ فلسفه په دې ارزي چې ولوستل شي، ځکه دا به بې انصافي وي چې ژوند کوو، خو غور ورباندې نه کوو.

ځو زما په نظر ژوند نه ښکلی دی، نه بدرنگ. ژوند سپین کاغذ دی. د دغه کاغذ ښکلا یا بدرنگي له هغه څه سره تعلق لري چې ورباندې لیکو یې او رسموو یې.

ځو هغه څوک چې د خپلو مفکورو د دفاع لپاره د قهر، اخطار او انتقام خبرې کوي که څه هم په جسمي لحاظ د انټرنیټ په زمانه کې اوسي، خو په ذهني لحاظ یې له اوسنۍ زمانې ډېر لري د لرغوني وخت په کومه وچه شپله کې خپمه وهلې ده.

ځو ښه لاره دا ده چې ذهن غیر عادي کړو او له عاده یې راوباسو چې نالیدلي ولیدلای شو او وصال ومومو.

ځو نا معمول حالت مو حواس بیداروي، کله چې حواس بیدار شي بیا ممکن هغه څه ووبنو چې تر اوسه مو نه دي لیدلي.

ځو د عواطفو ساحه د فکر له ژورتیا او پراختیا سره اړه لري او فکر له مطالعې سره ښه غوړېږي.

ځو د هنر اندازه کول د کیفیت اندازه کول دي او کیفیت تله نه لري چې یو من غنم دي پکې بل وخت هم یو من غنم شي.

ځو د ډېرې ښې شاعرۍ او لیکوالۍ لپاره صادق اوسېدل، پر ځان باور کول او جرأت لرل ضروري توکونه دي.

ځو موږ ادبیات د دې لپاره لولو چې د ژوند په هغو شېبو کې شریک شو چې په موږ نه دي تېرې شوي او یا خو برسېرن ورباندې تېر شوي یو.

ځو هغه مینه چې له جسم او ظاهري ښکلا سره کېږي نسبي او موقتي وي.

ځو یو عاشق ته د اشنا بېلتون ډېر شدید غم دی او د هغه دیدن یې حده خوشحالي ده.

ځو عشق کېدای شي انسان سرلوړی کړي، په انسان باندې جنتي خوند وڅکی او انسان د غم په اور کې وسوځوي.

۸۰ مینه د خواخوږۍ، وسواس، کینې، رځې، بدگومانی، ویرې، سرلوړۍ قهر، وفا، پنبېمانۍ، سربښندنې، نهیلی، ذلت، غم، خوشحالی او نورو متضادو روحي کیفیتونو مجموعه ده.

۸۱ هغه پوهه او بصیرت چې په کاغذ باندې د یو څه له لیکلو، د خپلې لیکنې له خوند اخیستلو، پر خپله لیکنه باندې له خوند اخیستلو، د کاغذ له څیرې کولو دوباره لیکلو او د یوه همېشني اضطراب له لرلو حاصلېږي د ادب هیڅ استاد یې نشي راکولای.

۸۲ په هره ټولنه کې چې خبرې وي، خو خبرې اتري نه وي، نظریه وي، خو د مخالفې نظریې د اوږدولو اجازه نه وي هلته فکر وده نه کوي.

۸۳ د فکر ازادي ان د هغو په گټه هم ده، چې جفا ورسره کوي.

۸۴ د فکر د ازادۍ په برکت انسان له ناخبرۍ راوتلی او خپلو ستونزو ته د حل لاره لټولی شي.

۸۵ د واقعي فکر ځانگړنه دا ده، چې د ژوند په څېر شېبه په شېبه نورېږي غوږېږي، مړاوی کېږي او ځای نویو فکرونو ته ورکوي.

۸۶ خپلو نظرونو ته د شک په نظر کتل او د نورو په خبرو اول ځان پوهول او بیا یې را اخیستل له موږ سره مرسته کوي، چې د کلیشه شویو او قالبې فکرونو له سلطې راووځو.

۸۷ د نن بدلول په ریښتیا ممکن دي، خو د پرون بدلول د هیچا د وس خبره نه ده.

۸۸ هغو قامونو چې د لټون ځای خطا کړی دی او په فطرت کې نه بلکې د یو بل په شخصي ژوند کې تجسس کوي ښه ورځ نه ده لیدلې.

۸۹ د هنري ژبې لوی مقصد دا دی، چې عواطف وپاروي.

۹۰ که غواړو چې تاریخ زموږ خلکو ته خیر ورسوي د لیکلو پر وخت یې باید خپلې ملی، نظریاتي، منطقوي یا نوري خواخوږۍ هیري کړو.

- ۸۵ تاکید او تکرار د شاعرانه ژبې خصوصیت دی.
- ۸۶ د یوې لیکنې د سبک پېژندنه د هغې په بیا بیا لوستلو او د هغې روح ته د ننوتلو له لارې ممکنه ده.
- ۸۷ په هر اثر کې سبک یو پټ راز دی، چې د لیکنې د مختلفو تمایلاتو ځانگړنو او انحرافونو د پرتله کولو له لارې ور رسېدلی شو.
- ۸۸ هنري ژبه پارندویه ده او عادي ژبه ښووندویه. هنري ژبه که د پوهونې تکل هم وکړي د پارونې له لارې به یې کوي.
- ۸۹ ځینې لیکوال په ځان مین وي او ځینې نور له لوستونکي سره خواخو لري. موږ د دغه دوه ډوله لیکوالو اخلاقي دریځ او روحیه د دوی له لیکنو پېژندلای شو.
- ۹۰ لیکوال په خپل کار کې د واقعي پرمختګ لپاره او یا په بله ژبه له ځان سره د واقعاً ښه لیکلو لپاره دې ته اړ دی، چې له لوستونکو سره مینه ولري.
- ۹۱ کامیاب هنرمند د ځان او مخاطب تر منځ روغې جوړې ته اهمیت ورکوي او په دې پوهیږي، چې څنګه هم مخاطب وساتي او هم خپل فرديت.
- ۹۲ لکه د رڼو اوبو په تل کې چې سیندني کاني وینو دغسې به د واضحي لیکنې په کرښو کې د معنا تل ته رسیږو.
- ۹۳ پټه خوله پاتېدل عیب نه دی، خو بې موده رغېدل عیب حسابیږي.
- ۹۴ د معنا او موسیقۍ غاړه غړۍ کېدل د ښې شاعرۍ اصلي غوښتنه او د تلپاتې شاعرۍ همېشۍ ځانگړنه ده.
- ۹۵ د وخت په تېرېدلو سره د یوې کلمې معنا بدلېږي، پراخېږي، محدودېږي، مثبت اړخ مومي یا منفي اړخ پیدا کوي.
- ۹۶ سلاست د لیکنې د ښکلا یو شرط دی.
- ۹۷ د هره ورځ لیکلو په برکت به د قلم څښتن په رواني لحاظ د قلم له کار سره وصل پاته شی.

ځړنگه چې شعر د احساساتو او عواطفو د بیان ژبه ده، نو د کلمو تکرار په شعر کې ممکن بې خوندي نه بلکې خوند پیدا کړي، خو په نثري لیکنو کې د یوې کلمې بیا بیا راوړل معمولاً د بې خوندي سبب کیږي.

د ژوند مشکلات، اړتیاوي او واقعیتونه د قلم پر خښتن د قلم کار هېرولی شي، خو که دی په شواروز کې لس دقیقې هم لیکلو ته ورکړي دغه کانه به نه ورسره کېږي.

لیکوال که د نن احساس نن قلمبند نه کړي بل وخت ممکن په ګوتو ورنشي دا د هره ورځ لیکلو بله ګټه ده.

هغه لیکوال چې په ځان بې باوره شي او تکیه یې د زمانې په موډونو باندې و مهم اثار نشي لیکلای.

ادب د هنر برخه ده او په هنري اثر کې خوند او ښکلا وي.

حسي کلمې د شعر او داستان او هر هغه نثر لپاره آب حیات وګڼه، چې له معنا سره ښکلا ملګري کوي.

ښه نثر د ښې ښیښې غونډې دی. ښه نثر د رڼو اوبو غونډې دی، چې د سیند د تل کاني پکې داسې ښکاري لکه زموږ او کانیو تر منځ چې بل شی نه وي.

د ښه نثر د لوستلو پر وخت احساس کوو، چې له مطلب سره وصل شو یو. زما او لوستونکي او مفهوم تر منځ د نثر وسیله نشته.

واقعي لیکوالي واقعي مینه غواړي.

لیکونکي ته پکار ده، چې تر وسه وسه د لیکنې موضوع ته وفاداره وي.

خپل سبک ورو ورو وده کوي او پخپري.

سبک جامه نه ده، چې ویې باسو او نوري واغوندو.

سبک د شخصیت غونډې دی. بشپړې او ترمیمېږي، خو له سره نه متولد کېږي.

خپل سبک د پیدا کولو لاره وړښيي.

وخت په قدر پوهیږی.

ژان پل سارتر

ژان پل سارتر د فرانسې د شلمې میلادي پېړۍ یو نامتو فیلسوف، د نوبل د ادبي جایزې گټونکی لیکوال، سوله غوښتونکی سیاستوال، ادبي کره کتونکی او د اګزیسټنسیالېزم د فلسفي مکتب په پلویانو کې یو مهم او مخکښ شخصیت شمېرل کېږي. خپرونکي وايي که څه هم د وجودي فلسفې «اګزیسټنسیالېزم» بنسټ د نورو فیلسوفانو له خوا ایښودل شوی دی، خو دا «سارتر» ؤ، چې دغې فلسفې ته یې نړیوال شهرت ورکړ. (۶، ۱۰ مخ)

سارتر په ۱۹۰۵ م کال د فرانسې په پلازمینه پاریس کې نړۍ ته راغلی دی. سارتر د ۱۵ میاشتو ؤ، چې پلار یې د ژپري تېې له امله مړ شو او مور یې د خپل پلار «شارل شوايترز» کره ولاړه. (۶، ۱۱ مخ)

سارتر درې کلن ؤ، چې ښى سترگه يې ناروغه شوه او ورو ورو يې خپل ځير له لاسه ورکړ، همدا لامل ؤ، چې ده د خپل ژوند تر پايه پورې عينکي په سترگو کولې او خپلې يوازينۍ چپې سترگې ته يې زياته پاملرنه کوله. د سارتر نيکه «شارل شوايترز» په خپل کور کې د خپل ځان لپاره يو شخصي کتابتون درلود، د دغه کتابتون المارۍ په آلماني او فرانسوي ژبو باندې له بېلابېلو علمي او فرهنگي کتابونو څخه ډکې وې. سارتر به هر وخت د خپل نيکه په کتابونو کې د خپل ذوق کتابونه لټول. سارتر لا ښوونځي ته نه ؤ تللى، چې خپلې مور يې ليکل او لوستل وروښودل. سارتر به د ورځې زياته برخه د خپل نيکه په کتابتون کې د کتابونو په لوستلو باندې تېروله. کله به يې لوستل او کله به يې له هغو څخه ليک ليکه، په دې اساس نوموړى يو کورناستى هلک ؤ او له خپلو همزولو سره يې ډېره کمه ناسته ولاړه درلوده. (۶، ۱۳-۱۴ مخ)

د سارتر عمر د ۷ کلو په شاوخوا کې ؤ، چې مور او نيکه يې د «څلورم هانري» ښوونځي ته واستاوه. سارتر چې کله ۱۲ کلنۍ ته ورسېد، مور يې له يوه سړي سره چې «ژوطف مانسي» نومېد او د سارتر د پلار پخوانى ملگرى ؤ واده وکړ او نور يې له دغه نوي خاوند سره د «لاروشل» ښار ته کډه وکړه. که څه هم سارتر له خپلې مور سره ولاړ، خو د خپلې مور له دغې پرېکړې څخه ناراضه ؤ. سارتر د «لاروشل» د ښار په يوه ښوونځي کې خپلې زده کړې ته ادامه ورکړه. نوموړى تر ۱۵ کلنۍ پورې همدغلته په زده کړه بوخت ؤ، خو په دغه ښوونځي کې د زده کوونکو ناوړه حالت او ناسم روزنيز چاپېريال د ده د زړه تنگۍ لامل شوى ؤ، همغه وو، چې په ۱۹۲۰م کال پلازمېنې پاريس ته واستول شو او دلته د شپې په يوه لېسه کې په زده کړه بوخت شو. په دغه لېسه کې ده له خپل يوه ټولگيوال سره چې «پل نيزان» نومېدو ملگرتيا ټينگه کړه. سارتر په ۱۹۲۲م کال چې عمر يې ۱۷ کلونو ته رسېده، له يادې لېسې څخه د فراغت بريليک تر لاسه کړ. تر فراغت وروسته ده له خپل ملگرې نيزان سره يو ځاى

پربکړه وکړه، چې د پاریس په پوهنتون کې لوړې زده کړې وکړي. دوی په همدغه هوډ، په ۱۹۲۴م کال نوموړي پوهنتون ته لاره پیدا کړه او هلته یې په ګډه سره د یوې مجلې چې «بې نومه کوچینۍ مجله» نومېده په خپرولو باندې پیل وکړ. په ۱۹۲۹م کال سارتر په لومړۍ درجه د دغه پوهنتون د فلسفي علومو له څانګې څخه د خپل فراغت بریلیک تر لاسه کړ. د «سیمون دوبورا» په نوم یوه پېغله په دوهمه درجه او «نیزان» په څلورمه درجه کې راغلل. سارتر د پوهنتون په وروستي یعنی په ۱۹۲۹م کال له خپلې ټولګیوالې «سیمون دوبورا» سره واده وکړ. (۶، ۱۵-۱۶ مخونه)

سارتر چې کله له پوهنتون څخه فارغ شو، د «لوهاورو» او «لیون» په کالجونو کې د فلسفې په تدریس بوخت شو. (۶، ۱۷ مخ)

سارتر په المان کې ؤ، چې دوهمې نړیوالې جګړې زور واخیست. په همدې اساس بېرته فرانسې ته راغی، خو څرنگه چې نوموړی تر دغو شېبو پورې له سیاست څخه لیرې سړی ؤ، مګر تر دې وروسته د فرانسې د ژغورنې په فکر کې شو. دی په عین نظامي توب کې، پرته له هېڅ ډول وېرې د جنگ لیکو ته ننووت او د نقشي اخیستونکي په دنده یې پکې پیل وکړ. سارتر د دې کار تر څنګ له فرصتونو څخه په ګټه اخیستو د ۹ میاشتو په اوږدو کې ۲۰۰۰ مخونه لیکنې وکړې، چې وروسته د هغو یوه برخه «د جنگ د ناپوهۍ دفتر» په نوم چاپ شوه. سارتر د جګړې په لیکو کې په ۱۹۴۰م کال ونيول شو، په ۱۹۴۱م کال له زندانه راخوشي شو.

(۱۷، ۶-۱۸ مخونه)

د ځینو اثارو نومونه ئې دا دي:

ادبیات څه شي دي؟، دېوال، په دوربین کې، خیرن لاسونه، کلمات، تخیل هستي او نیستي، بې کفنه سړي، په روح کې مړینه، بنده کوټه، نېکمرغه کورنۍ، لوبغاړی او قربانی او داسې نور...

په ۱۹۶۴م کال سارتر د نوبل ادبي جايزې مستحق وگڼل شو، خو ده دغه جايزه ونه منله او ويې ويل، چې دغه جايزه د بورژوازي د ايډيالوژۍ په خدمت کې ده. (۶، ۲۲مخ)

په پای کې د سولې، آزادۍ او هستۍ دغه ستر فيلسوف په ۱۹۸۰م کال د ۷۵کلنۍ په عمر د تل لپاره له نړۍ څخه رخصت واخيست، خو نوم يې د تاريخ د يوه ستر شخصيت په توگه نړۍ ته پاتې شو، د نوموړي د څښولو په مراسمو کې چې په پاريس کې تر سره کېدل «۵۰۰۰۰» پنځوس زرو کسانو گډون کړی و. د سارتر له مړينې څخه درې کاله وروسته مېرمن سيمون دوبورا د «خدای په امانۍ مراسم» په نوم يو کتاب د دغه فيلسوف د ژوند او مړينې په هکله خپور کړ. سيمون دوبورا شپږ ۶ کاله وروسته يعني په ۱۹۸۶م کال د ۷۸ کلو په عمر له ژوند سره مخه ښه وکړه او جسد يې د سارتر د قبر تر څنگ خاورو ته وسپارل شو.

(۶، ۲۵مخ)

♣ انسان د انسان دوږخ دی.

♣ له ټولو سره مې وفا وکړه او له هيچا مې د وفا تمه ونه کړه، په دې ډول ډېر ارام وم.

♣ نړۍ د بې عدالتۍ سيمه ده، که چيرې يې منې، په جرم کې ورسره شريکېږي او که چيرې غواړي بدله يې کړي، په جلال باندې بدلېږي.

♣ هغه ايمان چې يوازې په يوه وسوسه او يوه زمزمه ضعیف شي، ايمان نه بلکې يو خيال او سراب دی.

♣ خبره دا نه ده، چې يو شی له منځه ځي، کوم څه چې له منځه ځي، د هغو یاد هم له منځه ځي.

♣ هغه څه چې بشر ته د ژوند کولو امکان وربښي، عمل دی.

- ♣ بشر د ارزښتونو منځته راوړونکی دی.
- ♣ انسان د خپل ځان په ساتلو او پاللو باندې مجبور دی.
- ♣ ادبيات ښايي ونه شي کولی، د جنگ او وینو توبولو مخه ونیسي، ښايي یو ماشوم هم له مرگه ونه شي ژغورلی، مگر داسې څه کولی شي، چې نړۍ ورباندې فکر وکړي.
- ♣ هغه څه چې له سړي څخه یو سست عنصره انسان جوړوي، له عمل څخه تېښته او تسلیمېدل دي.
- ♣ هېڅکله په هغه لار مه ځه، چې پای یې درته څرگند نه وي.
- ♣ کله چې د انسان کومه اړتیا رفعه شي، بیا نو داسې فکر کوي، لکه هغه اړتیا چې نور هېڅ مفهوم نه لري.
- ♣ د ژوند د جگړې پر وړاندې، ماشومان او سپین ږيري په یوه لیکه کې ولاړ وي.
- ♣ انسان هغه مهال له خپله ځانه د رضایت احساس کوي، چې کله کوم ښه کار تر سره کوي.
- ♣ موږ باید تل اخلاق جوړ کړو او ارزښتونه وپنځوو.
- ♣ رقابت پر خپل ځای او رفاقت پر خپل ځای؛ دا دواړه یو د بل مانع نه دي.
- ♣ له اسمانه ځمکې ته را اورېدل، عجیبه نه دي، له ځمکې څخه اسمان ته اورېدل عجیبه دي.
- ♣ هر څومره چې ژوند سختیږي هغومره اسانیږي.
- ♣ بشر باید هره لحظه خپل ځان جوړ کړي.
- ♣ هغه څوک چې ډېره بېړه لري، ښايي ژر ورسیري، خو له ستومانۍ سره.
- ♣ قلم چې هر ډول وغواړي خوځي. اصلي خبره دا ده، چې څنگه، د چا لپاره او څه ډول یې خوځوي.

♣ که چېرې هڅه او کوشش نه وای، بشر به د خپل تمدن څرک هم نه وای لیدلی.

♣ انسان نه شي کولی، همېشه نرم ووسي، کله نا کله د شخۍ او تندۍ شېبه هم لري.

♣ زموږ ارزښت په دې کې دی، چې په ژوند کې څه ډول انتخاب کوو.

♣ په نړۍ کې بشپړه نېکمرغي وجود نه لري، خو ځينې وخت يې نښې نښانې راملومېږي.

♣ فلسفه د پوهېدلو وړ شی ده، نه د یادولو.

♣ هېڅوک نړۍ ته قهرمان نه راځي.

♣ ستاسې فکرونه تر هغه وخته پورې حقیقت نه بلل کېږي، تر څو مو په عمل باندې لاس نه وي پورې کړی.

♣ انسان هغه څه دی، چې دی يې له خپله ځانه جوړوي.

♣ تاسې آزاد یی، د آزادۍ لار ځانته په خپله راجوړه کړئ.

♣ کله چې زموږ مینه له حیواناتو او ماشومانو سره تر حد واوړي، غیر انساني بڼه غوره کوي.

♣ کله چې بدایان جگړه جوړوي، دا فقیران دي، چې ژوند پکې له لاسه ورکوي.

♣ په عشق کې یو جمع یو، بېرته یو کېږي.

♣ خیرننټیاوې په اوبو کې د لاندې لوېږي.

♣ ژوند له گډوډۍ او هرج و مرج پرته بل هېڅ شی نه دی.

♣ ډېر وخت کېږي، چې موږ مړه شوي یو، فقط له هماغه وخته، چې نور د چا په درد نه خورو.

♣ هیڅ شی، تر زړه اسانه نه ماتېږي.

♣ دا په ما یو مجبوریت دی، کله چې خپله آزادي غواړم، نو باید د نورو آزادي هم وغواړم.

♣ د هستۍ او نېستۍ تر منځ یوه مرموزه رابطه شتون لري.

♣ انسان همېشه بایلونکی دی، یوازې ناپوهان فکر کوي، چې بایلونکی نه دی.

♣ ناروغي کله نا کله کوم ژر تېرېدونکی بحران نه وي، پخپله زما د وجود یوه برخه شي او پخپله «زه» شي.

♣ امن، عدل، آزادي او مساوات د یوې ټولنې د پرمختګ ضامن دي.

♣ کله چې انسان هېڅ کار نه کوي، نو داسې فکر کوي، لکه ټول کارونه چې دی کوي.

♣ موږ چې داسې ناراحته او غم لړلي یو، نور له هېڅ شي نه، یوازې له خپله لاسه یو.

♣ د ژوند چینه د مرګ په خوا بهیږي.

♣ مړینه کافي نه ده، باید پر ځای ومرو.

♣ له تا سره مینه بل څه نه دي، پرته له دې چې تا وادار کړم، چې له ما سره مینه وکړي.

♣ یوازې په غوښتلو او اراده کولو باندې سړی نه شي کولی، قهرمان شي؛ د قهرمان کېدلو لپاره قهرمانه عمل پکار دی.

♣ هېڅوک نه پوهیږي، چې د ستونزو او بحران په وخت کې وفادار خلک کومې خوا ته مخ اړوي.

♣ د خلکو له تصمیم پرته، د سبا تاریخ نه شو اټکولی.

♣ کله چې انسان مړ شي، بیا نو په نړۍ کې ورته «سبا» او «راتلونکی» ارزښت نه لري.

♣ زما ټول کتابونه د یوه وړي ماشوم لپاره هېڅ ارزښت نه لري.

- ♣ هېڅ شی په نړۍ کې بې سببه نه دي پيدا شوي، ټولو موجوداتو هغه که لوی دي او که واړه، په دې نړۍ کې يې ځانگړی ځای نیولی دی.
- ♣ هر څه پر خپل وخت تر سره کېږي، موږ باید مخکې له مخکې له یوه کار څخه د پایلې تمه ونه لرو.
- ♣ لیکل یعنې عمل کول، یعنې تعهد او له خپلې آزادۍ څخه استفاده، مگر باید خبر ووسې، چې له آزادۍ څخه غلطه گټه وانخلې.
- ♣ د عمر له تېرېدو څخه چټک شی په ژوند کې نشته، خو څوک دې ته پام نه کوي.
- ♣ په ژوند کې داسې شيان شته، که چیرې مو یو ځل له لاسه ورکړل، بیا به یې هېڅکله تر لاسه نه کړو.
- ♣ د انسان په ضمیر کې مخکې له مخکې د ښه والي او بدوالي فطري میل نشته، ښه والی او بدوالی انسان په ژوند کې زده کوي او وروسته خپل ځان ورسره جوړوي.
- ♣ هېڅوک نه شي کولی، تر هغو وخته آزاد ووسي، تر څو چې د نورو انسانانو آزادیو ته احترام ونه لري.
- ♣ هېڅکله هغه ور مه ډبوه، چې نه پوهېږي، شاته یې څه تېرېږي.
- ♣ ډاکټران، چارواکي، قاضیان او مذهبي مشران، نورو انسانانو ته په داسې نظر گوري، لکه دوی چې پيدا کړ وي.
- ♣ تر ټولو زیات غمگین کسان هغه دي، چې تر ټولو زیات ځاندي.
- ♣ مه پرېږدئ چې بچیان مو وژاړي، ځکه باران هم غنچې له منځه وړي.
- ♣ موږ ته د خپل ځان کشفونه، د نورو انسانانو د کشفونې او پېژندنې لامل هم کېږي.
- ♣ هغه څوک چې زیاتې خبرې کوي، کم کار یې له لاسه کېږي.
- ♣ موږ باید د خپلې آزادۍ لپاره، د ټولو انسانانو آزادي په نظر کې ونیسو.

- ♣ خه شی چې زموږ لپاره ښه دي، د نورو لپاره هم ښه دي.
- ♣ ولې یو سړی ډارن او بې کفایته دی، دا ځکه چې هغه پخپله د ځان لپاره د ډار او بې کفایتۍ تصمیم نیولی دی.
- ♣ ټول وخت بهایان له بېوزلانو سره پېغور وزمه همدردی ښیي.
- ♣ هر څوک کولی شي ووايي، غواړم یو اوچت لوبغاړی، لوی عالم او یا لوی عاشق جوړ شم، خو له بده مرغه، دا هر څه یوازې په الفاظو کې وي.
- ♣ په دغه نړۍ کې د انسان مسؤلیت تر دې زیات دی، لکه څنگه چې دی فکر کوي.
- ♣ زه تل کولی شم، په خپلواکه توګه انتخاب وکړم، خو باید پوه وم، که چیرې هېڅ انتخاب هم ونه کړم، نو په واقعیت زما دغه نه انتخاب هم یو انتخاب دی.
- ♣ دومره جرئت پکار دی، چې وکولی شې، هر څه له لاسه ورکړې، ځکه یوه ورځ نه یوه ورځ هغه څه انسان له لاسه ورکوي، چې د ټول عمر په هڅه او تلاش یې لاسته راوړي دي.
- ♣ په ژوند کې زیات تصمیمونه شته، خو موږ باید ټول تصمیمونه ونه نیسو.
- ♣ ځینې وخت یوه وړه بې صبري او ټنبلې د دې سبب کېږي، چې ټول هغه څه له لاسه ورکړو، چې د زرګونو هلو ځلو پر اساس مو لاسته راوړي دي.
- ♣ که غواړې په ښه ډول ژوندی پاتې شې، نو په خپل ځان کې ځینې هیلې او غوښتنې ووژنه.
- ♣ ارزښتونه زموږ له اعمالو څخه را لوزي، هماغه ډول لکه کوم وخت چې په باغ کې قدم وهو او زموږ په راتګ سره مرغان له ونو لوزي.
- ♣ استعداد ذاتي او غریزي دی، مګر د ژوندانه په اوږدو کې د هغو په اندازه باندې زیاتونه کېدلی شي.
- ♣ حقیقت نه شته، مګر په عمل کې.

♣ هېڅوک نه شي ویلی، چې د نقاشۍ د هنر راتلونکی به څه ډول وي او په هېڅ هغه تابلو باندې قضاوت نه شي کېدای، چې تر اوسه لا انځور شوې نه وي.

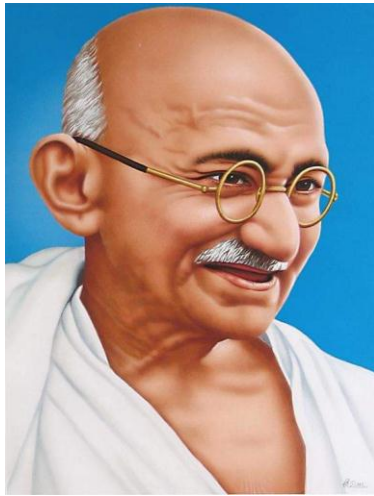
♣ زه هېڅ پوه نه شوم، چې ځواني څه ده؟ زه له ماشومتوبه نېغ بوډا شوم.

♣ یو انسان د نورو انسانانو ثمره ده او په هماغه اندازه ارزښت لري لکه نور انسانان چې یې لري.

♣ بشر هېڅ نه دی، مگر هغه څه چې له ځانه یې جوړوي.

♣ زما په اند، د ژوند په اړه چې پر هر څه پوهېږم، له کتابونو مې زده کړ دي.

مهاتما گاندي

مهنداس کرم چند گاندهې د هند او ختیز د شلمې پېړۍ له نومياليو لارښوونکو ازادۍ غوښتونکو او سمونوالو څخه و.

مهنداس کرم چند گاندي د ۱۸۶۹ کال د اکتوبر په (۲) د پور بندر په ښارگوټي کې وزیږید، پور بندر د لویدیز هند د گجرات ایالت اړوند ښار دی چې عربي سمندرګي ته ورڅېرمه پروت دی، د پلار نوم کرم چند او د مور نوم یې پوتلویایي (د کرم چند څلورمه میړمن، چې نوري یې مړې شوې وي، هندو مذهب کله هم له یوې مېړمنې د زیاتو سپارښتنه نه کوي). مهنداس یا موهن د خپل پلار په ماشومانو کې تر ټولو کوچنی و.

(۱۱، ۵ مخ)

ګاندي چې په کوم ښوونځي کې زده کړه کوله، هغه په انګريزي سيستم جوړ شوی ښوونځی و، تر کومه ځايه چې اسناد ښي او يا دی په خپله په خپلو اثارو کې اشاره ورته کوي، ګاندي خورا چوپه خوله زده کوونکی و، ده په خپلو يادښتونو کې دغه ټکی بيان کړې چې ګواکي دومره غلی زده کوونکی و چې له خپلو همزولو او هم ټولګيوالو سره يې هم خبرې نه کولې کله به چې له درسه خلاص شو، نو بيا يوازې خپل کور ته روان و، دی يو ځای ليکي چې کله به يې ښوونځی رخصت شو، له خپلو کتابو سره به اخته و او له هغو به يې سر نه پورته کيده او تل به د هغو په لوستلو بوخت و، په دوولس کلنۍ کې يې لومړنی دوره زده کړې پای ته ورسولې او منځنۍ دوره يې په راجکوټ کې پيل کړه، همداسی يې خپلي زده کړي په الفريد ښوونځي کې وکړې.

په ۱۸۸۳ کال کې يې په خاصو هندي مراسمو له کسترېا نومي ښايسته نجلۍ سره چې دواړه ديارلس کلن و، واده وکړ. (۵، ۱۳ مخ)
په ۱۸۸۸ کال د زده کړه لپاره انگلستان ته ولاړ. ګاندي په ۱۸۹۱ کال خپلي ازمويني تر سره کړې، د دغو دريو کالو په ترڅ کې يې زيات شيان زده کړل، دا بايد ووايو چې کله ده ځان او ښکېلاک دواړه وپېژندل، بيا په دغه اړه له ټولو زده کړيو تجربو او برياوو سره د خپل هيواد په لور راستون شو.
(۵، ۱۶-۱۷)

- دا په ياد ولری چې علم پرته له شخصيته او سوداګري پرته له اخلاقو امکان نه لري.
- څوک چې وايي مذهب له سياست سره کار نه لري هغوی په مذهب نه پوهیږي.

- که نشو کولای چې ازاد ژوند وکړو بيا مرګ بهتره دی.

- اصلي شتمني پيسې، طلا او نقره نه ده بلکي اصلي شتمني روغ صحت دی.
- هغه ملت چې د خپل هیواد د پرمختګ په خاطر ئې قرباني ورکړې هغه اوس د نړۍ له لویو قدرتونو لرونکو هیوادونو څخه دي.
- د سولي لپاره جنگ داسي دی لکه د عدالت لپاره جرم کول.
- څومره چې له دین او مذهب سره مینه لرم هغومره له خپل هیواد سره لرم.
- نه دومره بېوزله چې نورو ته احتیاج شي او نه دومره شتمن چې د کبر او غرور نمونه شي.
- داسي ژوند وکړه لکه سبا چې مړې او داسي زده کړه وکړه لکه تر ابدې چې پرې ژوندی یې.
- ازادي د ازادۍ ارزښت نه لري که چیري د غلطیو او سهو زېږونکې وي.
- سړی په ریښتیا هم خپلو خلکو ته د خدمت له کچې سره د لوړتیا او اوچتیا وړ کیږي.
- کمزوری کله هم بښونکی نه وي بلکي بښنه تل د پیاوړي ځانګړنه وي.
- که موږ د دې تر منځ توپیر وکړای شو چې موږ څه کوو او یا د څه کولو توان لرو په دې توګه کېدای شي چې د نړۍ ستونزې په یوه خوا او حل شي.
- په مېړاني سره رښتیني زغم ان د تیرو زړونه هم سوځوي هم ئې ویلي کوي.
- تر هر څه لومړنی زغم او تحمل د فکر زغم او تحمل دی.
- هیوادنۍ مینه زما د دین او مذهب اوچت پړاو دی.
- د بیان او قلم ازادي د خپلواکۍ بنسټ دی.

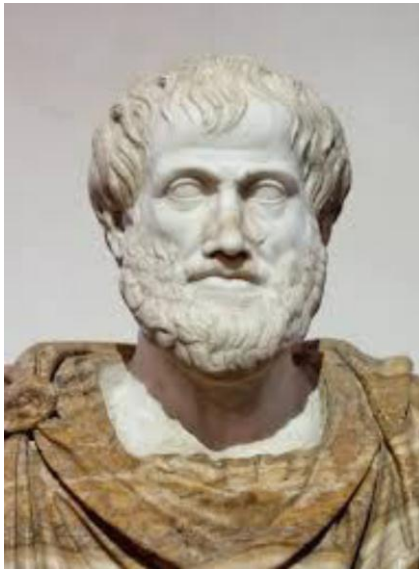

- زپورتيا واک ته رسېدل، اتلولي او پر دې سربېره ځان تېرېدنه هغه وړتياوي دي چې زموږ لارښوونکي ئې بايد ولري.
- پياوړتيا له فزيکي وړتيا څخه نه رامنځته کېږي بلکې هغه د پياوړي ارادې بريا ده.
- خپلواکي د وېښو او بيدارو خلکو لپاره ده نه د خوبوليو او بې پرواوو لپاره.
- هغه اتلولي چې په تشدد سره تر لاسه شي د هغې پايله ماته او لنډ مدتي ده.
- عدم خشونت به هغه وخت وي چې موږ له هغو کسانو سره مينه وکړو چې له موږ کرکه کوي پوهيږو چې د ميني په دې ستر قانون باندې عمل کول ستونزمن کار دی مگر د سترو کارونو سرته رسول ستونزمن نه دي.
- له نورو نه ملا تېر وکړئ د مور او پلار په څېر مينه ورسره وکړئ.
- که ونه کړای شو چې ازاد واوسېږو غوره ده چې مرگ ته په خلاصه غېږه هرکلی ووايو.
- که کومه ورځ ئې وگواښلې نو پوه شه چې ستا پر وړاندې کمزوری دی.
- په هر شي کې نوی وټاکئ اما په ملگرو کې زاړه.
- چا چې بدې درسره کړې، بېنسل ئې پخوا نه بلکې راتلونکی تغيروي.
- که د ناحقو خبرو د مخالفت جرأت نه لرې نو چکچکي خو مه ورته کوه.
- مينه هغه ځواکمن قدرت دی چې نړۍ ئې په واک کې دی او په عين حال کې ډېر ساده ځواک دی چې په اړه ئې تصور کولای شئ.
- زه تر دې بله هيڅ ستره گناه نه پېژنم چې بې گناه خلک د خدای په نوم تر فشار لاندې راوولی.

- مخکي تر دې چې نور قرباني کړو ښه ده چې ځان قرباني کړو.
- له گناه کرکه وکړئ نه له گنهکارانو.
- کېدای شي ته کله هم ونه پېژني چې ستا د کار نتیجه به څه وي مگر که ته هېڅ نه کوي نو بيا خو هېڅ نتیجه مخ ته نه راځي.
- له يوې دروغ خبري سره ډېر دروغ تړل لازم دي.
- ښځه کمزورې گڼل په حقيقت کي د هغې سپکاوی دی.
- د ازادۍ او استقلال لپاره جنگ کول هم جهاد دی.
- انسانيت پخپله يو ځانگړی دين دی چې چندان پيروان نه لري.
- هر بدلون او تغير چې د نړۍ لپاره ئې هيله لرې لومړی په ځان کي ورغاوه.
- ته بايد هغه بدلون واوسي چې ټوله نړۍ يې وگوري.
- څنگه چې جسم ويني ته اړتيا لري، روح هم غښتلي ايمان ته اړتيا لري.
- د ژوند خوشحالي همدا ده چې په اووه ميليارده خلکو کي يو کس درسره له زړه مينه ولري.
- قاتلان که هر څومره هم واک او ځواک ولري په پايله کي د ذلت، بدبختۍ نابودۍ او ناکامۍ سره مخ کيږي.
- تاسي ما په زنجيرونو تړلای، شکنجه کولای او وژلای شئ، خو زما فکر نشي بندي کولای.
- بريا هغه نه ده، چې هيڅکله ماتې ونه خوري، بلکي هغه ده، چې له هري ماتې وروسته بيرته په پښو ودرېږي.
- زما ژوند يو څرگند پېغام دی.
- د عقيدې اختلاف بايد دښمنۍ ته وا نه وړي. که نه نو زه او ښځه به مي له ټولو ستر دښمنان د خلکو وای.
- نړۍ د انسانانو له خپلمنځي دښمنۍ او کرکي تنگه شوي ده.

- زه کونښن کوم، چي خلکو ته د خدمت له لاري خدای ووينم، ځکه پوهېږم خدای نه په جنت او نه په دوږخ کي دی، بلکي له ټولو انسانانو سره دی.
- ډېر داسي خلک شته، چي د يوې نېکمرغۍ لپاره زرگونه بدمرغۍ زغمي.
- نړۍ د مار په څېر ده، چي لاس پر راتېر کړي، نرم او پوست وي، خو زهر ئې وژونکي دي.
- د محمد صلی الله عليه وسلم خبري يوازي د مسلمانانو خزانه نه ده، بلکي په ټول بشریت پوري تړاو لري.
- په ياد ولره، زه هغسي بايد ونه اوسم، چي ته ئې غواړي. ما پخپله خپل ځان جوړ کړی دی.
- هيڅ خيز د دې مخه نشي نيولای، چي خپلو گاونډيانو ته له پولو ها خوا خدمت وکړو. دا پولي هيڅکله خدای نه دي رامنځته کړي.
- هماغه بدلون واوسه، چي غواړي په نړۍ کي ئې وويني.
- موږ بايد خپل عقل نورو ته ونه سپارو او په غږېدلو سترگو خپله موخه وټاکو. د زور او جبر اطاعت ته په پټو سترگو تسليمېدل ډېر زيانمن ختلي تر زور او ظلم لاندې يوه محکوم د خلاصون هيله شته، خو د هغه چا ژغورنه ناشونی ده چي په زړه کي ئې له غلامۍ سره مينه راتوکېدلی وي.

ارسطو

«ارستو (۳۸۴ مخزېږد - ۳۲۲ مخزېږد) یو یوناني فیلسوف او ټولپوهاند یا علامه و. د اپلاتون زده کوونکی او د مقدوني سکندر استاد وو. د ارستو لیکنې په پراخه بوب ساینسي او ټولنیزو اړخونو باندې په دغو ښکالوگانو باندې راڅرخي، ښکلاپوهنه، شاعري، تياتر، موسیقي، دلیل او منطق رتوريک، ژبپوهنه، سیاست، حکومت، اخلاق، ژونپوهنه، او ژوپوهنې سکالویو گانې دي. د افلاطون او سقراط ترڅنګه ارستو د غرب د فلسفې مخکښانو څخه دی.

که څه هم چې د نیوټن پنځپوهنیزه لړۍ د بریده ډېر مالومات رامنځه کړي و خو د ارستو آندونو د ساینس په پنځپوهنیز ډگر کې د منځینو پېړیو نوي پوهنیز ډگر کې نویو بدلونونو ته مخه کړه چې دغو نویو آندونو پر له پسې نویو مالوماتي بدلونونو (رنایسنس) ته لار پرانیسته. د ارستو آند د منطق په تگلاریزو زده کړو کې بوخت و. دغو آندونو د ۱۹مې زېږدي پېړۍ په پای کلونو کې د نوي پېر په رسمي منطق تر اصطلاح مالومات رابرسېره کړه.»

ارسطو ویکیپېډیا

« ارسطو اتلس کلن و، چې اتن ته ولاړ او د اپلاتون په اکاډمۍ کې شامل شو. شل کاله د هغه شاگرد و او د اپلاتون تر مرګه هلته پاتې شو. د اپلاتون تر مړینې وروسته یې لېسه جوړه کړه. په دې لېسه کې به شاګردانو ته حکمت فلسفه، ریاضي او نجوم ورزده کېدل.

سکندر پخپله وایي: ژوند مې راته پلار راګړی او د ژوندانه فن راته ارسطو زده کړی دی.»

- څوک چې د علم په زده کړه کې مشکلات نشي زغملای، هغه دي د ټول عمر د جهالت مشکلاتو ته تیاری ونیسي.
- یوازي د علم په زده کړه شرف نه حاصلیږي، بلکې عمل هم ضروري دی.
- د عالمانو له مجلس او د کتابونو له مطالعې څخه روښانه او خوشحاله زندګي په لاس راځي.
- وخت د دنیا روح ده.
- څوک چې وخت ضایع کړي پوه شئ، چې وخت به هغه ضایع کړي.
- وخت د الله ج امانت دی د هغه ضایع کول خیانت او بربادي ده.
- د دنیا سره او سپین زر د وخت پر وړاندي هیڅ ارزښت نه لري.
- پر تېر شوي وخت افسوس او پښېمانۍ کول هیڅ ګټه نه لري.

- تېر شوی وخت هیڅکله هم په لاس نه راځي.
- په زړه کي له داسي شي سره رغبت او مینه مه ساته چي ستا د وخت ضایع کېدو لامل وگرځي.
- حکیم او عاقل هغه څوک دی چي خپل غمونه او دردونه لږ کړي نه دا چي په ډیرو لذتونو پسي هڅه وکړي.
- هر څومره چي د خواهشاتو تله سپکه وي انسان هغومره سعادت ته نژدې وي.
- هر څومره چي د یوه سړي فکري او عقلي پانگه زیاتېږي هغومره ئې تعلق له دنیا او د دنیا له خلکو کمېږي.
- د انسانیت تهداب په نېکو اخلاقو ولاړ دی او د اخلاقو تهداب په حوصله رحمۍ او شفقت ولاړ دی.
- صورت ماسوا له اخلاقو د هغه گل په څېر دی چي هیڅ خوشبويي نه لري.
- له دوستانو سره داسي اخلاق وکړئ چي په لږ تغیر زوال نه قبلوي.
- د انسان د ادب بنایست دا دی چي له ناوړه کارونو ځان وساتي.
- له ټولو نه گټور او اسانه کار چوپتیا ده.
- خپل صلاحیتونه رابرسېره کول او هغه په صحیح او مناسب ډول استعمالول انسان ته تلپاتي خوشحالي وربخښي.
- د هر چا پېژندگلوي د هغه له خبرو کیږي.
- ډیري خبري که سمې هم وي د لېونتوب نښه ده.
- که څوک درسره بدې وکړي او یا تاسو له چا سره نېکي وکړئ، دواړه هېر کړئ.
- په ژوند کي لویه فتح او بری دا دی چي پر خپل نفس غالب او کامیاب اوسی.

- غصه له ناپوهۍ پیل کیږي او په پښېمانۍ ختمیږي.
- د بل چا بد او خپل نېکي دواړه هېره کړي.
- د سړي د همت په اندازه د هغه کارونه هم وي.
- بخیل که دولتمن هم وي ذلیل دی.
- د ښځې زړه د سمندر په شان دی په ظاهر خاموش، په باطن کې د توپانونو خاوند دی.
- د ښځې په بریا او ناکامي کې د قوم او ملت بریا او ناکامي ده.
- دوست هغه دی چې د دوست خیر غواړي او خیر ور ورسوي.
- دوستي یوازي یو ضروري امر نه دی بلکې یوه ډېره شریفه او عزتمنه عاطفه هم ده.
- هغه خلک چې د خیر خاوندان دي او د بل خیر غواړي مینه ئې رښتینې او حقیقي ده.
- ډېر بې زړه انسان هغه دی، چې له مرگ څخه وېرېږي.
- له قناعت څخه ماسپو مال او دولت څوک نشي مستغني کولای.
- په دوستۍ کې رښتیا له افلاطون او سقراط څخه هم غوره دي.
- خوشحالي د لوړو صفتونو او عادتونو په روزنه او پالنه کې ده.
- خپلې غوښتنې د دوه ځواکمنو دېوالونو لکه: اراده او عقل تر منځ بندي کړي.
- د مال او پیسو په گټلو کې منځلاري کوه. رښتیني دوستان پیدا کړه. د خیال پالنه کوه او ذهن ته پراختیا ورکړه.
- انسان باید پخپلې نېکمرغۍ او یا بدمرغۍ په پوره مېړانه ومني او د نورو په خوشحالی دومره خوشحاله شي لکه پخپله خوښۍ چې خوشحالیږي.
- په اصولو کې منځلاري او برابري انسان د کمال برید ته رسوي.

- دوستي هغه مينه ده چې له دوست څخه بيرته انعكاس كوي، له يوې خوا نه وي يعني له دواړو خواوو څخه وي.
- هغه خلك چې د خير خاوندان دي او د بل خير غواړي مينه ئې يو له بله ذاتي او حقيقي ده.
- د ميني سترگي عيونه نه ويني.
- مينه له يوې خوا پيدا كېداى شي مگر دوستي له يوه طرفه هېڅكله نه وي.
- مينه او ښځه لازم او ملزوم دي.

اجمل بشکلی

اجمل بشکلی پر ۱۳۶۲ ل کال د ننگرهار ولايت په کامې ولسوالۍ کې زيږېدلی دی. پر ۱۳۶۵ ل کال ئې کورنۍ له جگړو د پښتونخوا سوابۍ ته کډه شوه او هلته ئې د افغان کډوالو په يوه کيمپ کې واړول.

دلته له لږ لږ زده کړو وروسته پر ۱۹۹۲ کال د پېښور پر چارسده سپک باندي پرته واحد کړۍ کلي ته راغلي او په يوه پاکستاني مکتب کې داخل شوی و. دلته د مهاجرت د ژوند له کړاو گاللو او له اقتصادي مجبوريتونو لاهور ته ولاړل. هلته ئې په يوه شخصي اردو مکتب کې زده کړه کوله. اردو او پنجابي ژبي ئې زده کړې. په ۱۹۹۶ کال ئې کډه بيرته پېښور ته راغله. دا هغه وخت

و، چي په افغانستان کي کورنۍ جگړې رواني وې. دلته له دوه کاله زده کړو وروسته له ښوونځي اول نمره فارغ او د سيد جمال الدين افغان په شخصي لېسه کي په اووم ټولگي کي داخل شو. خپله د استاد ښکلي په خبره:

«پر همدې کال مې په ښار کې د سيد جمال الدين افغان په شخصي لېسه کې ځان داخل کړ او په څلورو مياشتو کې له اوومه ووتم. په سيد جمال الدين لېسه کې به په اوړي کې رخصت نه و او په څلورو مياشتو کې به دې يو ټولگي وايه، نو زه په درو کلو کې دولسم ته ورسېدم او چې دولسم ته شوم؛ نو لاړم شهادتنامه مې ترې واخيسته. په پېښور کې مې په افغان قونسلگرۍ کې ټاپه کړه او سيده جلال اباد ته راغلم. د پوهنې په رياست کې مې د ارزونې امتحان ورکړ او د ننگرهار لېسې په دولسم ټولگي کې کېناستم.»

پر افغانستان د امريکا د بمبارۍ له پيل سره د لېسې د بندېدو وروسته کامې او بيا لاهور ته ولاړ. بيرته وطن ته له راتگ وروسته په ۱۳۸۱ل کال له دولسم ټولگي فارغ او پر همدې کال د کانکور ازمويني وروسته کامياب او د کابل پوهنتون پښتو ادبيات ئې ولوستل.

پر ۱۳۸۵ل کال له فراغت وروسته ئې کابل پوهنتون کي هم ماسټري وکړه او هم پکي استاد و. استاد اجمل ښکلي اوس په کابل کي دوکتورا هم وکړه او په کابل پوهنتون کي د پښتو ادبياتو استاد دی.

استاد ښکلی نرم او خوږ انسان، پياوړی ليکوال، خوږ ژبی شاعر او تکړه ژباړن دی. ژباړلي اثار ئې دا دي:

(په بېلابيلو اديانو کې د الله ج تصور)، (کره کتنه)، (خوشحال خټک/ ژوند و هنر)، (اروپا ته د اعليحضرت امان الله سفر) او نور...

د استاد ښکلي خپل منظوم او منثور اثار دا دي:

خو انتخابه، سېکپوهه، تصوف او ادب، ترې اوبه. ارمانښار، اوبه خلک، د ژباړي اصول، ادبي زاويې، ادبستان او ځينی نور.

استاد ښکلی وخت په وخت د ټولنې، ادب او ژبې له غوښتنې سره سمې لیکنې کوي او تر ادب مینه والو ئې رسوي.

★ ادبیات له موږ سره د ژوند په پېژندلو کې مرسته کوي. کیسې، ناولونه او شاعري راته هغه تجربې بیانوي، چې موږ ورسره نه یو مخ شوي او که ورسره مخ شو؛ نو څنگه چلن ورسره وکړو.

★ ادبیات موږ د دې لپاره لولو؛ چې هغه کارونه پکې وکړو، چې د امکاناتو د نشت له امله یې نه شو کولی.

★ موږ په هنر کې د خپلو واقعي رنځونو علاج هم مومو او ارام هم او دا دواړه پکې داسې غاړه غړۍ وي، چې توپیر یې اسان نه وي.

★ تخیل راته هغه دنیا جوړوي، چې موږ یې غواړو. مطلب دا چې په هنر کې د بشري خواهشونو زبردسته ننداره کولای شو.

★ هنر د هغې گولۍ غونډې دی، چې نشه او درملنه پکې دواړه موجود وي.

★ شاعري ازاد مرغه دی، چې په ونه کې پخپله خوښه راشي، کېني، درته وچکېږي او پخپله مخه لاړ شي.

★ لیکوالي د فکر د انتقال وسیله ده.

★ یو لیکوال چې له خپل هنر سره رښتینی نه وي، موثره لیکوالي نشي کولای.

★ فرهنګونه هله پرمختګ کوي، چې مثبت متضاد اړخونه پکې وزېږي او پیاوړي شي او په افرادو کې د مخالفت او برداشت وړتیا پیدا شي.

★ د خپل پخواني فرهنګ او ادب مطالعه راسره د اوسني فرهنګ او ادب په پېژندلو او پرمختیا کې مرسته کوي.

★ شاعر نړۍ د تعقل نه، د تخیل له زاوېې گوري.

★ نوی فکر دی، چې ټولنې، علومو او هنرونو ته نوي لارې پرانیزي.

★ له کوم حسن سره چې د نېکۍ تصور نه وي تړلی د ترخې مېنې غوندې دی.

★ ادبي ژانرونه د پخو سپکونو غوندې دي چې پنځگر ته د ادب پنځول اسانوي.

★ هنر د ځان تفسیر او د فکرونو ایجاد دی.

★ کوم ملتونه چې عالي هنر نه لري د نړۍ په اړه یې تصور نیمگړی او مبهم وي.

★ عالي ادب راسره د خپل ځان او نړۍ په پېژندلو کې او د ژوند د موخو په ټاکلو کې مرسته کوي.

★ په ټوله کې د هنر موخه د ابهام ایجاد دی او د علم موخه د صراحت.

★ ښه لیکوال هغه دی، چې شتو حقایقو ته له نوې زاویې وگوري او زړو خبرو کې نوي اړخونه پیدا کړي.

★ په کومه ټولنه کې چې د نوي فکر خراغونه بل نه شي، هلته څوک د بدلانه په تپه تیاره لار د پرمختګ پل نه شي اخیستای.

★ د ژوند فیصلې په احساساتو نه کیږي. عقل ته پکې دخالت پکار دی. عقل سپړی وېروي نه، معقوله لار ورته ښيي.

★ لیکوالي د سپړي فکر منظموي.

★ هنر لکه ماشوم په ناز ناز غټول غواړي او که زور ورسره وشي، غټ به شي خو لوی به نه شي.

★ له خپل هنر سره مینه وکړئ او ورسره رښتیني اوسئ.

★ لیکوالي د ارام سیند غوندې ده، چې په خپل ټاکلي لوري روان وي؛ خو شاعري د توند سېلاب غوندې ده، چې راشي، مخې ته نه گوري. هر څه په مخه کوي، نو که څوک له سېلابه د سیند د ارامۍ تمه کوي سادگي کوي.

★ نوبت د هر هنر غوندې د لیکوالۍ اساس دی.

★ څرنگه چې له هنره د یو هنرمن هیله وي، دغسې له شاعره د شاعرۍ او له لیکواله د لیکوالۍ غوښتنې دي.

★ ستا د هنر اصلي غوښتنه دا ده، چې زور به ورسره نه کوي.

★ د لوی لیکوال لیکنه چې لولو، یواځې خپل فکر او معلومات نه پراخوو، د لیکلو لپاره ترې هم ډېر څه اخیستای شو.

★ که نوښت ونه کړو، د ټولنې د ذهني کچې په لوړاوي کې نقش نه شو لوبولای او فرهنګي اضافه نه شو کولای؛ خو نوښت هله کولای شو، چې انکار وکړو او جرأت ولرو.

★ لیکوالي لکه د بل هر هنر غوندې پر له پسې ریاضت غواړي. ریاضت د لیکوالۍ بهرنی شرط دی. که ریاضت نه وي د لیکوالۍ پر له پسې وده ټکنۍ شي.

★ لیکوالي مخاطب ته د فکر د انتقال لیکنۍ بڼه ده. د لیکوالۍ څلور کوټیز د مخاطب، فکر و انتقال او لیکنۍ بڼې له مجموعې نه جوړېږي.

★ د بڼې لیکوالۍ او شاعرۍ یو صفت حساسیت دی. هینداره چې څومره نازکه وي، هغومره پکې شیان رانه ښکاري؛ خو د واړه کاینې په گوزار هم ماتېږي.

★ کله چې لیکوال، لیکوال او شاعر، شاعر؛ نو پخپله د سبک خاوند شي.

★ د خپلي لیکوالۍ او شاعرۍ پر پرمختګ فکر پکار دی.

★ شعري ارزښتونه هم لکه ویتامینونه ټوله په یوه مېوه کې نه راټولېږي بلکې یو شعر یو راز هنري ارزښت لري، بل بل راز.

★ د انسان ذهن لکه مقناطیس، که زړه دي وي، که نه اغېز به اخلي، نو ښه دا ده، چې سړی د مخالفانو دلایل او د خپل ذهني مخالف اثار هم ولولي هله به نو حقیقت ته د ورسېدو لار ومومي.

★ په ادب کې د دروغو او رښتیاوو سکه نه چلیږي.

★ اغېز داسې دی، لکه له سنځلو سره چې تېر شي او خوږ بوی يې درپورې ونبښلي يا لکه څوک درسره خوا کې تېر شي او د لوبېڼې خوږبويه پيشکه دې په مخ راکاږي او احساس يې تر څه ساعته ستا پر مخ پاتې وي يا لکه د رنگ دېوال په خوا کې لاړ شي او رنگ يې درپورې شي؛ خو غلا يا سرقت داسې دی، لکه له سنځلې چې ټوله غونچه راوشکوي يا لکه چا چې ټول زړوکی راکاږي يا لکه په رنگبدلي دېوال پورې چې ځان ومېښي.

★ که سړی فکر وکړي له هر ليکوال او شاعر نه د سيمپي غوندې يو خول تاو وي او ليکوال يا شاعر د مرغلرې غوندې د همدې خول په دننه موندای شي. د دې شپاله دېوالونه د فکر له خټې او د ژبې له اوبو جوړ دي، چې وروسته وروسته يې فکر په پخو خښتو او ژبه په سيمتو اوږي.

★ علم او هنر هغه فردي ښېگڼه ده، چې يو کس يې د فرد په توگه له ټولنې سره کوي.

★ هر ليکوال ته پکار دي، چې د خپلو ليکنو تر منځ فکري تسلسل وساتي او چې نوې ليکنه کوي، پر زړو ليکنو فکر وکړي، چې خپله کومه پخوانۍ خبره خو بيرته ردوي نه. دا پر ځان پورې خدا ده او داسې ليکوال له فکري تسلسله برخمن نه وي.

★ تخييل د ژبې هغه ټپو تيارو غارونو ته گوتې ورنښاسي، چې علم يې نه شي ورننه ايستای.

★ که څوک له ليکوال نه د کنگرېټ خبرو تمه کوي، سادتوب کوي. د ليکوال کار له ناثابتو حقايقو سره وي.

★ د هنر يو نوم بغاوت دی او هنر د ټولنې هېنداره ده.

★ څرنگه چې د يوه شاعر لپاره حساسيت اړين دی، د ليکوال لپاره هم دی.

★ ښه شاعري او ليکوالي د وخت د شرايطو پر وړاندې حساسه وي او له واره نارامه کېږي، چې بيا مزاحمت کوي.

★ وخت، وسایل او غوښتنې په ټولنه کې بدلون راولي او د ټولنې له بدلانه سره په هنر کې بدلون راځي. د هر وخت هنر خپل بازار وي. دا بازار د هنر له بدلون سره بدلېږي او هنر په نویو مینه والو پسې گرځي.

★ که هنرمن له جامد ټولنیز نظامه بغاوت ونه کړي او د عادي کسانو غوندې ورسره روان شي، په ټولنه کې به د پرمختګ مشالونه څنګه بل شي؟

★ ټولنه د لوی هنرمن پر وړاندې د ماشوم غوندې وي، چې که له هنرمنه هر څومره کرکه کوي، خو هنرمن ترې کرکه نه، مینه ورسره کوي او له ګوتې یې نیسي او له ځان سره یې روانوي.

★ بريالۍ شاعري هغه ده، چې خیال او عاطفه پکې غاړه غړۍ وي او د یوه بل له ختمولو نه، پیاوړي کولو سره مرسته وکړي.

★ که د رښتیني پرمختګ لارې وپېژنو، هیڅوک زموږ د پرمختګ مخه نه شي ډب کولای.

★ څرنگه چې یو کور بې ښځې کور نه دی، داسې یوه ټولنه هم بې ښځې ټولنه نه ده. کور وړه ټولنه ده او ټولنه لوی کور دی.

★ په ژوند کې یو لوی با مانا کار کول چې د انسان پرمختګ او د ټولنې ګټه ورسره تړلې وي؛ د انسان د خوښۍ سبب کېږي او خوښي انسان د ژوند په اړه هیله من کوي او له ژور خپګان او نهیلۍ یې ساتي.

★ د ژور خپګان ښه درملنه دا ده چې ځان بوخت وساتي.

★ زموږ پرمختګ زموږ په خپل لاس کې دی.

★ ژوند لکه د زیارت د منجاور پیوندې جامې، په یوه کمیښ کې شل رنګه وي.

★ ځیني یاران له شاتو هم خواږه وي او د وفا په لاره کې له مینه دوه ګامه مخکې وي.

★ مینه اړه ده چې په خپله خوا کې د ځان د اثبات لپاره کرکه هم وزیرو

خو عموماً له مینې نه زموږ شعور مثبت دی.

- ★ مینه انسان ته جهان تعريف کړي.
- ★ مینه لکه رڼا چې په سترگو کې دي پيدا شوه نړۍ درته رڼا شي د نړۍ هغه حقايق چې پخوا درنه پټ وو اوس درته ښکاره کړي.
- ★ يار په مینه کې په مرکز او رقيب په حاشيه کې.
- ★ حسن هله حسن شي، چې مینه پرې د تائيد مهر ووهي.
- ★ د مینې کمال دا دی، چې عاطفه د عقل له منگولو باسي او کچ يې لوړوي.
- ★ مینه داسې يو خيز دی، چې د محبوب ټولې خامۍ مو له سترگو پټوي.
- ★ يواځې خامۍ نه پټوي، بلکې فزيکي او اخلاقي ښېگڼې يې هم لويوي.

عبدالغفور لېوال

ښاغلی څېړنوال عبدالغفور لېوال د مولوي علي محمد خان حسين خيل زوی دی. په ۱۳۵۲ هـ.ش کال د کابل د جنتي فضا په موسهې ولسوالۍ کي زيږېدلی دی.

استاد لېوال په ۱۹۹۳ م کال د اعتبار خان عالي لېسې څخه عمومي اولنمره فارغ شوی دی. په ۲۰۰۰ م کال د کابل پوهنتون ژبو او ادبياتو پوهنځي څخه لومړی درجه ليسانس فارغ، په ۲۰۰۸ م کال د کابل پوهنتون د ادبياتو پوهنځي څانگي کي ماسټري او په ۲۰۱۹ م کال د علامه طباطبائي پوهنتون د ادبياتو دوکتورا کړې ده.

ښاغلی لېوال تکړه لیکوال، شاعر، سیاسي، ملي، ادبي او فرهنګي څېره ده. په ژبه، ادب (منثوره او منظومه برخه) او فرهنګ کې یې نوم ځلوونکي کارونه کړي دي. پخپلو دغو فعالیتونو کې ګڼې مسلکي، هنري او ادبي تصدیق‌لیکونه ستاینلیکونه او لوحې ګټلي دي.

لېوال صاحب په بېلابېلو کلونو کې بېلابېلي دندې تر سره کړي دي. لکه: ویندوی، په سرحدونو او قبايلو کې د ولسمشر ارشد سلاکار، د افغانستان د سیمه ایزو مطالعاتو د مرکز رئیس، د چارو د ادارې په لوی ریاست کې د فرهنګي چارو رئیس او مطبوعاتي سلاکار، د افغانستان لپاره د مرستو د بشري حقونو څېړونکي او نور... همداسې نوري ډیرې فرهنګي، ادبي او سیاسي دندې او چارې یې تر سره کړي دي. په بهر کې یې په ډیرو کنفرانسونو، سیمینارونو او سمپوزیمونو کې وخت په وخت ګډون کړی دی. استاد لېوال په پښتو، دري او انګلیسي ژبو پوهیږي. اوس هم په ایران کې د افغانستان د لوی سفير او فوق العاده استازي دنده لري.

تر ۲۰۰ زیاتي سیاسي، ټولنیزې، ادبي، ژورنالیستيکي، ارواپوهنیزې او علمي مقالې یې په ملي او نړیوالو کتابونو، خپرونو او وېبپاڼو کې خپرې شوي دي. استاد په ډېره ښکلي او هنري ژبه تاریخي او حماسي منظومې هم لیکلي دي. څېړنې او ژباړې یې هم کړي دي. له ډیرو اثارو یې ځینې د نمونې په ډول: منثور:

ادبي یادابښتونه، ادبي لیدلوري، د ورېښمو تول، شعري سیمبولونه، درېیمه لار، افغانیزم، وینښتیا، روښانتیا او بدلون، د ژبښوونې ارونه، په ادبیاتو کې د اسطوري څېړنه...

شعري ټولګې: کله چې ته خپه شې، ژړا، اور او مینه، نه ته مې هېره نه وې، تا د اوبو په حافظه کې وینم، ته زما ټوله شاعري یې، گلغوتۍ ته اووم سرود... منظومۍ: ارشاک او اوشاس، هوسۍ، کک او زرینه، لام او ایلینو...

- ◆ هېڅ جگړه مار د ټولو لپاره اتل نه دی.
- ◆ د انساني ژوند د شرایطو د ښېګڼې لپاره هر هڅاند د ټولو اتل دی، ان د دوښمنانو لپاره یې هم.
- ◆ بشر به مجبور وي یا مختار، خو قطعاً د (بل) په وړاندې د خپل چلند مسؤل دی.
- ◆ د لرغونو خرافاتي باورونو پر وړاندې پاڅون، د ټولنو د معنوي پرمختګ راز دی.
- ◆ سیاست هغه منسجم، متشکل، برنامه شوی فکر و عمل دی، چې په ټولنیز کچ د وګړیو د انساني ژوند شرایط ښه کړي.
- ◆ شخړه او سوله د سیاسي منطق او جهالت د مخامختیا دوه حالتونه دي. سوله د سیاسي تعقل بریا ده او جګړه د جهالت.
- ◆ په روښانه ټولنو کې د عامه امنیت لویه برخه د ټولنیزو اخلاقو بنسټ ساتي.
- ◆ څومره چې ټولنیز اخلاق پراخېږي، هماغومره د فردي او کورني حریم ساتنې لپاره تاوتریخجن حساسیت کمېږي.
- ◆ د بشریت تاریخ له عجایبو ډک دی.
- ◆ هر څوک چې د یوه ارزښت پاتېدا د هغه تر راخپلولو غوره ګڼي تر نورو زیات ورته ګران دی.
- ◆ سیاست د منطق سیالي ده.
- ◆ بشري تمدن د ټولو انساني پرګنو ګډ مېراث دی او هر چا په خپل وار یو څه وربښلي دي، چې هېڅ قوم یې د ورځانګړي کولو رښته نه لري.
- ◆ چې د انسانانو د اعتقادي دعوو او عملي کړنو تر منځ توپیر و تضاد ته ځیر شي، رېښتینولي او صداقت به درته د بشریت ورکه ښکاره شي.
- ◆ مدنیټونه زیرې، عمر کوي او زیرېږي.

- ◆ رېښتیني ښوونکی هغه دی چې ستاسو شخصیت ته دومره وړتیا دروښي چې چاپېریال مو د انسان په ګټه بدل کړلای شي.
- ◆ تر هغو مو، چې د نیمو قاتلان د نیمو نورو اتلان وي، سوله به په سترګو ونه وینئ.
- ◆ شخصیت وژنه تر شخص وژنې ستر جنايت دی.
- ◆ له درده مړ شه، خو هغه درمل مه خوره، چې د سر دوښمن یې دروښي.
- ◆ پیاوړې ټولنه، پر ژوند خپل سیاسي مشران څاري او بېلاری ته یې نه پرېږدي. کمزورې ټولنه په ړندو سترګو ورپسې وي او تر مړینې وروسته یې په اړه قضاوت کوي.
- ◆ چې پرمختګ ته مو ځورېږي، شخړه مه ورسره کوي، بس د لا نور پرمختګ هڅه وکړئ، چې ومري.
- ◆ سوله ګټونکی او بایلونکی نه لري! د سولې دواړه لوري ګټونکي وي.
- ◆ فساد تر هغو نه ورکېږي، چې موږ مفسدین مقدس ګڼو.
- ◆ تاریخ په اعمالو او د اعمالو پر پایلو قضاوت کوي، نه پر نېتونو او دعوو.
- ◆ رېښتیني اتلان هغه دي، چې فکر و عمل یې د انسانانو د ژغورنې او د انساني ژوند د شرایطو د ښه والي لپاره وي.
- ◆ خپل رېښتیني دوستان هغوی وټاکئ، چې په لویو ارمانونو او ارزښتونو کې درسره شریک وي.
- ◆ د متمدن انسان نښه دا ده، چې د انساني ژوند ارزښت پېژني او د دغه ارزښت د ټولیز کېدو لپاره هڅه کوي.
- ◆ ملتونه له ډوډۍ، اوبو او هوا پرته ژوندي پاتېدلای شي، خو که اخلاق یې له لاسه ورکړل، نو پر معنوي مرګ یې مړه وبولئ.
- ◆ هغه ملتونه، چې د خپلو هویتي ارزښتونو پر وړاندې حساس شي، دا یې د وینښتابه لومړنۍ نښه وي.

- ◆ چې دوشمن دي ترې ويرېږي، پوه شه چې ستا په کي گټه ده، هغې بلا ته ورغاړه وتل په کار دي.
- ◆ خرافات په وچو نصيحتونو له منځه نه ځي، د عقلاني ځايناستو په زور پيکه کېدلای شي.
- ◆ چې د انسانوژنې په مټ واک غواړي، پاچا به شي، خو د هديرو!
- ◆ هغه ملتونه پرمختگ او بدلون ته رسېږي، چې د خپلو بدو عادتونو په اړه د منښت، ځيرني، پرې پوهېدنې او سمونې اراده او زغم ولري.
- ◆ که ټولنيز چاپېريال ککړ شو، بيا نو يوازې همدومره هڅه بويه، چې شخصيتي حريم له ککړتيا څخه وساتي. دا بيا دوهم گام دی، چې که دلته دې دريځ پياوړی کړ، بيرته ورو ورو د چاپېريال پاکولو ته پيل وکړې.
- ◆ که د نورو له وهلو يا وژلو پرې راگرځي، پرېږدئ، چې ځان ووهي يا ځان ووژني. نېکمرغي ده، چې ساديستان (بل ځوروونکي) په ماسوخيستانو (ځان ځورونکيو) بدل شي.
- ◆ د ولولو ځوښ د عقلي پرېکړو د بريا لپاره وکاروئ! هيڅکله عقل د ولولو پښتو ته مه حلالوئ.
- ◆ عقل استخدام کړئ، چې ستاسو عواطف او انساني ارزښتونه ستاسو د شخصيت د ودې او لوړتيا لپاره وکارولای شي.
- ◆ عقل و فکر موږ ژوند کولو ته رابولي او د ښه ژوند کولو لپاره د وسايلو رامنځته کولو ته مو هڅوي.
- ◆ د ژوند تر پايه هر (انسان) خپل تر ټولو نژدې کس وگڼي او ورته موسک شئ کرکه هېره کړئ او عاطفه و خواخوږي مو عادت وگرځوئ.
- ◆ د واک لپاره د عقيدوي ماهيت بدلول، عقیده له منځه وړي.
- ◆ مثبت اوسئ او د وطن و ټولنې د ژغورلو لپاره مثبته فضا پياوړې کړئ. دا زموږ و ستاسو هر يوه اخلاقي مسؤليت دی.

◆ د گڼو خرافاتي وگړيو ټولگه خرافاتي ټولنه او د گڼو عقلاني هغو عقلاني ټولنه جوړوي.

◆ تر څو چې ټولنه هوسا نه وي، وگړي (فرد) هوسا کېدلای نه شي.

◆ تر هغو چې د يوې ژبې ويونکي ځواکمن نه شي، ژبه ځواکمنېدای نه شي.

◆ ريښتيني پوهه ژوند دی.

◆ فکري ابتدال دا دی، چې خبرې ډيرې کېږي، خو نوي فکرونه نه لېږدو

او د ټولنې پر پوهېدنې څه نه ورزياتوي. په سختۍ مو له يو څه خبرو خو پوهوي مو نه.

◆ فکري اختناق دا دی، چې د نوي فکر او د بل پوهولو د صلاحيت خاوند

ځکه خوله پټه نيولې وي، چې ټولنه يې يا په خبرو نه پوهيږي او يا نه غواړي پرې پوه شي.

◆ غوره (نخبه) شخصيتونه مثبت افکار توليدوي، عالي شخصيتونه توليد

شوي افکار مصرفوي، پريوتي کسان، چې دواړه پورتنی استعدادونه نه لري، په نورو پسې خبري کوي. د بشريت بدمرغي دا ده، چې درېيمه ډله اکثريت دي.

◆ مورنۍ ژبې ته تر ټولو لوی کار دا دی، چې انسان ته د گټې او خير رسولو پوهه او ادبيات په کې ډېر شي.

◆ که مينه نه وای، شاعري به نه وه او هنر به چا نه پېژاند.

◆ مينې ته هم يو و بل تعبير و تفسير مه لټوئ، سمه سپېڅلې ئې ووايئ، مينه يعنې د شاعر/ شاعرې له معشوقې/ معشوق سره مينه، بس خلاص.

◆ هنر ښکلا او ادبيات افکار رامنځته کوي.

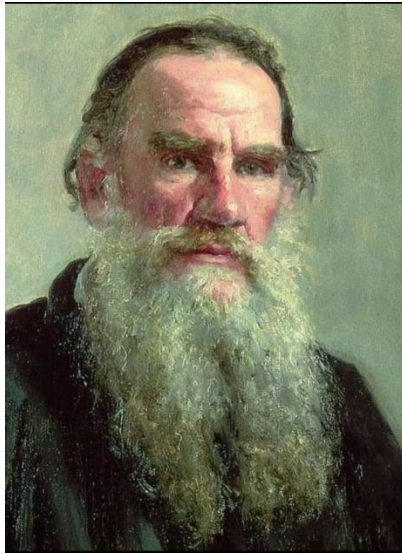
◆ ادبيات د ژبې هنري بڼه ده او هنر مخامخ له ښکلا او خوند سره اړيکې لري.

◆ شعر او هنر يوازي يوه موخه (غايه، هدف) لري او بس، ښکلا.

◆ ښه و خوندوره مطالعه هغه ده، چې هم پوښتنې راپنځوي او هم يې ځوابونه.

◆ زده کړه پخپله يو ارزښت دی، خو تر شا يې يو بل لوی ارزښت هم شته، په نوي څه د پوهېدلو خوند او له دې خوند سره روږدي کېدل.

لیف تولستوی

د لیف تولستوی پوره نوم لیف نیکولایوویچ تولستوی دی. د ۱۸۲۸م کال د سپټمبر پر ۹ نېټه د مسکو په ۱۶۰ کبلو مترۍ کې د تولد د ښار گوټي د «یاسنیا پلینا» سیمه کې زیږېدلی دی.

روس لیکوال، متفکر، پر خپل هیواد سربښدونکی سرتېری، گراف لیف نیکولایوویچ تولستوی، پلار یې نیکولای تولستوی او مور یې ماریا ولکونسکي نومېدل. تر ټولو پېژندل شوی روس لیکوال، متفکر، د روسیې د سواستوپول د جگړو سپاهي، روښان اندی، مقاله لیکونکی، مذهبي مشر، د داسې مذهبي مقالو او نظریو لیکوال و، چې په دودیزو افکارو کې د نوې لاره خاوند بلل شوی دی. (۸، ۲۴م)

لیف نیکولایو ویچ تولستوی، لا د دوو کلو و، چې مور یې مړه شوه. د نهه کلو و، چې پلار یې مړ شو. هغه وخت د بهایانو ماشومان، بهرنیو روزونکو چې زیاتره هغه یې فرانسوي وو، روزل. تولستوی هم د خپلوانو او بهرنیو روزونکو تر څارنې لاندې وروزل شو. د هغه مور و پلار پنځه ماشومان درلودل. دی د کورنۍ څلورم ماشوم و. ده درې وروڼه، چې ټول تر ده نه مشران وو او یوه خور چې تر ده نه کشره وه درلوده، لکه څنګه چې مو وویل، د ده مور او پلار د دوی په ماشومتوب کې مړ شول. د دوی روزنه خورا لږو خپلوانو کوله. (۸، ۲۹ مخ)

د تولستوی لومړنۍ ښوونکې، یوه فرانسوي وه. د هغې ترور، فرانسوي روزونکې او د ښوونځیو ځینو نورو ښوونکو هغه ته بشپړې زده کړې ورکړې. لکه چې یادونه وشوه، د ۱۸۴۴ کال د اکتوبر په میاشت کې تولستوی د کازان د پوهنتون د ختیځو ادبیاتو په څانګې کې لوړې زده کړې پیل کړې... په نوبتي ازموینو کې د دغه ځوان د روسیې د تاریخ، د مضمون نتایج د قناعت وړ نه و، هغه ته د دغه مضمون د تکرار سپارښتنه وشوه، نو هغه و، چې ده ځان د حقوقو پوهنځي ته بدل کړ. هلته هم دی په دې مضمون کې پاتې راغی. هغه و، چې پر ۱۸۴۷ کال یې پوهنتون پرېښود. تولستوی، د پوهنتون تر پرېښودلو وروسته، پر ۱۸۴۷ کال، خپلې پلارنۍ سیمې ته لاړ او هلته میشت شو. دغه ځوان لیکوال، له خپلو بزرګانو او نورو مزدورانو سره د حاکم او بادار پر ځای نوي اړیکې پیل کړل. او له دې سره یې هممهاله د ژان ژاک روسو د آثارو مطالعې ته دوام ورکړ او کرار کرار یې له تمدن سره تربګنې پیل شوه. له دې سره هممهاله هغه د موسیقۍ زده کړې، انګریزي ژبې او د حقوقو لوستلو ته دوام ورکړ. د ده خاطرات او یونلیک ښیي، چې ده خیریه کارونه هم کول او پر ۱۸۴۹ کال کې د خوارو بزرګانو ماشومانو لپاره یو ښوونځی هم جوړ کړ. هغه ښه پیانو غږوله او کلاسیکه موسیقي یې ډېره خوښېده.

تولستوی، خلور دېرش کلن و، خو پېغله صوفيا [د ده مېرمن] لا د ۱۸ کالو وه. دوی چې پر ۱۸۶۲ کال واده سره وکړ، ليف تر ښځې ۱۶ کاله مشر و. هغوی تر ډېره پورې خورا ښه او نیکمرغه ژوند درلود. صوفيا، نه يوازې د هغه خورا ښه ملگرې، باوفا ښځه بلکې ده ته په کار او ادبياتو کې ښه مرستندويه هم وه. له واده سره د ليکوال نیکمرغي پيل شوه. د دغې ښځې د پوهې علمي شتمنۍ او هنري ذوق له برکته، ليف تولستوی لومړی په روسیه او بيا په نړۍ کې ستر شهرت او وياړ تر لاسه کړ... د غې نیکمرغي جوړې، تر ډېرو کالو گډ ژونده وروسته، ځکه ونه شو کولای خواږه ژوند ته دوام ورکړي، چې تولستوی د خپل ژوند ښه او هيلې بدلې کړې، خو سره له دې هم دوی ۱۳ ماشومان درلودل. (۸، ۳۴ مخ)

ليف تولستوی د ۱۹۱۰ م کال د نومبر پر ۲۰مه نېټه مړ او د ياسنيا پلينا په سيمه کې ښخ شو. اثار ئې دا دي: جگړه او سوله، زلميتوب، سپېڅلی اختر، ابليس، قزاقان، د مرگ سرود، ارباب او نوکر، هنر څه ته وايي؟ شيطان او پيسې، بې پايه مينه...

- ✿ ایمان د ژوند رښتینې معنا او له هغه نه خبرتیا ده.
- ✿ د خدای قدرت ستاسو په زړه کې نغښتی دی.
- ✿ خلکو ته زه د اپلتو له امله گران یم. د جگړې او سولې او نورو داسې اپلتو له امله، هغوی ته دا اپلتې خورا غوره برېښي.
- ✿ يوازې د خپلې خاورې بچيان خپله خاوره ژغورلای شي.
- ✿ هر هغه ملت چې ځان له غاصب واکمن نه وژغوري، بېشکه چې د قانوني ټولواک په پناه کې به ژوند کوي.
- ✿ که ټولې جگړې د عقیدو لپاره وای، اصلاً به جگړې نه کېدې.
- ✿ مينه، نه ځمکنۍ بلکې يو اسماني احساس دی.

- ❁ چې کله د ښځو رښتینې خبره برلاسې شي، له ځانغوښتنې، ځانستاینې او بربادۍ پرته هلته بل څه نشته.
- ❁ آن په خورا نژدې او ساده دوستانه اړیکو کې لږه خوږ ژبې او ستاینې په کار دي. لکه هغه غوړ، چې د کوم خرڅ د ښې خوځېدا لپاره په کار وي.
- ❁ دا مهمه نه ده، چې څه کار، مهمه دا ده چې هر څه او هر چېري وي، چې ته هلته او په هغه کې خوښ اوسې.
- ❁ هر څوک ځانته یو راز لري.
- ❁ د جگړې په ډگر کې هم خدای مهربانه دی.
- ❁ څه چې خدای کوي، هغه به کېږي. که د خپل کور په پرستن کې هم پروت وي، د مرگ نه هېرېږي.
- ❁ نظم د کړو اصلي جرړه ده.
- ❁ د انسان د ټولو نیمگړتیاوو سرچینې یوازې دوی دي؛ بېکاري او په خرافاتو باور. او د انساني ښېگڼو سرچینې هم دوی دي. یو کار بل عقل.
- ❁ تر غرمې وروسته خوب سپین زر او تر هغې مخکې سره زر دي.
- ❁ کله کله د حالاتو جبر تر انساني هیلو پیاوړی وي.
- ❁ انسان باید کله کله ځان د نورو په تصور کړي. په دې ټولو شیانو چې پوه شي، بیا ښل گران نه وي.
- ❁ هاغه شان موسکا چې د ځینو کسانو د خبرو د اورېدو په وخت کې؛ گومان کوو، چې د هغو سپېڅلي گوگل په غوره توگه وینو.
- ❁ وزگاري سړی ستړی کوي.
- ❁ تر هغه چې مین شوي نه یو، ویده یو. د ادیرې خاورې ایرې یو. خو کله چې مین شو اسماني روح په موږ کې ننوزي، ساه رابښي، د ازل د سپېدو په څېر سپېڅلي کیږو.
- ❁ هر هغه څوک چې برخه یی وي، خپله یی پیدا کوي.

❁ که انسان په دې پوهېدای، چې له مرگه وروسته پر ده څه راځي، نو هېڅکله به له مرگه نه ډارېدی.

❁ هره چاره یو پای لري.

❁ د ډار شوي څېرې حالت او د اندام نابېکلاوالی هغه څه نه دي، چې بېکلي کړی شي.

❁ که هر څومره د قاب اډانه او شاوخوا بېکلي شي، بیا یې هم منځپانگه هماغه وي، چې وي.

❁ [کله کله] ټینګار یې ګټې او آن د بې رحمۍ نښه وي.

❁ داسې ژوند کوه، چې د هرې پېښې زغم ته چمتو و اوسئ.

❁ د خدای له ارادې پرته یو وېښته هم د انسان په سر کې نه بې ځایه کېږي.

❁ ساده هغه څوک دی، چې پر هر څه پسې ژاري.

❁ جګړیز عملیات هم د ساعت د منځني جوړښت د خوځېدا په بڼه دي.

❁ جګړیز عملیات هم لکه د ساعت په شان، همدا چې لومړۍ خوځېدا پیل شوه، له هر دلیل پرته تر وروستۍ پایلې دوام پیدا کوي.

❁ په جګړه کې د ځوانانو لېوالتیا او مېړانه د زړو تر تجربو زیاته لارښوونکې ده.

❁ څومره به ښه وای، که انسان پوهېدای، په دې نړۍ کې د مرستې او خواخوږۍ لپاره چېرته او چا ته وروډانګي او له مرګ وروسته د خاورو په زړه کې څه ته سترګې په لاره و اوسي.

❁ ویا له چې هر څومره پاکه وي، کله نا کله په کې مردارې اوبه راځي، څوک دی، چې په ژوند کې یې یوه، نیمه تېروتنه نه وي کړې.

❁ موږ یوازې په دې پوهېدای شو، پوه شو، چې په هېڅ نه پوهیږو. دا د انساني پوهې تر ټولو لوړه پوله ده.

❁ یوازي خدای دی، چې مرستندوی دی.

❁ مرگ، چې هر څه پای ته رسوي، غواړې که نه غواړې. نن یا سبا رارسېدونکې دی، په ځنډ او که ژر، خو زموږ ژوند، د ابدیت په وړاندې له یوې شېبې زیات بل څه نه دی.

❁ اسماني حکمت او حقیقت لکه رنې اوبه داسې دي، چې موږ غواړو، خپله تنده پرې ماته کړو.

❁ هغه معبد، چې د خدای د ستاینې او لمانځنې وړتیا پیدا کوي، خښته په خښته لوړېږي او ودانېږي.

❁ د نېکمرغۍ سرچینې د باندې، نه، بلکې په خپل ځان کې دي.

❁ هر بې لارې ته، چې هر څوک دی، لارښوونه کوه او هر لوېدلې ته لاس ورکوه.

❁ تل خواخوږی او مهربان اوسه. په هر زړه کې د مینې او صفایې ډېوه بلوه.

❁ په خپلو نېکمرغيو کې دي، خپل خپلوان او وروڼه شریک ګڼه او هیڅکله د دغه سپېڅلوالي خوند په رخه او کرکه مه لره.

❁ دښمنان دي بخښه او له خواخوږۍ نه پرته، په بله وسیله له هغه غچ مه اخله.

❁ که موږ غواړو د هر څه په اړه قضاوت او خبرې وکړو، هیڅ غوره او سپېڅلې شی به پاتې نه شي.

❁ د ښو ملګرو پیدا کول ډېر لوی نعمت دی.

❁ د احساساتو په سیند کې لاهو او برمه شوي انسانان باید د پوهې په رڼا وګانل شي.

❁ حکومتونه باید خپلې ورځنۍ چارې تر سره او له هر ډول اغېزو نه خپلواک وي.

❁ کله کله تش خیالونه د انسان ذهن ته ورځي.

❁ نېکمرغه هغه څوک دی چې په خپل کور کې نېکمرغه وي.

❁ د غوره نظام بنسټ باید پر هغه څه ودرېږي، چې په هغه کې انسانان ارادتمند، سپېڅل اندي او عقايد يې د يووالي له مينې ډک وي.

❁ عقل زور زياتي ته اړتيا نه لري.

❁ د ريښتيني حقيقت د خوږېدو او د پوهې د رڼا د بري لپاره بايد انسانان له ناولتيا پاک او د هغو د روح د بهير قوانين د زمانې د روح له غوښتنو سره برابر او هر پلو خواره کړو.

❁ وختونه درومي، خو ويل شوې خبرې همداسې پاتېږي.

❁ ټولې نيکمرغې کورنۍ يو بل ته ورته دي، خو هر بدمرغه کورنۍ په خپل ډول بدمرغه ده.

❁ هر هغه اصلاحات، چې د زور له لارې تر سره شي، هغه د درناوي وړ نه دي.

❁ د پوهې او علم زده کړې او منلو لپاره، انسان بايد خپل زړه له هر ډول ناولتيا نه سپېڅلی کړي. هغه نوی کړي او د دې کار لپاره تر پوهې نه مخکې بايد ايمان ولرو او د هغه د کمال هڅه وکړو. دغه ارمان ته د رسېدو لپاره، بايد د خدای ځلا، چې موږ يې وجدان نوموو په ځان کې ځای او ونغاړو.

ماخذونه:

- ۱- ځینې ویبپاڼې.
- ۲- صفا، مصطفی. نړیوال ادبیات. ۱۳۹۶ل گودر خپرندویه ټولنه جلال اباد
- ۳- احمد، ډاکټر احمد جان. د شرق ستوری افغان سید جمال الدین ۱۳۸۸ل عنایت خپرندویه ټولنه
- ۴- صابر، سید احمد. د پوهانو خبرې. ۱۳۸۸ل کال. سنځر خپرندویه ټولنه کندهار
- ۵- رشید، عبدالخالق مهاتما گاندي - ژوند، فکر او مبارزه ۲۰۱۵/۱۳۹۴ د افغانستان ملي تحریک
- ۶- صفا، مصطفی. ژان پل سارتر(د سارتر ژوند، فلسفه او ویناوې) pdf .ketabtoon.com
- ۷- اشفاق، ملک. د ابن خلدون ژوند، اند او فلسفه. ژباړن، زاهد خلیلي. pdf .ketabtoon.com
- ۸- تولستوی، جگړه او سوله. ژباړه، بهاند، اصف. ۱ او ۲ ټوک pdf .ketabtoon.com
- ۹- یون، محمد اسماعیل. د محمد گل خان مومند اند و ژوند ته یوه کتنه. pdf .ketabtoon.com
- ۱۰- میاخېل، عطا محمد. زرتار. ۲۰۱۹کال. سروش کتاب پلورنځی

د ليکوال نور اثار:

ستا يادونه زما دردونه / شاعري

يوه پېړۍ انتظار / منثوري ټوټې

نيم لېونتوب / منثوري ټوټې

د مجنون پر پلونو / راټولونه

ويارلي څېرې / همدا اثر

پسرلی ادبي بهير

